

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev “Vietnam News Agency” agentliyinə müsahibə verib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Vyetnam Sosialist Respublikasının “Vietnam News Agency” agentliyinə müsahibə verib. AZƏRTAC müsahibəni təqdim edir:

- 2025-ci il mayın 7-8-də Vyetnam Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lam Azərbaycan Respublikasına dövlət səfəri edəcək. Siz ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin və əməkdaşlığın indiki vəziyyətini necə qiymətləndirirsiniz?

- Əvvəlcə qeyd etmək istədim ki, Azərbaycanı və Vyetnamı yarım əsrdən artıq tarixə malik dostluq münasibətləri birləşdirir. Belə ki, 1959-cu ildə Vyetnam Demokratik Respublikasının Prezidenti Ho Şi Min Azərbaycan SSR-ə səfər edib. O dövrdə SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsini tutan Azərbaycanın Ümummilli Lideri Heydər Əliyev 1983-cü ildə Vyetnamda səfərdə olub. Şübhəsiz ki, bu əlamətdar səfərlər ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın inkişafının möhkəm təməlinə çevrilib.

Mənim 2014-cü ildə ölkənizə dövlət səfərim və 2015-ci ildə Vyetnam Sosialist Respublikasının Prezidenti cənab Çionq Tan Şanqın Azərbaycan Respublikasına rəsmi səfəri iki dövlət arasında münasibətlərdə yeni səhifə açdı və onların gələcək inkişafına təkan verdi. Prezident Çionq Tan Şanqın səfəri çərçivəsində rəsmi şəxslərlə yanaşı, neft-qaz, energetika, inşaat, informasiya-kommunikasiya, maliyyə, sənaye, ticarət, turizm, nəqliyyat, əczaçılıq və digər sahələrin işgüzar dairələrinin iştirakı ilə Birinci Azərbaycan-Vyetnam biznes forumu keçirildi.

Müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığın inkişafı, qarşılıqlı fəaliyyətin yeni istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi məqsədilə iqtisadi, ticarət, elmi və texniki əməkdaşlıq üzrə Azərbaycan-Vyetnam

respublikası Hökumətlərarası Komissiyası yaradılıb. Komissiya mütəmadi dialoq və birgə təşəbbüslərin səmərəli reallaşdırılmasında mühüm platformadır.

Xarici İşlər nazirliklərinin xətti ilə siyasi məsləhətləşmələr aparılır. Onlardan sonuncusu bu il aprelin ikinci yarısında keçirilib. Hər iki ölkənin parlamentlərində parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupları fəaliyyət göstərir. Ölkələrimiz ən böyük beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən Qoşulmama Hərəkatı və BMT çərçivəsində səmərəli əməkdaşlıq edir.

Azərbaycan Vyetnamla iqtisadi və ticari əlaqələrin inkişafına böyük əhəmiyyət verir. 2024-cü ildə iki ölkə arasında əmtəə dövriyyəsinin həcmi 223,93 milyon ABŞ dolları olub. Sözsüz ki, bizim bu göstəricini gələcəkdə də artırmaq üçün potensialımız mövcuddur.

Ölkələrimiz neft sahəsində də qarşılıqlı fəaliyyət göstərir. 2019-cu ildə Vyetnamın “Binh Son Refinery and Petrochemical Company” ilə SOCAR arasında müqavilə imzalanıb. Neft sahəsində əməkdaşlığımız möhkəm tarixi təmələ əsaslanır – çünki Azərbaycan mütəxəssisləri Vyetnamın neft sənayesinin yaradılmasında və inkişafında əsas rol oynayıblar. Təsədüfi deyil ki, 1981-ci ildə Sovet İttifaqının köməyi ilə yaradılan “Veso Petrol” müştərək müəssisəsinin ilk baş direktoru azərbaycanlı Cəlal Məmmədov olub.

Mədəniyyət, humanitar və təhsil sahələrində əməkdaşlığımızın kökləri sovet dövrünə gedib çıxır, amma son illərdə daha da inkişaf edib. 1955-ci ildə Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayev Vyetnam müharibəsi haqqında ilk sovet-Vyetnam sənədli filmi üçün “Vyetnam süitəsi”ni bəstələyib, onun premyerası 2023-cü ildə Hanoyda olub. 1959-1962-ci illərdə Prezident Ho Şi Minin dəvəti və sovet hökumətinin təklifi əsasında azərbaycanlı rejissor

Əjdər İbrahimov Vyetnamda kino məktəbinin yaradılmasında fəal iştirak edib, orada ustad dərsləri keçib və üç film çəkib. O, bu xidmətlərinə görə Vyetnam Sosialist Respublikasının ali “Əmək” ordeni ilə mükafatlandırılıb.

Sovet dövründə Azərbaycanda 5 minə yaxın vyetnamlı təhsil alıb, onların bir çoxu hazırda Vyetnamın dövlət orqanlarında məsul vəzifələr tutur. Mənim 2014-cü ildə Hanoya səfərim zamanı Azərbaycan ali məktəblərinin vyetnamlı məzunları ilə görüş oldu, onlar ölkəmiz və burada keçirdikləri illərlə bağlı səmimi sözlər ifadə etdilər. 2015-ci ildə Hanoyda Azərbaycan ali məktəblərinin məzunlarını birləşdirən Vyetnam-Azərbaycan Dostluq Assosiasiyası təsis edildi.

Ölkələrimiz arasında mədəni əlaqələrdən söz düşmüşkən qeyd etmək istədim ki, onlar müxtəlif təşəbbüslər və layihələr vasitəsilə inkişaf etməkdə və möhkəmlənməkdə davam edir. Məsələn, 2024-cü ildə Bakıda sizin əsgərlərin Vyetnam müharibəsində qəhrəmanlığına həsr edilmiş “Əfsanə yarananlar” filminin nümayişi oldu. Həmin il paytaxtımızda Vyetnam Lideri Ho Şi Minin Azərbaycana səfərinin 65 illiyi münasibətilə Vyetnam Günləri keçirildi.

Heydər Əliyev Fondu 2018-ci ildə Ha Giang əyalətində ibtidai məktəbin tikintisi də daxil olmaqla, Vyetnamda fəal surətdə layihələr həyata keçirir. Bu ilin aprelində Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva ölkənizə səfəri çərçivəsində vitse-prezident Vo Ti An Suan, Vyetnam Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Baş katibinin xanımı No Fon Li, yaradıcılıq sənayesinin nümayəndələri, Hanoy Ticarət və Turizm Kollecinin rəhbərləri, həmçinin Azərbaycanda təhsil almış vyetnamlı məzunlarla görüşüb. Görüş çərçivəsində Hanoy Ticarət və Turizm Kollecinə Heydər Əliyev Fondunun maliyyə dəstəyi ilə bağlı sertifikat təqdim edilib.

Beləliklə, Azərbaycanla Vyetnam arasında münasibətlər bütün əsas sahələr üzrə uğurla inkişaf edir.

- İkitərəfli münasibətlərin yeni səviyyəyə qaldırılması kontekstində Vyetnam Liderinin Azərbaycana qarşdakı səfəri nə kimi əhəmiyyətə malikdir?

- Məlum olduğu kimi, cənab Lamin qarşdakı səfəri onun Vyetnam Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi qismində ilk səfəri olacaq. Tərəflərin ikitərəfli münasibətlərin dərinləşdirilməsi səylərini əks etdirən və qarşılıqlı fəaliyyətdə yeni istiqamətlər açan bu hadisə böyük siyasi əhəmiyyətə malikdir. Bu kontekstdə səfəri haqlı olaraq Azərbaycan-Vyetnam əməkdaşlığının inkişafında mühüm mərhələ kimi qiymətləndirmək olar.

Səfər proqramına ikitərəfli gündəliyin əsas aspektlərini əhatə edən məsələlərin geniş dairəsi daxildir. Bu, aktual mövzulara dair hərtərəfli fikir mübadiləsi aparmağa, yanaşmaları razılaşdırmağa və gələcəkdə qarşılıqlı fəaliyyətin perspektiv istiqamətlərini müəyyənləşdirməyə imkan verəcək. Siyasi dialoq, iqtisadi-ticarəti əlaqələrə, həmçinin humanitar və mədəni mübadiləyə xüsusi diqqət yetiriləcək.

Bundan başqa, partiyalararası dialoqun inkişafına ayrıca əhəmiyyət verilir. Yeni Azərbaycan Partiyası ilə Vyetnam Kommunist Partiyası arasında əməkdaşlıq müsbət dinamika nümayiş etdirir. Qarşdakı səfər siyasi və ideoloji zəmində qarşılıqlı fəaliyyətin yüksək səviyyəsinin əlavə təsdiqi olacaq.

İnanıram ki, cənab Lamin səfəri daha fəal əməkdaşlığa mühüm təkan olacaq, Azərbaycanla Vyetnam arasında münasibətlərin dostluq və qarşılıqlı hörmət ruhunda inkişafı üçün yeni üfqlər açacaq.

- Vyetnam ilə Azərbaycan arasında ikitərəfli münasibətlərin bundan sonra da inkişafı üçün hansı perspektivlər və potensial mövcuddur?

- Hesab edirəm ki, ölkələrimiz ən müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq potensialını bundan sonra da inkişaf etdirmək üçün bütün imkanlara malikdir. İqtisadi-ticarəti münasibətlərdən danışarkən qeyd etmək lazımdır ki, bu gün təkcə iqtisadi artımı stimullaşdıracaq deyil, həm də qarşılıqlı faydalı tərəfdaşlıq üçün dayanıqlı zəmin yaradacaq, bununla da öz növbəsində iqtisadiyyatımızın gələcəkdə də şaxələndirilməsinə kömək edəcək yeni əməkdaşlıq imkanları mövcuddur.

Ölkələrimiz arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsinin əsas perspektivli istiqamətlərindən biri turizmdir. Bakı ilə Vyetnam şəhərləri arasında birbaşa hava əlaqəsinin yaradılması turizm proqramlarının inkişafı ilə paralel surətdə iki ölkənin vətəndaşlarının bir-birinin mədəniyyətinə və tarixinə marağının artmasına kömək edəcək. Müştərək mədəniyyət layihələrinin intensivləşdirilməsi, səhiyyə və ekologiya sahələrində humanitar missiyalarla bağlı proqramların və birgə təşəbbüslərin inkişafı – bütün bunlar ölkələrimiz üçün qarşılıqlı maraq doğuran istiqamətlərdir.

Əlbəttə, təhsil sahəsi. Həmişə olduğu kimi, Vyetnamdan tələbələrin gəlmələrinə şad olacağıq. Onlar Qoşulmama Hərəkatına üzv ölkələrin vətəndaşları üçün Azərbaycanın təklif etdiyi qrantlar və təqaüdlər çərçivəsində təhsil proqramlarından istifadə edə bilərlər. Bu, akademik mübadilə, elmi tədqiqatlar və Azərbaycanla Vyetnam arasında şəxsi təmasların möhkəmləndirilməsi üzrə imkanları yaxşılaşdıracaq. Mübadilə proqramlarının reallaşdırılması, həmçinin elmi-texniki sahədə əməkdaşlıq ikitərəfli münasibətlərin inkişafı üçün daha bir perspektivli istiqamətə çevrilə bilər.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası:

Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev özünün çoxillik dövlətçilik fəaliyyətində elm amilinə, ziyalı faktoruна həmişə böyük önəm vermiş, rəhbərlik etdiyi ölkəni və xalqı irəliyə doğru inkişaf etdirmək üçün elmi ideyalardan istifadə olunmasına xüsusi diqqət yetirmişdir.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev siyasi hakimiyyətdə olduğu bütün dövrlərdə elm faktorundan geniş şəkildə faydalanmışdır. Bu məqsədlə o, ilk növbədə elmin inkişaf etdirilməsinə ardıcıl surətdə qayğı göstərmiş, alimləri cəmiyyət həyatının diqqət mərkəzinə çəkmiş və onların elmi ideyalarından və cəmiyyətdəki nüfuzundan istifadə etməklə prosesləri irəliyə doğru istiqamətləndirmişdir. Ümummilli liderin siyasi hakimiyyətinin başlanğıc mərhələsində, 2 noyabr 1969-cu ildə Bakı Dövlət Universitetinin 50 illik yubileyi mərasimində iştirakı və Azərbaycan dilində çıxış etməsi ümumiyyətlə elmə və təhsilə, xüsusən xalqımızın mənəvi təkamülündə mühüm rol oynamış bu böyük ali təhsil ocağının alimlərinə və müəllimlərinə xüsusi diqqət və ehtiramın ifadəsi idi. Ulu Öndər Azərbaycan Sovet Respublikasına rəhbərlik edərkən bu qənaətdə gəlmişdir ki, ölkədə uzun illər ərzində dözümlü münasibət bəslənmiş iqtisadi-mədəni geriliyin aradan qaldırılmasının, bu sahədə əsaslı dönüşə və dirçəlişə nail olmağın əsas yolları və vasitələrindən biri də elmin bütün sahələr üzrə gedən proseslərə daha fəal və məqsədyönlü şəkildə müdaxilə etməsinin və təsir göstərməsinin təmin edilməsi ilə üzvi surətdə əlaqədardır. Ona görə də respublikanı mövcud gerilikdən xilas etmək və ölkəni yeni inkişaf mərhələsinə çatdırmaq məqsədilə elm sahəsində kök salmış ətaləti aradan qaldırmaq istiqamətində kompleks tədbirlər həyata keçirmişdir.

Heydər Əliyev ilk növbədə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının 25 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan KP MK Bürosunun 30 dekabr 1969-cu il tarixli qərarında bu elmi qurumun əsas vəzifələri sırasında respublikanın təbii sərvətlərinin öyrənilməsi və onlardan səmərəli şəkildə istifadə olunması, neft, kimya sənayesi və kənd təsərrüfatının inkişafı ilə bağlı məsələlərin həll edilməsi üzrə tədqiqatların aparılması ön mövqeyə çəkilmişdir. Həmçinin Heydər Əliyevin sədrlik etdiyi həmin Büro iclasında Elmlər Akademiyasının ölkənin sənaye potensialının gücləndirilməsinə daha səmərəli şəkildə kömək etməsinin təşkil etmək məqsədi ilə Akademiya Rəyasət Heyətinin "Yer haqqında elmlər bölməsinin bazasında iki bölmənin: texniki elmlər və neft, geologiya və coğrafiya elmləri bölmələrinin yaradılması haqqında" qərarı qəbul edilmişdir. Azərbaycan KP MK-nın 24 iyun 1970-ci il tarixli qərarı ilə Azərbaycan SSR EA-nın tərkibindəki Aşqarlar Kimyası İnstitutunun maddi-texniki bazasının yaxşılaşdırılmasına dair tədbirlərin müəyyənləşdirilməsi və MK Bürosunun 20 iyun 1972-ci il

tarixdə Akademiyanın Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun Sumqayıt filialının laboratoriyalarının bazasında Ağır Üzvü Sintez Kompleks Elmi Tədqiqat və Layihələndirmə İnstitutunun yaradılması haqqındakı qərarları əsasən aqrar region kimi qəbul edilmiş respublikada başlanmış genişmiqyaslı sənayeləşdirmə proqramının uğurla həyata keçirilməsinə hesablanmış məqsədyönlü tədbirlər idi.

Azərbaycan Sovet Respublikasının rəhbəri Heydər Əliyev haqlı olaraq geniş miqyasda ölkədə iqtisadiyyatı hərtərəfli surətdə inkişaf etdirmək üçün iqtisad elmi sahəsində zəruri islahatların aparılmasını təxirəsalınmaz vəzifələrdən biri hesab etmişdir. Bu məqsədlə Plan Komitəsində, Elmlər Akademiyasında və digər nazirliklərin tabeliyində olan iqtisadiyyat institutlarının fəaliyyəti əsaslı şəkildə yoxlanılaraq Mərkəzi Komitənin Bürosunda dərinlən təhlil edilmiş və həmin elmi müəssisələrin işini dövrün tələbləri səviyyəsinə qaldırmaq üçün təsirli qərarlar qəbul edilmişdir. Bu münasibətlə MK Bürosunun 9 oktyabr 1973-cü il tarixdə keçirilmiş xüsusi iclasında iqtisadiyyat institutlarındakı mövcud vəziyyət aşağıdakı kimi təsbit edilmişdir: "İqtisadiyyat institutları planlaşdırma orqanlarına xalq təsərrüfatının inkişafında perspektiv istiqamətlərin elmi əsaslandırılması və proqnozlaşdırılması, istehsal imkanlarının səmərəli şəkildə istifadəsi və yerləşdirilməsi üzrə təklif və tövsiyələrin verilməsinə lazımı dəstək göstərmir... Respublikanın iqtisadiyyat institutlarının fəaliyyətindəki çatışmazlıqlar onların işində lazımı koordinasiyanın olmaması, tədqiqatların pərakəndə və paralel şəkildə aparılması ilə əlaqədardır".

Heydər Əliyevin prinsipial mövqeyi ilə qəbul edilmiş kompleks xarakterli qərarlar yalnız iqtisadiyyat institutlarının deyil, bütövlükdə respublika iqtisadiyyatının elmi əsaslar üzərində qurulmasına geniş meydan açmışdır. Mərkəzi Komitənin qəbul etdiyi qərardakı aşağıdakı müddəalar nəinki öz dövrü, aradan yarım əsr vaxt keçməsinə baxmayaraq, hazırkı dövlət müstəqilliyi dövrünün iqtisad elmi üçün də əhəmiyyətliyə: "İqtisadiyyat institutlarının rəhbərliklərindən tələb edilsin ki, respublikanın ümumi istehsalının səmərəliliyinin artırılması ilə bağlı olan aktual problemlərin həllinə xüsusi diqqət yetirsinlər. Institutların heyətlərinin söylərinə xalq təsərrüfatı strukturunun bərpası və təkmilləşdirilməsi, uzunmüddətli optimal planlaşdırma problemlərinin həlli, təbii və əmək resurslarının istifadəsi, istehsal güclərinin yerləşdirilməsi, sənaye və kənd təsərrüfatı istehsalının intensivləşdirilməsi, xalq təsərrüfatının idarə edilməsində iqtisadi metodların təkmilləşdirilməsi üzrə vacib məsələlərin həllinə yönəlsinlər".

Beləliklə, Heydər Əliyevin uzaqgörənliyi və iradəsi ilə Azərbaycan iqtisadiyyat tarixi ənənələr və iqtisad elminin təhlilləri və proqnozlaşdırmaları üsulu ilə idarə olunmuşdur. Elmlər Akademiyası və Plan Komitəsinin iqtisadiyyat institutlarının alimləri bütün sahələr üzrə Dövlət proqramlarının əsas müəllifləri və iştirakçıları sırasında yer almışlar. Elm faktoru Heydər Əliyevin sürətli və hərtərəfli iqtisadi marafonunun əsaslarını təşkil etmişdir. Ona görə də Sovet Azərbaycanı Heydər Əliyevin çoxşəxslilik iqtisadi ənənələrə və iqtisad elminin nailiyyətlərinə əsaslanan iqtisadiyyat platforması vasitəsilə qısa müddət ərzində geridə qalmış aqrar respublikadan inkişaf etmiş iqtisadiyyata malik olan bir ölkəyə çevrilmişdir.

Azərbaycan Sovet Respublikasına rəhbərlik etdiyi dövrdə Heydər Əliyev Azərbaycan elminin, Elmlər Akademiyasının dünya elminin ən aktual problemlərinin öyrənilməsinə doğru istiqamətləndirilməsi sahəsində konkret addımlar atmış, bununla da respublika alimlərinin beynəlxalq miqyasda gedən elmi proseslərdən xəbərdar olmalarına və müasir problemlər üzrə tədqiqatlar aparmalarına ciddi fikir vermişdir. Məsələn, Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan KP MK və Nazirlər Sovetinin "Molekulyar biologiya və molekulyar genetikanın inkişafının sürətləndirilməsi və nailiyyətlərindən xalq təsərrüfatında istifadə edilməsi tədbirləri haqqında"kı 1 avqust 1974-cü il tarixdə qəbul etdiyi qərar əsasında Qərb ölkələrində ön mövqeyə çıxmış bu yeni elmi istiqamətin respublikada da elmi əsasları yaradılmışdır. Həmin məqsədlə Azərbaycan EA Fizika İnstitutundakı Biofizika laboratoriyasının nəzdində Molekulyar biologiya və molekulyar genetik sektorunu yaradılmış və ən müasir maddi-texniki baza ilə təchiz edilmişdir. Bu yolla müstəqillik dövründə Elmlər Akademiyasında fəaliyyətə başlayan Biofizika və Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar institutları üçün münbit elmi zəmin hazırlanmışdır.

Yaxud Azərbaycan KP MK və Nazirlər Sovetinin 25 mart 1978-ci il tarixdə qəbul etdiyi "Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasında təbii resursların, kosmik tədqiqatlar sahəsində işlərin daha da inkişaf etdirilməsi haqqında"kı qərarı ilə radiofizika elminin inkişafına dəstək verilmiş və respublikamızda radiofizika cihazqayırma üzrə bir çox sənaye sahələri yaradılmışdır. Bundan başqa, Dövlət proqramı əsasında 1980-ci ildə EA-nın məxfi qriflə işləyən "Kaspi" Elmi Mərkəzinin Təcrübə

bə Zavodu yenidən qurularaq, istehsal həcmi bir neçə dəfə artırılmışdır. Eyni zamanda, Naxçıvan Muxtar Respublikasında "Kaspi" Elmi Mərkəzinin Xüsusi Konstruktor Bürosu açılmışdır.

Beləliklə, Heydər Əliyev epoxasında sosializm quruluşu şəraitində Xüsusi Konstruktor Bürosu adı ilə kapitalizm cəmiyyəti üçün səciyyəvi olan özəl elmi müəssisələr yaradılmışdır. Belə elm-istehsalat birlikləri keçmiş SSRİ-də yalnız Ukrayna və Azərbaycan Elmlər Akademiyalarında səmərəli şəkildə fəaliyyətlərini davam etdirmişlər. Azərbaycan KP MK Bürosunun Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçirilmiş 23 yanvar 1976-cı il tarixli iclasında "Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının elmi-tədqiqatlarının səmərəliliyinin artırılması və onların nəticələrinin milli iqtisadiyyatda tətbiqi üzrə işlərin genişləndirilməsi haqqında" xüsusi bir məsələ müzakirə edərək konkret qərarları qəbul etməsi ilə Akademiya elmi mühiti üçün ənənəvi hesab edilməyən özəl elmi fəaliyyət dövlət səviyyəsində dəstəklənmişdir. Bütün bunlar isə öz növbəsində Azərbaycanda sovet hakimiyyəti illərində Kosmik Tədqiqatlar İnstitutunun, müstəqillik illərində isə Azərkosmos kimi müasir elm-istehsalat mərkəzinin yaradılması ilə nəticələnmişdir. Həmçinin Beynəlxalq Astronavtika Federasiyasının XXIV Qurultayının 1974-cü ildə Akademiyanın bazasında keçirilməsi də Azərbaycanın kosmik tədqiqatlar ölkəsinə çevrilməsinə öz töhfəsini vermişdir. Yaxud da "Seysmologiya sahəsində elmi tədqiqatların daha da inkişaf etdirilməsi və zəlzələ proqnozlaşdırma xidmətinin təşkil edilməsi haqqında" 7 aprel 1978-ci il tarixli qərardan sonra əsasən təcürbi xarakterli məlumat bürosu kimi fəaliyyət göstərən Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzinin elmi fəaliyyətinin də təşkil edilməsi Heydər Əliyev epoxasının mühüm nailiyyətlərindəndir. Eynilə də Sumqayıt şəhərində 1976-cı ildə Atom nüvəsinin spektrokimiyası üzrə XXVI Qurultayın keçirilməsi, yüksək enerjili fizikanın aktual problemlərinə həsr olunmuş seminarın təşkili respublikamızda dünya elmində yeni meydana çıxmış elm sahələrinin yaradılmasına və inkişaf etdirilməsinə böyük təkan vermişdir. Beləliklə, Azərbaycanda Heydər Əliyev dövrünün yeni tipli kimya, fizika, riyaziyyat məktəbləri formalaşmışdır.

Heydər Əliyev epoxasında Humanitar və İctimai Elmlər sahəsində də Elmlər Akademiyasında genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirilmişdir. Heydər Əliyevin Azərbaycan Sovet Respublikasına rəhbərlik etdiyi illər ölkə elminin intibah dövrü hesab olunur. Bu dövrdə Heydər Əliyevin uğrunda mübarizə apardığı

azərbaycançılıq siyasətinin həyata keçirilməsində ədəbiyyat və incəsənət xadimləri ilə yanaşı, elm adamları da, Akademiya əməkdaşları da yaxından iştirak etmişlər. Respublika rəhbərinin "Azərbaycanda tarix və mədəniyyət abidələrinin SSRİ-nin əsas muzeyləri vasitəsilə təbliğ edilməsinin yaxşılaşdırılması tədbirləri haqqında" (1969), "Respublikada toponimiya tədqiqatlarının inkişaf etdirilməsi haqqında" (1972), görkəmli Azərbaycan yazıçı və şairlərinin yubileyləri haqqındakı sərəncamları akademik elmin azərbaycançılıq istiqamətində səfərbər olmasına şərait yaratmışdır.

Nizami Gəncəvi və İmaməddin Nəsiminin yubileylərinin keçirilməsi, əsərlərinin tədqiqi, nəşri, tərcümə olunması və təbliğ edilməsi haqqında qərarların qəbul edilməsi, habelə ədəbiyyat, incəsənət və elm sahəsində ən yaxşı əsərlərə görə Dövlət mükafatlarının verilməsi ölkədə böyük canlanmaya şərait yaratmışdır. Ən yaxşı Nizamişünaslıq əsərləri və İmaməddin Nəsimi haqqında fundamental tədqiqatlar bu illərdə meydana çıxmışdır. Akademik Ziya Bünyadovun milli dövlətçilik tariximizə, Atabəylər dövlətinə, müxtəlif müəlliflərin Şirvanşahlar, Səfəvilər dövlətlərinə həsr edilmiş sanballı monoqrafiyalar həmin dövrün qiymətli elmi nəticələrindəndir. Nəriman Nərimanovun anadan olmasının 100 illik yubileyinin Kremlin diqtə etdiyi sadəcə yazıçı və dramaturq kimi deyil, görkəmli dövlət xadimi səviyyəsində qeyd edilməsinə və Bakı şəhərində əzəmətli heykəlini ucaltmağa nail olması proseslərində Elmlər Akademiyasının müxtəlif elmi-tədqiqat institutlarında çalışan alimlər də yaxından iştirak etmişlər. Ölkə miqyasında dövlət başçısı Heydər Əliyev tərəfindən respublikada yaradılmış sağlam azərbaycançı mühit, ümummilli ideyaların və fəaliyyətlərin dövlət tərəfindən dəstəklənməsi Elmlər Akademiyasında humanitar və ictimai elmlər sahəsində bir sıra elmi məktəblərin yaradılmasına səbəb olmuşdur. Dövrün xüsusiyyətlərindən irəli gələn bəzi ideoloji cizgilərin də nəzərə çarpmasına baxmayaraq, XX əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycanda akademik Həsən Abdullayevin yarımkeçiricilər fizikası məktəbi, akademik Firudin Kəçərlinin fəlsəfə məktəbi, akademik Məmməd Cəfər Cəfərovun ədəbiyyat nəzəriyyəsi məktəbi, akademik Ziya Bünyadovun şərqşünaslıq - mətnşünaslıq məktəbi, müxbir üzv Kərim Kərimovun sənətşünaslıq məktəbi, hətta müxbir üzv Xudu Məmmədovun humanitar yönümlü kristalloqrafiya məktəbi, Həsən Əliyevin, Budaq Budaqovun coğrafiya məktəbi Heydər Əliyev epoxasının möhtəşəm elmi nailiyyətləridir. Heydər Əliyevin ira-

Heydər Əliyevdən - İlham Əliyevə

dəsi ilə 1978-ci ildə Azərbaycan dilinin respublikamızın konstitusiyasına dövlət dili kimi daxil edilməsi dilçilik elminin inkişafına böyük təkan vermiş, bir sıra sanballı dilçilik tədqiqatları bu dövrdə meydana çıxmışdır. Akademik Məmmədağa Şirəliyevin dialektoloji məktəbi və ümumittifaq Türkologiya Komitəsinin orqanı olan "Sovetskaya türkologiya" jurnalının Bakıda-Elmlər Akademiyasında çap olunması, habelə Azərbaycan Dövlət Universitetinin tanınmış dilçi alimlərinə çoxcildlik "Müasir Azərbaycan dili" dərsliyinə görə Dövlət mükafatlarının verilməsi məhz respublikanın rəhbəri, Siyasi Büronun üzvü Heydər Əliyevin düşünülmüş və məqsədyönlü fəaliyyətinin, möhkəm iradəsinin və böyük nüfuzunun sayəsində mümkün olmuşdur.

Azərbaycan Elmlər Akademiyasının beynəlxalq əlaqələrinin müstəqil şəkildə həyata keçirilməsi də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan mühüm xidmətdir. Belə ki, Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə "Xarici ölkələrdə elmi-texniki nailiyyətlərin mübadiləsinin genişləndirilməsi haqqında" 25 sentyabr 1973-cü il tarixində çıxarılmış qərarın icrasını təmin etmək məqsədi ilə bir il sonra rəsmi olaraq Elmlər Akademiyasında xarici əlaqələr şöbəsinin yaradılmasına icazə verilmişdir. Bununla da, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının xarici əlaqələri təşkil etmək baxımından SSRİ Elmlər Akademiyasından asılılığı aradan qaldırılmışdır.

Nəhayət, sovet hakimiyyəti illərində, 1975-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının yaradılmasının 30 illik yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd olunması Heydər Əliyev epoxasının elmə və Akademiyaya yüksək münasibətinin əyani təzahürüdür.

O zaman məhz ölkə rəhbəri Heydər Əliyevin yüksək diqqəti və qayğısı ilə Azərbaycan Elmlər Akademiyası dövrün ən yüksək mükafatlarından olan "Xalqlar dostluğu" ordeni ilə təltif olunmuş, Keçici Qırmızı Bayrağa layiq görülmüşdür. Azərbaycan Sovet Respublikasının başçısı Heydər Əliyevin təntənəli yubiley mərasimindəki dərin məzmunlu nitqi Akademiyanın fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi ilə bərabər, həm də istiqamətləndirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Son illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası xüsusilə geniş, çoxcəhətli fəaliyyət göstərir, elmi axtarışların yeni və ən yeni istiqamətlərini yaradıb inkişaf edir, təbiiqi tədqiqatları əsaslı tədqiqatlarla ahəngdar şəkildə əlaqələndirir, qarşada respublikaların elmi kollektivləri ilə getdikcə daha sıx qarşılıqlı əlaqə saxlayır. Tədqiqatların nəzəri səviyyəsi, onların xalq təsərrüfatı üçün əməli səmərəsi xeyli artmış, elmin kompleks planlaşdırılması və təşkili yaxşılaşdırılmış, alimlərə tələbkarlıq yüksəldilmişdir.

Ölkəmizdə elmi işçilərin əməyi şərəflidir, onlara ehtiram göstərilir. Odur ki, bizim hər bir tədqiqatçı qarşısında yüksək tələblər qoymağa haqqımız vardır. Respublikanın qarşısında duran böyük vəzifələr elmin təşkili, onun idarə edilməsi, quruluşunu təkmilləşdirilməsi sahəsində ciddi iş aparmağı, elmi tədqiqatların praktikanın təsərrüfat və mədəniyyət quruculuğunun ehtiyaclarına maksimum yaxınlaşdırmaq üçün onların planlaşdırılmasını yaxşılaşdırmağı tələb edir".

Göründüyü kimi, Heydər Əliyev Azərbaycan Sovet Respublikasına

rəhbərlik etdiyi 1969-1982-ci illərdə ölkə elmi, o cümlədən də, Elmlər Akademiyası bütün istiqamətlər üzrə hərtərəfli şəkildə inkişaf etmişdir. Bu inkişaf xətti Akademiyanın üzvlərinin elm sahəsində səmərəli fəaliyyətləri ilə seçilən alimlərin hesabına daha da genişləndirilməsində və alimlərin xidmətlərini dövlət səviyyəsində rəğbətlənməsində də özünü göstərmişdir. Belə ki, Heydər Əliyevin qayğısı sayəsində 1982-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının tərkibi 2 fəxri üzv, 54 həqiqi üzv və 70 müxbir üzv olmaqla 126 çatdırılmışdır ki, bu da 1969-cu ilin göstəriciləri ilə müqayisədə 2 dəfə çox idi. SSRİ Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik M.V.Keldişin və Gürcüstan SSR EA-nın prezidenti, akademik N.İ.Musxeşviliyin Azərbaycan Elmlər Akademiyasının fəxri üzvi seçilmələri Akademiyanın nüfuzunun artırılmasına əhəmiyyətli dərəcədə müsbət təsir göstərmişdir. Eyni zamanda Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan KP MK-nin təqdimatı əsasında Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, akademik Mustafa bəy Topçubaşovun 1975-ci ildə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı kimi o dövrün ən yüksək mükafatını alması, görkəmli elm xadimlərinə fəxri adların verilməsi, onların orden və medallarla təltif olunması elm adamlarına dövlətin yüksək ehtiramını ifadə etmişdir. Beləliklə, Azərbaycan elminin və Elmlər Akademiyasının gələcək vəzifələrinin müəyyənləşdirilməsində görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətinin birinci dövründə qəbul etdiyi tarixi qərarlar, irəli sürdüyü ideyalar, həyata keçirdiyi islahatlar uzunmüddətli proqram rolunu oynamışdır. Cəmiyyət həyatının digər sahələrində olduğu kimi, uzaqgörən dövlət xadimi Heydər Əliyev Azərbaycan elminin və Elmlər Akademiyasını da dövlət müstəqilliyinə doğru hazırlamışdır. XX əsrin 8-ci illərində Azərbaycanda milli azadlıq ideyalarının yayılmasında və dövlət müstəqilliyi uğrunda mübarizədə Azərbaycan alimlərinin və Elmlər Akademiyası əməkdaşlarının fəal iştirakı bunun əyani nümunəsidir.

Müstəqillik dövründə Azərbaycan Respublikasına ikinci rəhbərliyi dövründə də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev ölkə elmini və Elmlər Akademiyasını xalqın və

dövlətimizin mənafələrinə uyğun şəkildə inkişaf etdirmək istiqamətində əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirmişdir. İlk növbədə Ulu Öndər Elmlər Akademiyasını keçid dövrünün mürəkkəb böhran mərhələsinin çətinliklərindən xilas etmişdir. Elmlər Akademiyasında 21 sentyabr 1993-cü il tarixində Azərbaycan ziyalıları ilə keçirilmiş yığıncaqda Ulu Öndər Akademiyanın tarixi roluna və əhəmiyyətinə yüksək qiymət verməklə bərabər, çətin şəraitdə bu akademik qurumun qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi zərurətini cəmiyyətin diqqət mərkəzinə çəkmişdir. Heydər Əliyevin qətiyyətli səsəndirdiyi "Hansı iqtisadiyyat olursa olsun, elm inkişaf etməlidir. Elmlər Akademiyası xalqın tarixi nailiyyətidir... Əmin ola bilərsiniz ki, Elmlər Akademiyası da, institutları da fəaliyyət göstərəcəklər, biz buna imkan yaradacağıq" - müdəalaları əslində artıq ləğv ediləcəyi haqqında bəyanatların səsləndiyi məsuliyyətli bir məqamda Akademiyanın xilas edilməsi missiyasını həyata keçirmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 31 yanvar 1997-ci ildə Elmlər Akademiyasının rəhbər heyəti və respublikanın aparıcı alimləri ilə görüşdə yeni tarixi şəraitdə ölkə elminin vəziyyəti və vəzifələrini müzakirə etmişdir. Görüşdə Elmlər Akademiyasının statusunun müəyyən edilməsi, ölkə elminin müstəqil dövlət quruculuğuna xidmət göstərməsi, alimlərin cəmiyyət qarşısındakı mövqeyi, onların maddi vəziyyətinin yaxşılaşdırılması kimi zəruri və aktual məsələlər ətrafında açıq söhbət aparılmışdır. Nəticədə Elmlər Akademiyasının rəhbər heyəti yeniləşdirilmiş, Akademiyada yeni islahatlara başlanılmışdır. Bundan sonra Heydər Əliyevin imzaladığı 15 may 2001-ci il tarixli Fərmanla Akademiyaya Milli Elmlər Akademiyası statusu verilməsi ilə Azərbaycan elminin keçmiş sovet ideologiyasının təsirlərindən ayrılaraq xalqımızın milli maraqlarına və ölkəmizin dövlətçilik mənafələrinə xidmət etmək vəzifəsinə istiqamətləndirilməsi məsələsi rəsmi şəkildə həll edilmişdir. Sonrakı illərdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası dünya ölkələrinin akademik elmi qurumları və universitetləri ilə bərabərhüquqlu şəraitdə əməkdaşlıq müqavilələri imzalamış, öz işini

dünya elmi ilə integrasiya şəraitində müstəqil dövlətimizin maraqları əsasında qurmuşdur.

Uzun illərdən sonra Akademiyanın tərkibini genişləndirmək məqsədi ilə 29-30 iyun 2001-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının tarixində ən böyük seçki keçirilərək, bu akademik elmi təşkilatda 27 həqiqi üzv, 88 müxbir üzv seçilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan bölməsinin təsis edilməsi haqqında"kı 7 avqust 2002-ci il tarixli Sərəncamı əsasında muxtar respublikada Akademiyanın yeni elmi bölməsinin və elmi-tədqiqat institutlarının yaradılması ilə ölkə elminin üfqləri daha da genişləndirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 4 yanvar 2003-cü ildə Milli Elmlər Akademiyasının statusu və nizamnaməsi haqqında sərəncamlar imzalayaraq, Akademiyanın yeni formasını və vəzifələrini müəyyən etməsi ilə ölkə elmini müasir tarixi mərhələyə çatdırmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Milli Elmlər Akademiyasının müstəqillik dövrünün tələblərinə uyğun olaraq inkişaf etdirilməsi istiqamətində dövlət səviyyəsində mühüm addımlar atmışdır. Azərbaycan Ensiklopediyası Nəşriyyat Poliqrafiya Birliyinin AMEA-nın tabeliyinə verilməsi və Milli Ensiklopediya üçün ən müasir tələblərə cavab verən Ensiklopediya Kompleksinin istifadəyə verilməsi, "Milli" statusu verilməklə Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat Muzeyi və Azərbaycan Tarixi Muzeyinin ekspozisiyalarının əsaslı şəkildə yeniləşdirilməsi, Mərkəzi Elmi Kitabxana üçün hər cür maddi-texniki imkanları olan müasir tipli binanın istifadə üçün təqdim olunması, Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının yenidən qurulması Akademiyanın həyatında İlham Əliyev era-

sının realılıqlarıdır. Regionlarda elmin inkişaf etdirilməsi məqsədilə 2005-ci ildə Lənkəran Elmi Mərkəzinin, 2010-cu ildə Gəncə Elmi Bölməsinin yaradılması və fəaliyyətinin təşkili yeni tarixi mərhələnin mühüm hadisələridir. Azərbaycan elmində islahatların aparılması ilə bağlı Dövlət Komissiyasının yaradılması, 2009-2015-ci illərdə elmin inkişafı üzrə Milli Strategiyanın qəbul edilməsi, 11 dekabr 2014-cü ildə AMEA-nın yeni Nizamnaməsinin təsdiq olunması, Akademiyada struktur islahatların aparılması, 2016-cı ildə Yüksək Texnologiyalar Parkının yaradılması AMEA-nın XXI əsr salnaməsində mühüm yer tutan tarixi addımlardır. Elm, təhsil, mədəniyyət sahəsində qarşılıqlı integrasiyasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 28 iyun 2022-ci il tarixində imzaladığı "Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" Fərmanı əsasında Azərbaycan elmi və Akademiyası yenidən təşkilatlanma istiqamətində islahatlar dövrünü yaşamaqdadır.

Milli Elmlər Akademiyasının 60 və 70 illik yubileyləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamları ilə keçirilmişdir. Bu yubiley mərasimlərində iştirak və çıxış edən cənab Prezident Azərbaycan elminə, Milli Elmlər Akademiyasına, geniş mənada elm adamlarımızın fəaliyyətinə yüksək qiymət vermişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Milli Elmlər Akademiyasının 80 illiyinin qeyd edilməsi haqqındakı 18 mart 2025-ci il tarixli Sərəncamı da yeniləşmə və islahatlar mərhələsini yaşayan dövlət ali elmi təşkilatına xalqımız və ölkəmiz qarşısında xidmətlərinə dövlət səviyyəsində verilmiş yüksək qiymətin ifadəsidir. Milli Elmlər Akademiyasının 80 illiyi haqqında imzalanmış Sərəncam eyni zamanda yeni tarixi şəraitdə Akademiyanın qarşısında qoyulmuş məsul vəzifələrə də gur işıq salır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Azərbaycan elmi və Milli Elmlər Akademiyası ilə əlaqədar ifadə etdiyi aşağıdakı fikirlər müstəqillik epoxasında ölkəmizdə elmin qarşısında duran məsul vəzifələrə işıq salır: "Mən çox istəyərdim ki, Azərbaycan alimləri gələcəkdə də ölkəmizin hərtərəfli inkişafında daha fəal rol oynasınlar. Çünki ölkəmizin gələcəyi elmi potensialın səviyyəsi ilə bilavasitə bağlıdır. Hər bir ölkədə, o cümlədən, Azərbaycanda inkişaf elmin səviyyəsi ilə bağlıdır. Bu gün yeni texnologiyalar əsridir. O ölkələr ki, bu texnologiyaların sahibidir, əlbəttə, onlar dünya miqyasında öz maraqlarını daha böyük dərəcədə ifadə edə bilirlər. Azərbaycan da o ölkələrin sırasında olmalıdır.

Bu gün biz iqtisadiyyatımızın yeni modeli haqqında düşünürük. Çox istərdim ki, alimlərimiz bu işlərdə fəal iştirak etsinlər".

Göründüyü kimi, Azərbaycan elmi və Milli Elmlər Akademiyasının formalaşması və inkişafı yollarında Heydər Əliyev-İlham Əliyev epoxası xüsusi tarixi mərhələ təşkil edir. Milli Elmlər Akademiyası bu tarixi epoxanın böyük ideallarının işığında daha parlaq inkişafa doğru inamlı yol getməkdə davam edir.

İsa HƏBİBBƏYLİ
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik

Ölkə Prezidentinin Sərəncamının icrasını təmin etmək məqsədilə AMEA-da tədbirlər planı hazırlanıb

AMEA Rəyasət Heyətinin növbəti iclasında

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinin növbəti iclası keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, Rəyasət Heyətinin üzvləri, Rusiya Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti akademik Sergey Aldosin, Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdirləri, elmi müəssisə və təşkilatların direktorları, əməkdaşları və aidiyyəti şəxslər iştirak ediblər.

İclası giriş sözü ilə akademik İsa Həbibbəyli açaraq tədbirin gündəliyi barədə məlumat verib.

Əvvəlcə AMEA-nın həqiqi üzvü Abel Məhərrəmov "Rusiya Elmlər Akademiyasının 300 illiyi" yubiley medalı təqdim olunub.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli çıxışında bildirib ki, Azərbaycan-Rusiya elmi əlaqələri tarixi ənənələrə malikdir və bu əməkdaşlıq Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə Rusiya Elmlər Akademiyası arasında imzalanmış müqavilələrlə dəstəklənir. Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, son illərdə Akademiyalarımız arasında əməkdaşlıq daha da genişləyib, birgə elmi layihələr həyata keçirilib, Rusiya Elmlər Akademiyası ilə yol xəritəsi imzalanıb.

Daha sonra tədbirdə iştirak edən Rusiya Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti akademik Sergey Aldosin təqdim edib və onun elmi fəaliyyəti haqda məlumat verib.

İclasda çıxış edən REA-nın vitse-prezidenti akademik Sergey Aldosin qonaqpərvərliyə görə minnətdarlığını bildirib və akademik Gennadi Krasnikovun salamlarını çatdırıb. Akademik Sergey Aldosin AMEA ilə Rusiya Elmlər Akademiyası arasında mövcud əməkdaşlıq əlaqələrinə toxunub, müstəqillik illərində birlikdə bir çox layihələrin həyata keçirildiyini, tədqiqatların aparıldığını söyləyib. O, akademik Abel Məhərrəmovun kimya sahəsindəki nailiyyətlərini elmi xadimləri tərəfindən yüksək qiymətləndirildiyini vurğulayıb və "Rusiya Elmlər Akademiyasının 300 illiyi" yubiley medalını ona təqdim edib.

Sonra AMEA-nın vitse-prezidenti akademik Dilqəm Tağıyev çıxış edərək kimya sahəsində Azərbaycan-Rusiya

elmi əlaqələrini faydalı hesab etdiyi ni diqqətə çatdırıb.

Sonra çıxış edən akademik Abel Məhərrəmov təltif edilməsi münasibətilə Rusiya Elmlər Akademiyasının rəhbərliyinə, eləcə də bugünkü tədbirə görə AMEA prezidentinə minnətdarlığını bildirib.

Daha sonra iclasda elmi-təşkilati məsələlər müzakirə olunub.

Müzakirəyə çıxarılan ilk məsələ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Seyid Əzim Şirvaninin 190 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" 4 aprel 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə əlaqədar AMEA-nın Tədbirlər planının təsdiq edilməsi haqqında olub.

Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, dövlət başçısının "Seyid Əzim Şirvaninin 190 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" 4 aprel 2025-ci il tarixli Sərəncamının 1-ci bəndində AR Mədəniyyət Nazirliyinə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birgə böyük Azərbaycan şairi Seyid Əzim Şirvaninin 190 illiyinə dair Tədbirlər planının hazırlanıb həyata keçirilməsi tapşırılıb. Sərəncamın icrasını təmin etmək məqsədilə AMEA-nın Rəyasət Heyəti tərəfindən 14 aprel 2025-ci il tarixli iclasda müvafiq qərar qəbul olunub və AMEA-nın Humanitar Elmlər Bölməsinə digər elmi bölmə, müəssisə və təşkilatlar tərəfindən təqdim olunan təkliflər nəzərə alınmaqla, AMEA-nın Tədbirlər planının layihəsini hazırlayaraq təsdiq üçün AMEA-nın Rəyasət Heyətinə təqdim edilməsi tapşırılıb.

Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, ötən müddət ərzində AMEA-nın Humanitar Elmlər Bölməsi tərəfindən AMEA-nın Tədbirlər planının layihəsi hazırlanaraq AMEA Rəyasət Heyətinə təqdim olunub.

Tədbirlər planında Seyid Əzim Şirvaninin doğulduğu Şamaxı şəhərində anadan olmasının 190 illiyi münasibətilə yubiley tədbirinin keçirilməsi, "Seyid Əzim Şirvani poeziyasının dili", "Seyid Əzim Şirvani - Füzuli poetik məktəbinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri kimi", "Seyid Əzim Şirvani: folklorik düşüncə və klassik ədəbi interpretasiya", "Seyid Əzim Şirvaninin Azərbaycan maarifçiliyində rolu", "Seyid Əzim Şirvaninin yaradıcılığında ictimai və mədəni-etik mövzuların vəh-

dəti", "Seyid Əzim Şirvaninin bədii irsi", "Seyid Əzim Şirvaninin həyat və yaradıcılığında Nizami irsi", "Seyid Əzim Şirvani yaradıcılığı və klassik şərq poeziyası ənənələri" mövzusunda dəyirmi masa, elmi seminar, konfrans və digər tədbirlərin keçirilməsi, eləcə də müstəqillik dövrünün çağırışları işığında ədəbi həyatı və fəaliyyətini əks etdirən monoqrafiyanın hazırlanması nəzərdə tutulur.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, Seyid Əzim Şirvaninin 190 illiyi ilə əlaqədar AMEA-nın Tədbirlər planı təsdiqlənib.

Daha sonra AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Qırğızistan Respublikasına səfərinin nəticələri haqqında məlumat verib. Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, 16-19 aprel tarixlərində Qırğızistan Respublikasında səfərdə olub, bir sıra görüşlər keçirib, müqavilələr imzalanıb.

Belə ki, Qırğızistan Milli Elmlər Akademiyasının (QMEA) prezidenti müxbir üzv Kanat Abdrahmatovla görüş zamanı akademiyalar arasındakı qarşılıqlı elmi əlaqələrin inkişaf perspektivləri müzakirə edilib, "Çingiz Aytmatov Ensiklopediyası"nın "Çingiz Aytmatov və Azərbaycan" cildinin cari vəziyyətinə dair fikir mübadiləsi aparılıb, gələcək elmi əməkdaşlığın gücləndirilməsi, birgə elmi fəaliyyətin təşkili məqsədilə Akademiyalar arasında Anlaşma memorandumu imzalanıb.

Akademik İsa Həbibbəyli Qırğızistana səfəri çərçivəsində QMEA-nın Çingiz Aytmatov adına Ədəbiyyat İnstitutunda da olduğunu, Qırğızistanın və Azərbaycanın Ədəbiyyat institutları tərəfindən birlikdə hazırlanan "Çingiz Aytmatov və Azərbaycan" cildinin sözlüyünün müzakirə edilərək təsdiqləndiyini, məqalə müəlliflərinin müəyyənləşdirildiyini söyləyib.

AMEA rəhbəri, o cümlədən Qırğızistan-Türkiyə Manas Universitetinin təşkilatçılığı ilə keçirilən V Beynəlxalq türk sivilizasiyası konfransında da iştirak etdiyini, plenar iclasda "Türk sivilizasiyasının formalaşması və inkişafında elm və ədəbiyyat faktorı" mövzusunda məruzə ilə çıxış etdiyini diqqətə çatdırıb. Eyni zamanda Manas Universitetinin rektoru professor Alpaslan Ceylanla görüş keçirib, Azərbaycan

Milli Elmlər Akademiyası ilə Qırğızistan-Türkiyə Manas Universiteti arasında əməkdaşlıq müqaviləsi imzalanıb.

Akademik İsa Həbibbəyli, həmçinin böyük qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun Ata-beyitdəki məzarını da ziyarət edib, daha sonra Manas Universitetində "Mediamanas" mərkəzində olub, burada Manas televiziyası və radiusunda yayımlanan verilişdə geniş müsaibə verib.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, AMEA-nın Rəyasət Heyəti tərəfindən müvafiq qərar qəbul edilib.

Sonra iclasda Türkiyənin Afyon Kocatepe Universitetinin professoru Məmməd Şirzadın rəsm əsərlərini təmənənəsiz olaraq AMEA-ya hədiyyə etməsi haqqında məsələyə baxılıb.

Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, professor Məmməd Şirzad müraciət edərək Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 80 illik yubileyi münasibətilə bir sıra əsərlərini AMEA-ya bağışlayıb. O, müraciətində "Hazırda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirilən genişmiqyaslı quruculuq işləri elm sahəsi ilə yanaşı, təsviri sənət sahəsində də böyük uğurların əldə olunmasına zəmin yaratmışdır. Azərbaycanda gedən bu əhəmiyyətli quruculuq prosesləri, eyni zamanda, elm və mədəniyyət sahələrinin inkişafına dövlətin yüksək diqqət və qayğısı ilə müşayiət olunur. Hazırkı şəraitdə Sizin rəhbərliyinizlə AMEA-da həyata keçirilən islahatlar, elmin, mədəniyyətin tədqiqi və təbliğinə göstərdiyiniz diqqət və həssaslığı görmək və dəyərləndirmək hər bir azərbaycanlı ziyalının mənevi borcudur", - deyə qeyd edib.

AMEA prezidenti Azərbaycan incəsənətini, mədəniyyətini dünyada layiqincə təmsil edən professor Məmməd Şirzadın başladığı əsərlər sırasında iri həcmli "Bizim torpaq" pannosu, "Üzümcü qızlar" tablosu, bir sıra portret rəsmləri və Gürcüstan mövzusunda çəkdiyi rəsm əsərlərinin olduğunu bildirib. Qeyd edib ki, professor Məmməd Şirzad bu münasibətlə bu günlərdə Akademiyanı ziyarət edib, səfər zamanı Azərbaycan təsviri incəsənətinin təbliği və inkişafında xidmətlərinə görə, AMEA-nın "Təşəkkürnamə"si ona təqdim olunub.

AMEA-nın Rəyasət Heyəti tərəfindən professor Məmməd Şirzadın rəsm əsərlərini Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına təmənənəsiz təqdim etməsi hadisəsi Azərbaycan incəsənətinin Azərbaycan elminə göstərdiyi diqqətin təzahürü kimi qəbul edilib və təqdim olunan rəsm əsərlərinin müvafiq inventar siyahısına daxil edilərək qeydiyyatla alınması haqda qərar verilib.

İclasda müzakirə edilən növbəti məsələ AMEA-nın Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunda ingilis dilində "Azərbaycan arxeologiyası və antropologiyası" jurnalının təsis edilməsi haqqında olub. Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, AMEA-nın Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun ölkə ərazisində apardığı arxeoloji və antropoloji tədqiqatların nəticələrinin elmi ictimaiyyətə geniş şəkildə çatdırılması, elmi yeniliklərin populyarlaşdırılması, arxeologiya elminin müxtəlif nəzəri problemlərinin aktualaşdırılması məqsədilə ingilis dilində, müasir çağırışlara cavab verən "Azerbaijan Archaeology and Anthropology" (Azərbaycan Arxeologiyası və Antropologiyası) jurnalının təsis edilməsi zərurəti yaranıb. Jurnalda işğaldan azad olunmuş tarixi torpaqlarımızda müxtəlif arxeoloji tədqiqatlar, dünya arxeologiya elmində baş verən yeniliklər, eləcə də, arxeologiya ilə yanaşı, numizmatika, antropologiya və epigrafika elmlərinə dair məqalələrin və araşdırmaların yer alması da nəzərdə tutulur.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, sözügedən jurnalın təsis olunması haqda qərar verilib və redaksiya heyətinin tərkibi təsdiqlənib.

Həmçinin Azərbaycanın maddi-mədəni irsinin təbliği, ölkəmizin müxtəlif ərazilərində aparılan qazıntı işlərinin nəticələri, aşkar edilmiş maddi mədəniyyət abidələri, onların tarixi, aparılan arxeoloji qazıntıların haqqında məlumatların geniş ictimaiyyətə çatdırılması məqsədilə AMEA-nın Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunda "Arxeoloji irs" jurnalı təsis edilib və redaksiya heyətinin tərkibi təsdiq olunub.

İclasda, həmçinin akademik Mustafa Topçubaşovun 130, akademik İradə Hüseynovanın 60, akademik Muxtar İmanovun 70, akademik Ziyad Səmədzadənin 85, AMEA-nın müxbir üzvü Vəli Baxşəliyevin 70 və AMEA-nın müxbir üzvü Şahbaz Muradovun 85 illik yubileyi haqqında qərarlar qəbul edilib.

Qeyd olunan məsələlər ətrafında akademiklər - Dilqəm Tağıyev, Rəşad Əliyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Arif Həşimov, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Səbuhi Qəhrəmanov və başqaları çıxış edərək fikir və təkliflərini səsləndiriblər.

Sonda çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli AMEA-nın 80 illik yubileyi çərçivəsində hazırlanan bir sıra nəşrlərlə bağlı tapşırıqlarını verib.

Rusiya EA-nın vitse-prezidenti ilə görüş

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Rusiya Elmlər Akademiyasının (REA) vitse-prezidenti akademik Sergey Aldosinlə görüşüb.

AMEA-nın Rəyasət Heyətində keçirilən görüşdə çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, çoxəsrlik Azərbaycan-Rusiya elmi-mədəni əlaqələri hər iki ölkənin elmi qurumları arasında da səmərəli əməkdaşlıq üçün geniş imkanlar yaradır.

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə Rusiya Elmlər Akademiyası arasında tarixi ənənələrə dayanan əməkdaşlıq əlaqələri mövcuddur və müstəqillik illərində də bu münasibətlər qorunmuş, əməkdaşlıq müqavilələri imzalanmış,

ötən il REA-nın 300 illiyi münasibətilə keçirilən tədbirlər zamanı isə gələcək tədqiqatlar üçün birgə yol xəritəsi müəyyənləşdirilmişdir.

Rusiya Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti akademik Sergey Aldosin isə çıxışında qonaqpərvərliyə görə minnətdarlığını bildirib və Rusiya Elmlər Akademiyasının prezidenti akademik Gennadi Krasnikovun salamlarını çatdırıb. İkinci dəfə Bakını ziyarət etdiyini bildiren Sergey Aldosin AMEA ilə REA arasında elmi əlaqələrin qarşılıqlı etimada,

dostluğa və uzunmüddətli əməkdaşlıq ənənələrinə əsaslandığını və bu əməkdaşlıq çərçivəsində gələcəkdə daha genişmiqyaslı tədqiqatların

aparılması üçün böyük potensialın mövcud olduğunu diqqətə çatdırıb. O, həmçinin vurğulayıb ki, müasir çağırışlar fonunda elmin rolu daha

da artır və bu baxımdan, beynəlxalq tərəfdaşlıq elmi innovasiyaların sürətlənməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Akademik Sergey Aldosin həmçinin Rusiyada elm və təhsil sahəsində aparılan islahatlar və Rusiya EA-nın bu islahatlar çərçivəsində yeni mövqeyi və vəzifələri barədə məlumat verib.

Görüşdə Bakı Dövlət Universitetinin kafedra müdiri akademik Abel Məhərrəmov və AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının Xarici əlaqələr və beynəlxalq təşkilatlarla iş şöbəsinin müdiri biologiya üzrə fəlsəfə doktoru Esma Əlirzayeva da iştirak ediblər.

Heydər Əliyev və müstəqil Azərbaycan Konstitusiyası

Ana Qanunumuzun hər maddəsi Ulu Öndərin amalının inikasıdır

Azərbaycan Respublikasında Konstitusiya, demokratik prinsiplər və insan haqları digər ölkələrlə müqayisədə fərqli bir istiqamətdədir. Fərqi ondadır ki, Konstitusiyada Azərbaycan xalqının və burada yaşayan azsaylı xalqların adət və ənənələri, milli-mənəvi dəyərləri nəzərə alınmış, ən əsası isə etik normalara riayət olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının hər bir maddəsi və bəndi etik normaların göstəricisidir. Həm Konstitusiyada və həm də Ulu Öndərin çıxışlarında dövlətçiliklə yanaşı, demokratik prinsiplər, insan azadlığı və bunların funksiyaları təsbit olunmuşdur. Heydər Əliyevin müdrik kəlamlarında əsas məqsəd ondan ibarətdir ki, hər bir Azərbaycan vətəndaşı Konstitusiyaya və qanunlara əməl etməli, dövlət və ictimaiyyət qarşısında öhdəlikləri layiqincə yerinə yetirməli, milli-mənəvi dəyərləri qorumaq, ən əsası isə dövlətin quruculuq siyasətində fəal iştirak etməlidir.

Müstəqil dövlətimizin tarixinə nəzər saldıqda konstitusiya, demokratiya və insan haqlarında etik normalara diqqət etmək hüquqı, ictimai-siyasi və fəlsəfi aspektdə təhlillər aparmaq olduqca zəruridir. 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra konstitusiyada, insan haqlarında və digər məsələlərdə insanların rifahı və gələcəyi naminə bir sıra əlavələr və dəyişikliklər olunmaqla yanaşı, həm də etik norma və dəyərlərə daha çox yer verildi. Səbəbi odur ki, Azərbaycan tarixən təkcə güclü dövlətçilik, demokratik və hüquqi prinsipləri ilə deyil, həm də bütün hallarda etik normaları qoruyan, bunlara əməl edən, ümumbəşəri və milli dəyərlərə söykənən və dövlətçilik ənənələrini qoruyan fədakar bir millət kimi tarixdə iz qoymuşdur. Bütün bu müddəalar Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında, demokratik prinsiplərində və insan azadlıqlarında öz əksini tapmışdır.

Ulu Öndər Konstitusiyanın yaranmasında tarixi keçmişimizlə yanaşı, həm də dünya dövlətlərinin demokratik və hüquqi prinsiplərinə diqqət etməyi və yerli gələndə bunlardan bəhrələnməyi təkidlə bildirdi: "Azərbaycanın tarixi keçmiş, bugünkü realıqlarını və gələcək perspektivlərini əks etdirməsi, ümumbəşəri və milli dəyərlərə söykənməsi Konstitusiyamızı səciyyələndirən əsas cəhətlərdir. Konstitusiya yaratmaq üçün şübhəsiz ki, tarixi keçmişimizə nəzər salmalıyıq, amma eyni zamanda, ümumbəşəri dəyərlərdən, dünyanın demokratik dövlətlərinin əldə etdiyi nailiyyətlərdən, təcrübədən istifadə etməliyik, bəhrələnməliyik".

Konstitusiya - Əsas Qanun ölkədə sabitliyi və suverenliyi təmin etməklə yanaşı, həm də etik normalara riayət etməli və bütün vəziyyətlərdə bu normaların aliliyini qorumaqlıdır. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Azərbaycan Respublikasının Suverenliyi, Azərbaycan Dövlətinin Demokratik Prinsipləri, İnsan Haqları və burada olan müddəalar həm bu günümüzə, həm də gələcəyimiz ilə sıx bağlıdır. Dövlətimizin əsas simvollarından olan bu dörd kateqoriyanın daha dərinədən öyrənilməsi həm bugününümüz, gələcəyimiz, gəncliyimiz, həm də vətənimizin qorunması üçün əsas şərtlərdən biridir. Çünki hər bir insan Konstitusiya və qanunlara əməl etməli, ondan irəli gələn öhdəlikləri layiqincə yerinə yetirməli, həmçinin demokratik prinsipləri qorumaq və insan haqlarının yerinə yetirilməsində fəal iştirak etməlidir.

Konstitusiya, suverenlik, demokratiya və insan haqlarında əsas müddəalara gəlincə isə qeyd etməliyik ki, Azərbaycan özünün çoxəsrlik dövlət-

çilik ənənələrini və tarixi faktlarını, həmçinin "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiya Aktında əks olunan prinsipləri əsas götürərək ədalət, azadlığın və təhlükəsizliyin bərqərar olması və keçmiş, indiki və gələcək nəsillər qarşısında öz məsuliyyətini anlayaraq, suveren hüququndan istifadə edərək maddələr təsbit etmişdir. Biz buna Konstitusiya deyirik. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsasən: "Sərbəst və müstəqil öz müqəddəratını həll etmək və öz idarəetmə formasını müəyyən etmək Azərbaycan xalqının suveren hüququdur. Azərbaycan xalqı öz suveren hüququnu bilavasitə ümumxalq səsverməsi - referendum və ümumi, bərabər və birbaşa seçki hüququ əsasında sərbəst, gizli və şəxsi səsvermə yolu ilə seçilmiş nümayəndələri vasitəsilə həyata keçirir". Belə bir şəraitdə, yeni ölkəmizin yenidən müharibə şəraitindən çıxdığı bir dövrdə hər bir vətəndaşın ən mühüm vəzifəsi Konstitusiyayı daha dərinədən öyrənmək və onun müddəalarına ciddi əməl etməkdir.

Azərbaycanın ilk demokratik Konstitusiyası xalqın demokratiya, milli dövlətçilik yolu ilə gəlməsini təmin etmiş və gələcək nəsillərə sivilizasiyalı, yüksək səviyyəli dünya demokratiyasında özünəməxsus yeri olan müstəqil Azərbaycan dövlətini miras qoymuşdur. Bu Konstitusiyanın hər bir maddəsi və bəndi Azərbaycan xalqının adət-ənənəsini, onun keçirdiyi tarixi sınaqları və ən əsası etik dəyərləri göstərir. Konstitusiyada Azərbaycanda demokratik, hüquqi dövlətin qurulması, vətəndaş cəmiyyətinin yaranması üçün bütün təminatların mövcud olduğu göstərilir.

Heydər Əliyev Konstitusiyada təsbit olunmuş maddələri dərinədən öyrənməyi tövsiyə edirdi. Çünki Ulu Öndərin nəzərində Konstitusiya xalqa məxsusdur və hər bir insan ondan irəli gələn müddəaları bilməli və qanun çərçivəsində bəhrələnməlidir. Azərbaycan müstəqil bir dövlət olduğundan sonra hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğunu inkişaf etdirməyə başladı. Məhz buna görə də Ulu Öndər müstəqil Azərbaycan dövlətinin inkişafını əbədi hesab etməklə yanaşı, həm də demokratiya yolu ilə irəliləyişinin dönməz olduğunu bildirir: "Dövlət müstəqilliyi əldə edildikdən sonra Azərbaycan Respublikası demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət

quruculuğu yolu ilə əzmlə irəliləyir. Azərbaycanın müstəqillik, demokratiya yolu ilə inkişafı dönməzdir". Digər bir çıxışında isə dövlət müstəqilliyimizə və suverenliyimizə mövcudluğunu igid, cəsur xalqımızın mübarizəsi ilə əlaqələndirir: "Azərbaycanın mərd, igid oğulları, vətənpərvər insanları, respublikamızın müstəqilliyini, suverenliyini, ərazi bütövlüyünü qorumuş, qoruyub saxlamaq üçün mübarizə etmiş və canlarını qurban vermişlər".

Ulu Öndərin fikirlərini təhlil etdikdə məlum olur ki, demokratiya dedikdə təkcə insan haqları, siyasi plüralizm, söz, vicdan azadlığı və digər məsələlər nəzərdə tutulmur. Demokratiya həm də daha geniş bir mənə kəsb edir. Çünki demokratiya hər bir millətin milli-mənəvi dəyərlərinə, mentalitetinə, hər bir cəmiyyətin, hər bir dövrün tələblərinə uyğun olaraq inkişaf edir və təbii ki, bu prosesdə etik normalar da özünü göstərir. Məhz buna görə Ulu Öndər hər bir nitqində milli və mənəvi dəyərləri önə çəkir və çalışırdı ki, hər bir vətəndaşa əsil demokratiyanın mənasını anlatsın: "Elə etmək lazımdır ki, ayrı-ayrı adamlar demokratiyadan istifadə edərkən, öz şəxsi məqsədlərinə nail olmasınlar. Buna yol vermək olmaz. Ona görə də bu işlərə çox diqqətlə yanaşmaq lazımdır". Digər nitqində isə demokratiyanı özbaşınalıq və hərc-mərclik deyil, insanların bir-birlərinə olan hörməti və sayğısı kimi dəyərləndirirdi: "Demokratiya hərc-mərclik deyildir, özbaşınalıq deyildir, xaos deyildir. Demokratiya yüksək mədəniyyət, yüksək nizam-intizam, vətəndaş həmrəyliyi, vətəndaşların bir-birinə hörməti, dövlət orqanlarına hörməti, dövlətin vətəndaşlarına hörməti, sayğısı və qayğısıdır".

Ulu Öndər demokratiyanı etik, əxlaqi və mənəvi bir dəyər hesab etməklə yanaşı, həm də yüksək mədəniyyət hesab edirdi. Belə bir yüksək mədəniyyətə sahib olmaq üçün islam dininin ayınlarına diqqət etmək, mənəvi dəyərlərə yiyələnməyi zəruri sayırdı: "Demokratiya yüksək mədəniyyət deməkdir. Demokratiya yüksək mədəniyyət deməkdir. Bu yüksək mədəniyyəti, yüksək mədəniyyəti hər bir Azərbaycan vətəndaşında yaratmaq üçün, gənc nəsli bu əsaslarla tərbiyələndirmək üçün islam dininin mənəvi dəyərləri çox gərəkdir". Dövlətin hüquqi statusuna gəldikdə isə qeyd etməliyik ki, dövlət hüquqi statusa, yeni müstəqil sə-

lahiyyətə malikdir. İnsanlar dövlətin müəyyənləşdirdiyi vəzifələri yerinə yetirir və ictimaiyyət dövlətin əsas hissəsi hesab olunur.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında təsbit olunmuş maddələrdən biri də insan haqlarıdır. Ana Qanunumuzda bildirilir ki, dövlətin ali məqsədi insan-vətəndaş hüquqlarını qorumaq və təmin etməkdir. Konstitusiyada bu müddəaların yerinə yetirilməsi dövlətin vəzifəsi və ali məqsədi hesab olunur: "Hər kəsin azadlıq hüququ vardır. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir. Bu Konstitusiyada sadalanan insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun tətbiq edilir". Azərbaycan dövləti insan hüquqlarının qorunmasına xüsusi diqqət göstərmiş və bundan irəli gələn məsələləri yerində həll etmişdir: "İnsan hüquqlarının qorunması Azərbaycan dövlətinin əsas prinsiplərindən biridir".

Dövlət suverenliyinin və Konstitusiyanın əsas meyarlarından biri də digər ölkələrlə müqayisədə Azərbaycanda cəza tədbirlərinin daha humanist olmasıdır. Bu yerdə ölkəmizdə ölüm hökmünün ləğv edilməsi xüsusi ilə qeyd olunmalıdır. Hələ 1998-ci il fevral ayının 10-da Milli Məclis Prezident Heydər Əliyevin qanunvericilik təşəbbüsü ilə Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv edilməsi haqqında qanun qəbul etmişdir. Ümumiyyətlə, Ulu Öndər dəfələrlə bu barədə məsələ qaldırmış, ölüm cəzasının mövcud olmasını və tətbiqini insan ləyaqətinə zidd hesab etmişdir. İnsan haqlarına və azadlıqlarına təkcə qanunvericilikdə deyil, həmçinin siyasətdə və iqtisadiyyatda da əməl olunması Ümummilli Liderin əsas hədəflərindən biri idi: "Siyasətdə və iqtisadiyyatda sərbəstlik, hüriyyət, insan azadlığı, insan haqlarının qorunması və sərbəst iqtisadiyyat, bazar iqtisadiyyatı prinsipləri bərqərar olmalıdır. Bu düzgün yoldur, doğru yoldur, bu yolla bizim respublika daha qətiyyətlə gəlməlidir. Biz çalışacağıq ki, vətəndaşların Konstitusiyadan irəli gələn hüquq və azadlıqları daim təmin olunsun, qorunsun".

Heydər Əliyev təkcə konstitusiya, demokratiya və insan haqlarında deyil, bütün sahələrdə milli-mənəvi dəyərlərin, etik normaların inkişafına, tətbiqinə səy göstərmişdir. Ulu Öndərin fikrincə, ölkədə milli-mənəvi dəyərlər qorunarsa, vətəndaş azad olarsa dövlət qüdrətli və güclü olar. Əgər sülh və təhlükəsizlik təmin olunmasa nə demokratiya, nə iqtisadiyyat, nə də insanların firavan həyatı ola bilər. Güclü dövlətə, demokratik prinsiplərə və insan azadlığına sahib olmaq üçün yalnız dövlətin arxasında möhkəm dayanmaq və öhdəməz düşən vəzifələri vicdanla və ləyaqətlə yerinə yetirmək lazımdır. Ulu Öndər bizə əbəd yerə heç bir halda və heç bir zaman doğru və düz yoldan dönməməyimizi, vətənimizi qorumağı və sevməyi nəsihət etməmişdir: "Hər bir şəxs Konstitusiyaya və qanunlara dönmədən əməl etməli, ondan irəli gələn dövlət və cəmiyyət qarşısında vəzifələrini layiqincə yerinə yetirməli, ölkəmizdə gedən demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesində yaxından iştirak etməlidir. Torpağımızı, vətənimizi, müstəqil Azərbaycan Respublikasının suverenliyini, ərazi bütövlüyünü qorumaq ən şərəfli vəzifədir və bu vəzifəni həyata keçirmək hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur".

Əntiqə PAŞAYEVA
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Ulu Öndər Heydər Əliyevin xatirəsi yad edilib

AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının təşkilatçılığı ilə Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci il dönümünə həsr edilmiş tədbir keçirilib.

Tədbirdən əvvəl Azad Həmkarlar İttifaqının kollektivi Fəxri Xiyabanda Ümummilli Lider Heydər Əliyevin məzarını ziyarət edib, hörmət və ehtiramlarını ifadə ediblər. Görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da xatirəsi ehtiramla anılıb, məzarı üzərinə gül dəstələri düzülüb.

Tədbirdə alimlər, AMEA-nın Rəyasət Heyətinin, eləcə də elmi müəssisə və təşkilatları təmsil edən həmkarlar ittifaqı təşkilatlarının sədrləri və əməkdaşlar iştirak ediblər.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin səsləndirilməsi ilə başlayan tədbirdə iştirakçılar Vətən uğrunda canını fəda etmiş şəhidlərimizin ruhunu bir dəqiqəlik sükutla yad edərək dərin ehtiramlarını ifadə ediblər.

AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının sədri s.e.ü.f.d., dosent Sənən Həsənov giriş nitqi ilə çıxış edərək Ulu Öndər Heydər Əliyevin zəngin

dövlətçilik irsinin tarixi, siyasi, eyni zamanda elmi müstəvidə dərin təhlil edilməsinin zəruriliyindən söz açıb. Qeyd edib ki, Heydər Əliyevin idarəçilik fəlsəfəsi, strateji düşüncə tərzini və milli maraqlara əsaslanan qərarları müasir elmi araşdırmalar üçün mühüm baza rolunu oynayır. Bu irsin sistemli tədqiqi gələcək nəsillərə milli inkişafın fundamental əsaslarını daha aydın anlamağa imkan verir. Bildirib ki, bu gün AMEA-nın institutlarında Ulu Öndərin həyat və fəaliyyətinə dair tədqiqatlar aparılır, onun siya-

si kursunun elmi əsaslarla öyrənilməsi davam etdirilir.

Sənən Əliyev Akademiyasının həmkarlar ittifaqının ölkə səviyyəli tədbirlərdə fəal iştirakını da qeyd edib, təşkilatın AMEA-nın alimlərinin və əməkdaşlarının sosial-mədəni rifahına dəstəyini vurğulayaraq fəaliyyətini dəyərləndirib.

O, həmçinin qeyd edib ki, AMEA Azad Həmkarlar İttifaqı Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının və AMEA Rəyasət Heyətinin təşkil etdiyi bir sıra mötəbər tədbirlərdə

fəal şəkildə təmsil olunur. Bu qəbildən, ötən ay keçirilmiş "Heydər Əliyev: şəxsiyyətin miqyası və missiyası" adlı fundamental kollektiv monoqrafiyanın təqdimat mərasiminin xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini və burada həmkarlar ittifaqı təşkilatlarının nümayəndələrinin də iştirak etdiyini vurğulayıb.

Tədbirdə çıxış edən AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının Mülki Müdafiə şöbəsinin müdiri Nizami Vəliyev, gənc Heydərci, tələbə Sənən Hüseynov və başqaları Ulu Öndər Heydər Əliyevin xalqımıza, dövlətçiliyimizə və elməməz bəxş etdiyi əvəzsiz töhfələr barədə fikirlərini bölüşüblər. Qeyd olunub ki, Heydər Əliyev fenomeni yalnız siyasi deyil, həm də elmi və mənəvi dəyərlər sisteminin mühüm sütununa çevrilib. Onun dövlətçilik fəaliyyəti Azərbaycan tarixində misilsiz iz qoyub, iqtisadiyyata, sosial inkişafa, elm və təhsilə verdiyi önəm isə bu sahələrdə əsaslı islahatlar və davamlı inkişaf üçün zəmin yaradıb.

Sonda Ulu Öndər Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətindən bəhs edən videoçarx nümayiş etdirilib.

Azərbaycan 1941-1945-ci illər müharibəsində

Mayın 5-də AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunda "Azərbaycan 1941-1945-ci illər müharibəsində" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, AMEA-nın Tarix və Etnologiya İnstitutunun kollektivi və Akademiyanın elmi müəssisə və təşkilatlarının, Müdafiə Nazirliyi Milli Müdafiə Universitetinin Hərbi Elmi-Tədqiqat İnstitutunun, Mədəniyyət Nazirliyinin Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin, Bakı Dövlət Universitetinin, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin əməkdaşları iştirak ediblər.

Böyük Vətən Müharibəsinə həsr olunmuş elmi-praktik konfransı giriş nitqi ilə açan akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan xalqının bu müharibədə göstərdiyi misilsiz xidmətlərdən danışdı. Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, keçmiş SSRİ-nin tərkibində olan bütün respublikalar kimi, Azərbaycan da bu müharibədə yaxından iştirak edib, xalqımızın igid oğulları misilsiz qəhrəmanlıq nümunələri göstəriblər. Qeyd edib ki, xüsusilə Həzi Aslanov kimi iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı olmuş görkəmli hərbcimiz, akademik Ziya Bünyadov kimi döyüş meydanında öz sözünü demiş və digər qəhrəman oğullarımızın xatirəsi bu gün də xalqımız tərəfindən yaşadırlar.

AMEA prezidenti vurğulayıb ki, Böyük Vətən Müharibəsi təkcə bir xal-

qın deyil, bütün keçmiş sovet xalqlarının ortaq tarixidir və bu tarixin obyektiv şəkildə öyrənilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Diqqətə çatdırıb ki, müstəqilliyimizin ilk illərində Böyük Vətən Müharibəsi kimi tarixi hadisədə Azərbaycanın iştirakı unudurulmağa çalışılsa da, Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı ilə bu məsələdə ədalət bərpa olunmuş, onun uzaqgörən və milli maraqlara əsaslanan siyasəti nəticəsində xalqımızın bu müharibədəki rolu yenidən və layiqincə qiymətləndirilmişdir.

Bu gün Prezident İlham Əliyevin Ümummilli Liderin həmin siyasi xəttini uğurla davam etdirdiyini deyən akademik İsa Həbibbəyli Böyük Vətən Müharibəsi iştirakçılarının dövlət səviyyəsində ehtiramla anıldığını, onların xatirəsinə həsr olunmuş tədbirlərin keçirildiyini, müharibə veteranlarının təltif edildiyini, onların sosial qayğısının daim diqqət mərkəzində saxlanıldığını söyləyib. Bildirib ki, bu, həm dövləti-

mizin tariximizə verdiyi önəmin, həm də xalqımızın qəhrəmanlıq irsinə sahib çıxmasının bariz nümunəsidir.

Akademik İsa Həbibbəyli, o cümlədən Böyük Vətən Müharibəsinin səbəbləri, gedişi və nəticələrinin, eləcə də Azərbaycanın bu müharibədəki rolunun dərinlən araşdırılmasının, elmi və obyektiv qiymətləndirilməsinin vacibliyini vurğulayıb. Tarixçilərimizin üzərinə bu sahədə böyük məsuliyyət düşdüyünü deyən akademik İsa Həbibbəyli ümumiyyətlə, xalqımızın iştirak etdiyi bütün müharibələrin tarixi baxımdan geniş və obyektiv şəkildə tədqiq edilməsinin əhəmiyyətinə toxunub və konfransın işinə uğurlar arzulayıb.

Daha sonra faşizm üzərində qələbədə Azərbaycanın roluna dair videoçarx nümayiş etdirilib.

Konfransda çıxış edən Tarix və Etnologiya İnstitutunun direktoru tarix elmləri doktoru, professor Kerim Şükürov dünya tarixində 15 minə yaxın

sayla biləcək müharibənin baş verdiyini, bunlar içərisində miqyasına, iştirakçılarına və itkilərin sayına görə ilk sırada tarixin də gedişinə böyük təsir etmiş İkinci Dünya Müharibəsinin qərarsızlığını söyləyib. Bildirib ki, Azərbaycan xalqı da bu müharibədə yaxından iştirak etsə də, ötən müddət ərzində müharibənin nəticələrinin ölkəmizdə demoqrafik prosesə təsiri yetəri qədər öyrənilməyib. Qeyd edib ki, 1941-ci ildə respublikamızda əhali sayı 3,3 milyon olmuş, lakin 1945-ci ildə 600 minə yaxın geriləyərək 2,7 milyona düşmüşdür. Professor Kerim Şükürov parıltı ilə qeyd edib ki, bu tədqiqatların aparılmasına ehtiyac olduğunu söyləyib, konfransın işinə uğurlar arzulayıb.

Daha sonra AMEA-nın Tarix və Etnologiya İnstitutunun baş elmi işçisi, professor Mais Əmrahov və Müdafiə Nazirliyi Milli Müdafiə Universitetinin Hərbi Elmi-Tədqiqat İnstitutunun əməkdaşı tarix elmləri doktoru, profes-

sor Mehman Süleymanov çıxış edərək Azərbaycan xalqının Böyük Vətən Müharibəsində qələbənin qazanılmasında iştirakı barədə danışdı.

Açılış mərasimindən sonra konfrans öz işini bölmə iclasları ilə davam etdirib.

Bölmə iclaslarında "The role of the Azerbaijani people in the victory over NAZI Germany", "İkinci Dünya Müharibəsində Qafqaz uğrunda döyüşlərin rolu", "1941-1945-ci illər müharibəsində azərbaycanlı qadınların iştirakı Azərbaycan sovet tarixşünaslığında", "Faşist Njdenin Ermənistanda qəhrəmanlaşdırılması: tarixi və ideoloji aspektlər", "İkinci dünya müharibəsində qərbi azərbaycanlıların iştirakı", "Azərbaycanda hərbi əsir düşərgələri və məzarlıqları haqqında", "Azərbaycan milli birlik məclisinin ordenləri: Azərbaycan istiqlal yildızı və bozqurt", "II dünya müharibəsi illərində azərbaycanlıların hərbi-siyasi mühacirəti", "1941-1945-ci illər müharibəsi dövründə Azərbaycanda hərbi mətbuatın fəaliyyəti", "Участие Азербайджанцев в национальных воинских формированиях в годы великой отечественной войны", "Müharibə ərəfəsində Azərbaycan SSR-də ictimai-siyasi və sosial-iqtisadi həyat", "Azərbaycan iqtisadiyyatı cəbhənin xidmətində", "İkinci dünya müharibəsi illərində Azərbaycanda nəqliyyat və rabitə", "Azərbaycan sənayesi cəbhənin xidmətində", "Ədəbiyyat və incəsənət cəbhənin xidmətində" və s. mövzularda çıxışlar dinlənilib, müzakirələr aparılıb.

"Milli Dadlar" layihəsinin və eyniadlı onlayn platformanın təqdimat mərasimi

Mayın 2-də Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin (DTA) təşəbbüsü, DTA tabeliyindəki Azərbaycan Milli Kulinariya Mərkəzinin və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) birgə əməkdaşlığı çərçivəsində hazırlanan "Milli Dadlar" layihəsinin və eyniadlı onlayn platformanın təqdimat mərasimi keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, AR Dövlət Turizm Agentliyinin sədri Fuad Nağıyev, AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının, elmi müəssisə və təşkilatlarının və Dövlət Turizm Agentliyinin əməkdaşları, media nümayəndələri iştirak ediblər.

Əvvəlcə Ulu Öndər Heydər Əliyevin AMEA-nın Rəyasət Heyətinin binasında yerləşən büstü önünə tər güllər düzülüb.

Təqdimat mərasimini giriş nitqi ilə açan AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, Azərbaycan milli mətbəxi zəngin tarixi köklərə malik ümummilli mədəniyyətimizin ayrılmaz hissəsi olmaqla, xalqımızın məişətini, adət-ənənələrini, dünyagörüşünü və həyat tərzini əks etdirir. Akademik İsa Həbibbəyli bu zəngin mədəni irsin qorunması, sistemli şəkildə öyrənilməsi, dünyaya təbliği və gələcək nəsillərə ötürülməsinin xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirib.

Qeyd edib ki, son illərdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə AR Dövlət Turizm Agentliyi arasında arxeoloji qazıntılara dair birgə əməkdaşlıq əlaqələri mövcuddur və bugünkü tədbirlə əməkdaşlıq münasibətlərimiz mətbəx sahəsində də elmi-praktik fəaliyyətlərlə genişləndiriləcək.

Artıq Akademiyanın Tarix və Etnologiya, eləcə də Folklor institutlarında Azərbaycanın zəngin mətbəx mədəniyyətinin öyrənilməsinə başlanıldığını deyən akademik İsa Həbibbəyli bununla bağlı sözügedən müəssisələrdə daxil imkanlar hesabına yeni şöbələrin yaradılacağını, mətbəx irsimizin kompleks şəkildə tarix, folklor və etnoqrafik baxımdan tədqiq ediləcəyini, AR Dövlət Turizm Agentliyi tərəfindən isə həm respublika, həm də beynəlxalq səviyyədə təbliğinin həyata keçiriləcəyini diq-

qətə çatdırıb. AMEA rəhbəri bu istiqamətdə fəaliyyətin icrası məqsədilə qurumların birgə təşkilatçılığı ilə konfransların, təqdimat mərasimlərinin təşkili, eləcə də nəşrlərin hazırlanmasının qarşıya məqsəd qoyulduğunu söyləyib.

AMEA prezidenti, həmçinin milli mətbəx mədəniyyətimizin başqa xalqlar tərəfindən mənimsənilməsinə cəhdlər edildiyini və öz adlarına çıxmağa çalışdıklarını deyib, kulinariya və mədəni irsimizin aparılacaq elmi tədqiqatlar və təbliğatlarla beynəlxalq miqyasda qorunacağını vurğulayıb.

"Birgə fəaliyyətimiz, "Milli Dadlar" platformasının təqdimatı Prezident İlham Əliyevin ölkəmizdə turizm sektorunun inkişafı, həm Azərbaycançılıq, həm də milli-mənəvi dəyərlərimizin öyrənilməsi, təbliği istiqamətində apardığı ardıcıl siyasətin icrası istiqamətində atılan mühüm addımdır və alimlərimizin, Dövlət Turizm Agentliyinin bu siyasətə töhfəsidir", - deyərək akademik İsa Həbibbəyli bildirib.

Sonra çıxış edən Dövlət Turizm Agentliyinin sədri Fuad Nağıyev layihənin əsas məqsədinin milli kulinariya nümunələrinin qorunması, tanıtılması və gələcək nəsillərə ötürülməsinin təmin etmək olduğunu vurğulayıb.

"Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri milli kulinariyamızın təbliği və milli mətbəximizin tanıtılmasıdır. Bildiyiniz kimi, bu məsələ ölkə rəhbərliyinin daimi diqqətindədir. Cənab Prezident İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya buna görə öz minnətdarlığımı çatdırmaq istədim. Bu istiqamətdə tərəfimizdən indiyədək müxtəlif layihələr həyata keçirilib və bir sıra layihələr də davam etməkdədir. Bunlardan biri də Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və Milli Kulinariya Mərkəzinin uzun müddətdir birlikdə işləyib hazırladığı "Milli dadlar" layihəsidir. Bu layihə və layihə çərçivəsində yaradılan onlayn platforma xalqımızın məxsus milli mətbəxin, eləcə də regionlarda unudulmuş qədim dadların yenidən bərpa edilməsi və qorunmasına, həmçinin gələcək nəsillərə çatdırılmasına dəstək vermək məqsədini daşıyır", - deyərək Fuad Nağıyev qeyd edib.

Agentlik sədri diqqətə çatdırıb ki, layihə müddətində elmi yanaşmanın və dəqiqliyin təmin olunması əsas prioritetlərdən olduğundan Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə sıx əməkdaşlıq həyata keçirilib, toplanmış milli dadla-

rın tərkibi, hazırlanma üsulu, tarixi və mədəni əhəmiyyəti AMEA-nın məlumatları və tövsiyələri əsasında elmi əsaslandırılıb, etibarlı və dayanıqlı elmi baza formalaşdırılıb.

"Bu platformaya biz Azərbaycanın kulinariyasının ən yeni ensiklopediyası da deyə bilərik. Layihəyə verdikləri elmi dəstəyə və əməkdaşlığa görə AMEA-ya, şəxsən akademik İsa Həbibbəyliyə öz dərin təşəkkürümü bildirim", - deyərək Fuad Nağıyev ölkəmizin zəngin gastronomiya potensialının həm də qastroturizm sahəsinə inkişaf etdirməyə imkan verdiyini, bununla yanaşı, zəngin maddi-mədəni irsimizi, tarixi ənənələrimizi, mədəniyyətimizi də dünyaya tanıtmaya kömək etdiyini söyləyib. Vurğulayıb ki, milli yeməklərimiz daha böyük mənada tariximizi, milli kimliyimizi əks etdirir və bu məqamı nəzərə alaraq, layihənin ikinci mərhələsində bu milli dadların formalaşdırılmasına arxasında duran tarix, mədəniyyət və insanların həyat tərzilə bağlı məqamlar da araşdırılacaq: "Əlbəttə, bütün bu işlər folklorşünaslar, tarixçilər, etnoqraflar, dilçilər və kulinariya üzrə mütəxəssislərlə birlikdə həyata keçiriləcək. İnandırıcı ki, yalnız mətbəx baxımından deyil, eyni zamanda milli

kimliyin qorunması baxımından da strateji əhəmiyyət daşıyan "Milli dadlar" layihəsi milli mətbəximizin qorunması və tanıtılmasında əhəmiyyətli rol oynayacaq".

Daha sonra Dövlət Turizm Agentliyinin Gastronomiya şöbəsinin müdiri Səkinə Əsgərova "Milli Dadlar" onlayn platformasını təqdimatını edib.

Tədbirdə, həmçinin AMEA-nın Folklor İnstitutunun direktor müavini filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Afaq Ramazanova, AMEA-nın Tarix və Etnologiya İnstitutunun şöbə müdiri tarix elmləri doktoru, dosent İlhamə Məmmədova və AMEA-nın Tarix və Etnologiya İnstitutunun baş elmi işçisi tarix elmləri doktoru Solmaz Məhərrəmovaya çıxış edərək milli mətbəximizin tədqiq olunmasının əhəmiyyətindən və təqdimatı keçirilən "Milli Dadlar" onlayn platformasının önəmindən danışdı.

Qeyd edək ki, "Milli Dadlar" layihəsi çərçivəsində Azərbaycanın iqtisadi-coğrafi rayonlarından elmi əsaslarla sənədləşdirilmiş milli mətbəx nümunələri barədə məlumatlar toplanılıb. Layihənin ilkin mərhələsində müxtəlif yaş kateqoriyasından olan respondentlərə sorğu aparılıb, toplanmış məlumatlara əsasən seçilmiş mətbəx nümunələri sənaye nümayəndələri, həmçinin ekspertlər iştirakı ilə hazırlanaraq sənədləşdirilib və kataloqlaşdırılıb. Layihə çərçivəsində yaradılan eyniadlı onlayn platformada regional mətbəxlərin özünəməxsusluğu, mətbəx nümunələrinin adı, tərkibi, hazırlanma qaydası və digər məlumatlar əks olunub.

Layihənin ikinci mərhələsində mətbəx nümunələrinin kulinar aspektləri ilə yanaşı, sosial, mədəni və tarixilik istiqamətlərinin araşdırılması nəzərdə tutulur. Bu mərhələdə əsas məqsəd müxtəlif bölgələrə məxsus yemək və məhsullarla bağlı rəvayət, əfsanə, xalq inancları və s. kimi şifahi və yazılı xalq ədəbiyyatı mənbələrində yer alan məlumatların toplanıb sistemləşdirilməsidir. Bu mərhələdə AMEA alimlərinin və kulinariya üzrə mütəxəssislərin əməkdaşlığı ilə həyata keçiriləcək və tədqiqatların sonunda əldə olunmuş məlumatlar onlayn platformada yerləşdiriləcək.

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında Özbəkistan universitetlərinin sərgisi

Mayın 3-də AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında "İngla School Baku"nın təşkilatçılığı ilə Özbəkistan universitetlərinin sərgisi keçirilib. Tədbirin tərəfdaşları Özbəkistan Ali Təhsil Nazirliyi, Özbəkistanın Azərbaycandakı səfirliyi, AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası (MEK) və Crossmedi.az Analitik informasiya Portalı olub.

Qardaş Özbəkistanın 15-ə qədər nüfuzlu universitetlərindən - STARS Beynəlxalq Universiteti, Jurnalistika və Kütləvi Kommunikasiya Universiteti, Milli Tədqiqatlar Universiteti Daşkənd İrreqasiya və Aqrotexnika Avtomatlaşdırma İnstitutu, Özbəkistan-Finlandiya Pedaqogika Universiteti, Səmərqənd Dövlət Xarici Dillər Universiteti, Buxara Dövlət Universiteti, Əbu Əli İbni Sina adına Buxara Dövlət Tibb İnstitutu, İslam Kərimov adına Daşkənd Dövlət Texniki Universiteti, Daşkənd Tibb Akademiyası, Vestber Universiteti (Daşkənd), Turin Politeknik Universiteti Daşkənd Filialı, Kokand Pedaqoji Universiteti, Daşkənd Əczaçılıq Universiteti, Daşkənd Dövlət İqtisadiyyat Universiteti olmaqla 40-dan çox nümayəndə sərgiyə qatılıb.

Tədbirin rəsmi açılış mərasimində çıxış edən AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan-Özbəkistan münasibətlərinin qədim tarixə söykəndiyini vurğulayıb. Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, özbək şairi Əlişir Nəvai türkçə yazdığı "Xəmə"

sə"ndə Nizami Gəncəvini ustadı hesab edib, Məhəmməd Füzuli isə Nəvaidən öz müəllimi kimi bəhs edib: "Bu münasibətlər Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə həm sovet dövründə, həm də müstəqillik illərində davamlı şəkildə inkişaf etdirilib. Özbəkistan Azərbaycan üçün sadəcə dost deyil, qardaş ölkədir. Elm və təhsil sahəsində əlaqələr də sürətlə genişlənir. Əlişir Nəvainin Özbəkistandan sonra ən çox təbliğ olunduğu və araşdırıldığı ölkə məhz Azərbaycandır". AMEA prezidenti bildirib ki, Azərbaycanda, Mərkəzi Elmi Kitabxanada İngla School Baku tərəfindən belə bir sərginin keçirilməsi iki ölkənin təhsil, mədəni əlaqələrinin gücləndirilməsinə mühüm töhfədir.

Milli Məclisin deputatı Müşfiq Cəfərov çıxışı zamanı son illərdə Özbəkistanda 100-ə yaxın xarici universitet filialının yaradıldığını bildirib və bu ölkədə təhsilin beynəlxalq səviyyədə inkişaf etdiyini vurğulayıb. O, Özbəkistanın Qarabağın dirçəlişi istiqamətindəki töhfəsini də yüksək qiymətləndirib.

Milli Məclisin deputatı Aydın Hüseynov çıxışında bu cür yüksək səviyyəli tədbirin təşkilatçılarna təşəkkür edərək bildirib: "Hər bir xalqın gələcə-

yi elm, təhsil və mədəniyyətdir. Ən önəmlisi isə iki qardaş ölkənin bu gün bir yerdə olmasıdır. Hesab edirəm ki, bu tədbirdən sonra əlaqələrimiz bütün sahələrdə daha da güclənəcək".

Milli Məclisin deputatı Ceyhun Məmmədov da iki qardaş ölkənin əməkdaşlığının strateji əhəmiyyət daşıdığını qeyd edib: "Bu gün türk dövlətləri arasında əlaqələr daha da inkişaf edir. Özbəkistan Qarabağın bərpasında iştirak edir. Gənclərimizi Özbəkistanın, türk ölkələrinin universitetlərində təhsil almağa təşviq etməliyik. Bu cür sərgilər əlaqələrin möhkəmlənməsinə böyük töhfə verir".

Tədbirdə Özbəkistanın Azərbaycandakı səfirinin mədəni işlər üzrə köməkçisi Atabəy Ramazanov iki ölkə arasındakı siyasi, mədəni, təhsil və digər istiqamətlərdəki əlaqələrdən, onun müsbət dinamikasından danışıb. O, gələcəkdə bu əlaqələrin daha da inkişaf edəcəyinə inandığını dilə gətirib.

Tədbirdə çıxış edən "İngla School Baku"nın direktoru Lələ Nəsimova isə qeyd edib ki, sərgi azərbaycanlı tələbələrə Özbəkistan universitetlərinə marağını artıracaq: "Ümid edirəm ki, bu tədbir burada olan gənclər üçün gözəl bir dialoqun başlanğıcı olacaq".

Özbəkistanın STARS Beynəlxalq Universitetinin rektoru Bəhrəm Qurbanov, Jurnalistika və Kütləvi Kommunikasiya Universitetinin prorektoru Rövşən Rəhimjanov, Milli Tədqiqatlar Universiteti Daşkənd İrreqasiya və Aqrotexnika Avtomatlaşdırma İnstitutunun prorektoru Bəxtiyar Xudayarov, Özbəkistan-Finlandiya Pedaqogika Universitetinin birinci prorektoru Zarifa Numinova da çıxış edərək iki ölkənin təhsil, mədəni əlaqələrindən, gələcəkdə bu sahədə görülə biləcək işlərdən danışıblar.

Sərgi çərçivəsində iştirakçılar Özbəkistanın tibb, mühəndislik, informasiya texnologiyaları və digər tələb olunan ixtisaslar üzrə tədris proqramları ilə tanış olub, universitet nümayəndələri ilə birbaşa ünsiyyət qurublar. Təhsil almaq istəyənlər üçün təqaüd və müraciət imkanları haqqında da geniş məlumat təqdim olunub.

AMEA Xivədə keçirilən II Türk Dünyası Mədəniyyət Forumu və IV Beynəlxalq Baxşı Sənəti Festivalında uğurla təmsil olunub

26-28 aprel tarixlərində Özbəkistan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin təşkilatçılığı, UNESCO və ICESCO-nun himayəsi, türk əməkdaşlıq təşkilatlarının dəstəyi ilə reallaşan IV Beynəlxalq Baxşı Sənəti Festivalı çərçivəsində II Türk Dünyası Mədəniyyət Forumu və "Yeni Özbəkistanda baxşı sənəti: müasir tədqiqatlar və perspektivlər" mövzusunda beynəlxalq elmi-praktik konfrans keçirilib.

Tədbirdə dünyanın 40 fərqli ölkəsindən nümayəndələr, o cümlədən Azərbaycanın mədəniyyət naziri Adil Kərimlinin rəhbərliyi ilə nümayəndə heyəti, AMEA-nın Folklor İnstitutunun direktoru, dosent Hikmət Quliyevin başçılığı ilə bir qrup alim, Azərbaycanın Özbəkistandakı səfirliyi nəzdindəki Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin direktoru Akif Marifli, həmçinin Bakıdakı Muğam Mərkəzinin direktoru, Əməkdar artist Sahib Paşazadə və başqaları iştirak ediblər.

Forumun sonunda TÜRKSOY nəzdindəki "Türk Dövlətləri İncəsənət Universitetləri İttifaqı"nın qətnəməsi qəbul edilib və bir sıra nüfuzlu elm və təhsil müəssisələri və mədəniyyət mərkəzləri ilə qarşılıqlı əməkdaşlıq memorandumu imzalanıb. Bu beynəlxalq sazişlərin imzalanmasında əsas məqsəd müvafiq institutlar arasında elm, mədəniyyət və təhsil sahəsində əlaqələrin möhkəmləndirilmə, qarşılıqlı təcrübə mübadiləsinin həyata keçirməkdən ibarətdir.

Bu çərçivədə AMEA-nın Folklor İnstitutu ilə Özbəkistan Respublikasının Yunus Rəcəbi adına Özbək Milli Musiqi Sənəti İnstitutu arasında da əməkdaşlıq Memorandumu imzalanıb. Əməkdaşlıq Memorandumunda elm, təhsil və mədəniyyət sahələrində əməkdaşlıq münasibətlərinin qurulması nəzərdə tutulur. Eyni zamanda institutlararası əməkdaşlıq çərçivəsində ortaq tədbirlərin keçirilməsi, birgə kadr hazırlığının aparılması, konfrans və simpoziumların təşkil planlaşdırılır.

Forum çərçivəsində keçirilən "Yeni Özbəkistanda baxşı sənəti: müasir tədqiqatlar və perspektivlər" mövzusunda beynəlxalq elmi konfransa dünyanın fərqli ölkələrindən elm və mədəniyyət xadimləri, baxşı sənətinin tədqiqatçıları, folklorşünas alimlər qatılıblar.

Konfransda çıxış edən AMEA Folklor İnstitutunun direktoru, dosent Hikmət Quliyev 2023-cü ildə Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı Şuşada keçirilən Birinci Türk Dünyası Mədəniyyəti Forumunu xatırladaraq qeyd edib ki, son illərdə Türk Dövlətləri arasında elm və mədəni əlaqələr sürətlə genişlənməkdədir. Türk Dövlətləri Təşkilatının birbaşa dəstəyi ilə həyata keçirilən bu fəaliyyət xalqların ortaq keçmişə söykənən dəyərlərdən ortaq gələcəyə yönələn hədəflərinə doğru irəliləməsində böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Məruzəsində həmçinin baxşı sənəti kontekstində Dədə Qorqud obrazına nəzər yetirən dosent Hikmət Quliyev vurğulayıb ki, aşıq-ozan və baxşılar Qorqud Atanı özlərinə pir hesab edirlər. Əslində, Dədə Qorqud ozanlar və baxşılar üçün pir hesab olunması genezis və funksional mahiyyət baxımından onların oxşarlığından xəbər verir. Sonda alim qeyd edib ki, baxşı sənətinin metaforik-simvolik mahiyyətinin anlaşılması üçün Dədə Qorqud eposu ilə bərabər, ayrı-ayrı Türk xalqlarında mövcud olan əfsanə və rəvayətlərin də birgə araşdırılması, müqayisələrin aparılması lazımdır.

Konfransda AMEA Folklor İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent İlhamə Qəsebova "Azərbaycan məhəbbət dastanlarında sazın funksional-mistik semantikasi" mövzusunda çıxış edərək qeyd edib ki, aşığın dünyagörüşünü, istək və arzularını dilə gətirən sazdır. Hətta funksional səviyyədə sazın rolu etnik yaddaşda daha genişdir.

AMEA Folklor İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Aynur İbrahimova konfransda "Azərbaycan eposşünaslığında "Koroğlu" dastanının genezisi problemi" mövzusunda məruzə edib. Bildirib ki, Azərbaycan və Özbəkistan müstəqillik əldə etdikdən sonra mədəni abidələrə marağın artması, qeyri-maddi irsə münasibətin yeni səviyyəyə qalması özündə mədəni dəyərlərin böyük arsenalını qoruyub saxlayan milli eposa elmi diqqətin də yüksəlməsinə səbəb olub.

Səfər çərçivəsində AMEA Folklor İnstitutunun direktoru, dosent Hikmət Quliyev, aparıcı elmi işçilər - dosent İlhamə Qəsebova və dosent Aynur İbrahimova Urgenc Dövlət Universitetində olublar. UDU-nun rektor əvəzi Sərdar Xocaniyazov qonaqları qəbul edib. Görüşdə universitetin Beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru Qayrat Orzboyev, Filologiya və İncəsənət fakültəsinin dekanı Dilşad Qayıpov, fakültənin kafedra müdirləri və digər məsul şəxslər iştirak ediblər.

Görüş zamanı Azərbaycan və özbək xalqları arasında mövcud olan dostluq və qardaşlıq münasibətləri, tarixi, mədəni və mənəvi əlaqələrin dərinliyi, dil və ənənə birliyi, qarşılıqlı hörmət və etimada əsaslanan münasibətlərin əhəmiyyətindən danışılıb.

Tərəflər elmi və mədəni sahələrdə əməkdaşlığın genişləndirilməsi istiqamətində fikir mübadiləsi aparıb, bu məqsədlə iki qurum arasında əməkdaşlığa dair Memorandum imzalanıb. Sənəd birgə elmi tədqiqatların aparılması, yeni layihələrin hazırlanması və icrası, eləcə də ortaq elmi nəşrlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutur.

Sonra heyət Filologiya və İncəsənət fakültəsində fəaliyyət göstərən "Yusif Vəzir Cəmənzəminli adına Azərbaycan-Özbək Dostluq Mərkəzi" ilə tanış olub və dərslərində iştirak edib.

Beynəlxalq əməkdaşlıq yolunda addımların davamı olaraq, aprelin 28-də AMEA Folklor İnstitutunun direktoru, dosent Hikmət Quliyev və əməkdaşları Xarəzm Vilayəti Pedaqoji Məhərrət Mərkəzində görüşdə olublar.

Görüş zamanı Folklor İnstitutunun direktoru Hikmət Quliyev və Mərkəzin direktoru Salayev Jasurbek arasında Özbəkistan və Azərbaycan arasında dostluq əlaqələrinin möhkəmlənməkdə olduğu, elm, mədəniyyət və təhsil sahəsində əməkdaşlıq imkanları və tədris yanaşmalarının özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb.

Tərəflər Mərkəzdə təkmilləşmə keçən müəllimlər üçün üstad dərslərinin təşkili, təcrübə mübadiləsi və ixtisaslandırma məsələlərinə dair təklif və mülahizələrini bildiriblər.

Aprelin 29-da AMEA Folklor İnstitutunun nümayəndə heyəti Daşkənddə Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinə ziyarət ediblər.

Mədəniyyət Mərkəzinin direktoru Akif Marifli rəhbərlik etdiyi qurumun fəaliyyətindən danışaraq, qonaqları mərkəzdəki Heydər Əliyev Muzeyi, Özbəkistan-Azərbaycan Dostluq Muzeyi və Azərbaycan Dövlətçiliyi Tarixi Muzeyi ilə tanış edib, mərkəzdə fəaliyyət göstərən kurs və dərslər haqqında məlumat verib.

Görüşdə Türk dünyasında mədəni əməkdaşlığın dərinləşməsi və birliyin möhkəmlənməsi istiqamətində görülə biləcək işlər - özbək-Azərbaycan folklorunun qarşılıqlı müqayisəli öyrənilməsi, nəşri və geniş təbliğ istiqamətində səylərin daha artırılmasının vacibliyi və ikitərəfli əməkdaşlığın gələcək perspektivləri müzakirə edilib.

Anlaşma Memorandumu imzalanıb

Özbəkistan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin İpəkçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun direktoru Seyfəddin Vəliyev, həmin institutun Elm, innovasiyalar və təhsilin inkişafı şöbəsinin müdiri Toxtamurod Atakulov, Kənd Təsərrüfatı Biznes və İnnovasiyalar üzrə Milli Mərkəzin direktoru Şuxrat Otajonov, Pam-biq Seleksiyası, Toxumçuluğu və Becarılması Aqrotexnologiyası Elmi-Tədqiqat İnstitutunun direktoru Şadman Namazov, Akademik M.Miqzauev adına Bağlıçlıq, Üzümçülük və Şərabçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutunun direktoru Alijon Esankulov, Tərəvəzçilik, Bostan Bitkiləri və Kartofçuluq Elmi-Tədqiqat İnstitutunun direktoru Rüstəm Nizamov elmi əməkdaşlıq üzrə danışıqların aparılması məqsədilə AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzində (REM) olublar.

Qonaqlar Şəki REM-in baş direktoru fiz.ü.f.d., dos. Yusif Şükürlü ilə görüşüblər.

Görüşdə Azərbaycanda və Özbəkistanda ipəkçiliyin mövcud vəziyyəti, baramaçılıq və tutçuluq sahələri üzrə aparılan elmi-tədqiqatlar və onların istehsalata tətbiqi, eləcə də tut ipəkçiliyi, baramaçılıq və barama emalı sahələrində əməkdaşlığın genişləndirilməsi imkanları müzakirə olunub.

Həmçinin 2025-2029-cu illər üçün elmi əməkdaşlığın əsas aspektlərinə dair müzakirələr aparılıb. Şəki Regional Elmi Mərkəzi ilə Özbəkistan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin İpəkçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutu arasında ipəkçilik sahəsində qarşılıqlı əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu imzalanıb.

Daha sonra qonaqlar Şəki REM-in Tut ipəkçiliyinin seleksiyası şöbəsinin fəaliyyəti ilə tanış olub, baramaçılıq təsərrüfatlarına, barama emalı müəssisələrinə, mövcud və yeni yaradılmış tut plantasiyalarına səfər ediblər.

Sonda qonaqlara Şəki REM-in nəşri olan kitablar hədiyyə edilib.

XX əsrdə zərurətdən yaranan Elmlər

"Yalnız Akademiyanın möhtəşəm keçmişinə məmnunluqla baxmaq kifayət deyil, həm də, ilk növbədə, yeni fəaliyyət sahələrini inkişaf etdirmək, elmin həqiqətdən də texnoloji və ictimai tərəqqinin əsas mənbəyinə çevrilməsi üçün istiqamətlər müəyyənləşdirmək lazımdır."

Akademik S.İ. Vavilov

Arif HƏŞİMOV
akademik

(əvvəli ötən sayımızda)

Azərbaycan Elmlər Akademiyasının prezidenti, SSRİ EA-nın müxbir üzvü H.M. Abdullayev "Sovet elmi. Nəticələr və perspektivlər. Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının yaranmasının 60 ildə" məcmuəsində çap olunan "Sovet Azərbaycanın elmi" məqaləsindən:

"Ölkəmizdə elmin inkişafının ümumittifaq koordinasiya respublika akademiyaşının hər birinə öz səylərini regionun xüsusiyyətlərinə, kadrların və təcrübənin mövcudluğuna görə və ya xalq təsərrüfatının tələbatına görə ən məqsədəuyğun hesab edilən sahələrə cəmləşdirməyə imkan verdi.

Bu gün Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası ölkədə selen və onun əsasında qurğuların (cihazların) tədqiqi üzrə aparıcı təşkilatdır, həmçinin tibbi termoelektrik cihazlar üzərində işi əlaqələndirir. O, həmçinin sintetik neft turşuları problemlərinin işlənməsi və maqnit yarımqəçiriciləri problemi, eyni zamanda təbii resursların bir sıra aktual problemlərinin işlənməsi üzrə tədqiqatlarla rəhbərlik edir və əlaqələndirir.

Elmlər Akademiyası Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasının 10 cildlik nəşrinə elmi-metodik rəhbərlik edir (bu günə kimi beş cildi çap olunub)." (Prezident AN Azerbaydjanskoy SSR, çlen-korrespondent AN SSSR Q.B. Abdullaev. Nauka Sovetskogo Azerbaydjana. // Sovetskaya nauka. Itogi i perspektivy. K 60-letio obrazovaniya CCCP. I.Ф. Зенкевич, Г.Д. Комков, Е.С. Лихтенштейн. Издательство «Наука», 1982 г., 560 с., стр. 342.)

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 5 avqust 1975-ci il Fərmanı ilə Sovet elminin, iqtisadiyyatının və mədəniyyətinin inkişafında, yüksəkixtisaslı elmi kadrların hazırlanmasında xidmətlərinə görə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Xalqlar Dostluğu ordeni ilə təltif edilmişdir.

Elmlər Akademiyasına Xalqlar Dostluğu ordeni təqdim edilməsi münasibətilə 1975-ci il sentyabrın 23-də keçirilən təntənəli ümumittifaq yığıncağında Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Ə. Əliyevin çıxışından: "Elmlər Akademiyasının təltif edilməsi respublikanın bütün alimlərinin diqqətəlayiq nailiyyətlərinin, səmərəli yaradıcılıq əməyinin qiymətləndirilməsi deməkdir. Bu gün biz Azərbaycanın ictimai-siyasi və elmi həyatında mühüm hadisəni - respublika Elmlər Akademiyasına Xalqlar Dostluğu ordeninin təqdim olunmasını təntənə ilə qeyd etmək üçün toplamışıq. SSRİ Elmlər Akademiyasının tarixi xidməti bundan ibarətdir ki, Sovet hakimiyyəti illəri ərzində onun köməyi və bilavasitə rəhbərliyi ilə bütün qardaş respublikalarda iri elmi mərkəzlər yaradılmış, milli elmi kadrlar ordusu yetişmişdir, müasir biliyin bütün sahələri çoxqun sürətdə inkişaf edir. İttifaq Akademiyası bütün respublikaların alimlərinin səylərini birləşdirmiş və başlıca xalq təsərrüfatı problemlərinin həllinə yönəlmişdir. Fazizmə qarşı böyük vuruşma illərində Sovet alimləri qabaqcıl elmi-texniki fikrin bütün nailiyyətlərini hitlerçi qəsbkarların darmadağın edilməsinə yönəldirdilər. Cəbhə və arxa cəbhə alimləri canlı yaradıcı təşəbbüsün nəticələrini daim hiss edirdi."

Çıxışının davamı olaraq H.Ə. Əliyev qeyd etmişdir: "Unudulmaz illərə aid adi bir misal göstərim. İyirminci illərin əvvəllərində, Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti yenidən təşəkkül tapan zaman Moskva alimlərinin ekspedisiyası Mingəçevir yaxınlığında Boz dağın ətəklərində öz çadırlarını qurmuşdu. O zaman çətin və ağır dövr idi. Həm fəhlələr, həm də alimlər çox cüzi çörək payı alırdılar. Kür ovalığında gecələrin sükutunu quldurların atəş səsləri pozurdu. Lakin elmlə sədaqət bütün çətinliklərə üstün gəlirdi. Kürün sahillərini tədqiq edən alimlərin iti zəkası onillikləri aşib güclü elektrik stansiyasının və süni dənizin mənzərəsini görürdü."

H.Ə. Əliyev çıxışının sonunda Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Xalqlar Dostluğu ordeni ilə təltif edilməsi haqqında SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fərmanının mətnini yığıncaq iştirakçıların diqqətinə çatdırmış və gurultulu, sürəkli alqışlar altında ordeni Akademiyanın bayrağına sancmışdır. H.Ə. Əliyev çıxışını Akademiyanın yaradıcı kollektivini, respublikanın bütün alimlərini Vətənin mükafatı münasibətilə bir daha təbrik edərək onlara

ra əməkdaş, yaradıcılıq axtarışlarında yeni, böyük müvəffəqiyyətlər, möhkəm can sağlığı, şəxsi səadət arzulayaraq bitirmişdir. ("Kommunist", 24 sentyabr, 1975-ci il, səh. 1, 2)

H.Ə.Əliyevin çıxışının ardınca Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının prezidenti, SSRİ Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü H.B.Abdullayev əlamətdar hadisə münasibətilə məruzə etmişdir. Məruzə ətrafında çıxış etmişlər: akademik A.A.Bayev - SSRİ Elmlər Akademiyasının akademik-katibi, professor F.M.Bağırzadə - Azərbaycan Dövlət Universitetinin rektoru, akademik A.S.Pranksivili - Gürcüstan SSR Elmlər Akademiyası İctimai elmlər şöbəsinin akademik-katibi, SSRİ Dövlət Mükafatı laureatı, şair Nəbi Xəzri və b.

Azərbaycan KP MK-nin I katibi Heydər Əliyev Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının "Xalqlar Dostluğu" ordeni ilə təltif edilməsinə həsr olunmuş təntənəli yığıncağın rəyasət heyətində (1975-ci il)

SSRİ Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti 1980-ci ilin yanvarında Respublika Akademiyasının fəaliyyəti haqqında hesabatı müzakirə edərək qeyd etmişdir ki, "Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası ölkənin aparıcı elm mərkəzlərindən biridir. 1970-1980-ci illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası alimlərinin sovet elminin ən mühüm nailiyyətlərinə daxil edilmiş əsərlərinin sayı 450-yə çatmışdır". (P.Мамедли. О развитии науки в Азербайджане в 1970-1980-х годах. https://azerhistory.com/.)

Azərbaycan Elmlər Akademiyası üzvlüyünə namizədlər sırasından 1983-cü ildə keçirilmiş seçkilərdə Ədilə Əvəz qızı Namazova və Zərifə Əziz qızı Əliyeva həqiqi üzv, Sidiqə Rza qızı Nəmmədova isə müxbir üzv seçilmişlər. S.R.Məmmədova 2001-ci il iyun ayının 29-da Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü seçilmişdir.

Azərbaycanın görkəmli qadın alimlərinə göstərilən bu diqqət Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına növbəti seçkilərdə də diqqətdə saxlanılmışdır.

Akademik
Ə.Ə.Namazova

Akademik
Z.Ə.Əliyeva

Akademik
S.R.Məmmədova

3.AMEA-nın beşinci onilliyi (1985-1995-ci illər)

Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası və Azərbaycan Elmlər Akademiyası adları altında fəaliyyət göstərən elmi mərkəzin (1985-1995-ci illər) elmi-tədqiqat institutlarının, konstruktör bürolarının texniki təchizatlarının və maliyyələşmələrinin əvvəlcə tədricən, sonralar isə kəskin şəkildə pisləşməsi, xarici ölkələrin ali məktəblərinə çoxsaylı "beyn axını", eyni zamanda respublikanın siyasi orqanları tərəfindən ləğv olunmasına dair səsləndirdikləri çağırışları səbəbindən elmi ictimaiyyət arasında böyük çətinlik yaranmışdır. Bu çətin dövrün çox çəkməyəcəyinə ümid bəsləyən elm adamları heç də yanılmırdılar. Onlar artıq Ümummilli Lider Heydər Əliyevin çətinliklə də olsa Azərbaycana qayıtmasını, Naxçıvan MR Ali Məclisində onun təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikasının üçrəngli bayrağının qəbul edilməsini və bu istiqamətdə həyata keçirdiyi digər tarixi layihələri görür, elmi fəaliyyətə tezliklə yeni bir müstəvidə yanaşılacağına tam inanırdılar.

Sovet arxitekturasının inkişafında böyük xidmətlərinə, səmərəli elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinə görə, anadan olmasının səksən illiyi ilə əlaqədar olaraq Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının akademik Mikayıl Ələsgər oğlu Useynova SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 18 aprel 1985-ci il tarixli Fərmanı ilə Lenin ordeni və "Oraq və Çəki" qızıl medalı təqdim edilməklə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adı verilmişdir.

Akademik Ç.M.Cuvarlı "SSRİ-nin vahid enerji sisteminin qısaqapanma cərəyanlarından mühafizəsi üçün betel rezistorlarının sənaye istehsalının yaradılması və təşkili"nə görə 1985-ci ildə SSRİ Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür.

Akademik Ə.T.Əmiraslanov "Onkoloji xəstələrin bərpa müalicəsi metodlarının işlənilib hazırlanması və onların klinik təcrübədə tətbiqi" haqqında ki silsilə işlərə görə 1986-cı ildə elm və texnika üzrə SSRİ Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür.

Akademik M.C.Cavadzadə "Genitouriya orqanlarına cərrahi müdaxilələrdə autohemotransfuziya məsələlərinin inkişafına dair işlərə görə" 1986-cı ildə SSRİ Nazirlər Sovetinin mükafatına layiq görülmüşdür.

Akademik
Ə.T.Əmiraslanov

Akademik
M.C.Cavadzadə

1986-cı ildə Moskvada SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsində işləyən Heydər Əliyevin yaxından iştirakı və köməyi sayəsində SSRİ Nazirlər Sovetinin 28 oktyabr tarixli 2162r sayılı Sərəncamı, bir müddət sonra Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin 11 noyabr 1986-cı il tarixli 398r sayılı Qərarı və Azərbaycan SSR EA Rəyasət Heyətinin 4 dekabr 1986-cı il tarixli 22/3 sayılı Qərarı ilə Respublika Əlyazmalar Fondunun bazasında Əlyazmalar İnstitutu təsis edilmişdir. (AMEA - 60, Bakı, "Elm" - 2005., 468 səh., s. 347).

Şərqşünas alim A.N.İmanquliyevanın "Yeni ərəb ədəbiyyatının korifeyləri" (1991) kitabı nəşr edilmişdir. (AMEA - 60, Bakı, "Elm" - 2005, 468 səh., s.354).

Şərqşünas alim M.Ə.Məhəmmədinin "Saib Təbrizi və farsdilli poeziyada "Hind üslubu" (1994) kitabı nəşr edilmişdir. (AMEA - 60, Bakı, "Elm" - 2005, 468 səh., s.354).

Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası tərəfindən həyata keçirilmiş, o dövr üçün çox əhəmiyyətli hesab edilən bir sıra tədbirlərin təqdim edilməyini məqsədəuyğun hesab edilərək aşağıdakılar məqaləyə əlavə olunur.

Elmi konfrans. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası ədəbiyyat, dil və incəsənət şöbəsinin keçirdiyi elmi konfransda inkişaf etmiş sosializm dövründə Azərbaycan dilinin zənginləşməsi yolları müzakirə olunmuşdur. Fevralın 20-də başlanmış konfransın işində alimlər, yazıçılar, tərcüməçilər, ali məktəblərin və ümumtəhsil məktəblərinin müəllimləri, kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri iştirak etmişlər. Respublika Elmlər Akademiyası ədəbiyyat, dil və incəsənət şöbəsinin akademik-katibi M.C.Cəfərov məruzə etmişdir. ("Kommunist" qəzeti, 22 fevral 1985, səh.3).

Respublika neftçilərinin mübariz vəzifələri. Azərbaycan partiya-təsərrüfat fəallarıнын yığıncağı Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi K.Bağırovun çıxışından: "Respublika Elmlər Akademiyasının neft-qazçıxarma sənayesi problemləri ilə məşğul olan elmi bölmələrinin işinin səmərəliliyi aşağıdır. Neft-qazçıxarma və neft kəşfiyyatı sahəsində fundamental və tətbiqi elmlərin ayrı-ayrı istiqamətləri ləng inkişaf edir və neft-qazçıxarma sənayesinin inkişaf perspektivləri ilə çox zaman əlaqələndirilmir". ("Kommunist" qəzeti, 3 mart 1985, səh.1).

Böyük dərəcəli neft-qaz axtarışı. Akademik Şəfaət Mehdiyevin, geologiya-minerologiya elmləri namizədləri Ziya Bünyadzadənin və Arif Nərimanovun apardıqları tədqiqat işləri nəticəsində Cənubi Xəzər çökəkliyinin 7-9 kilometr dəriliyində neft yığımlarının ola biləcəyi göstərilmişdir. Bu tədqiqatların nəticəsi sovet elminin ən mühüm nailiyyətləri sırasında daxil edilmişdir. Geologiya-minerologiya elmləri namizədi İbrahim Quliyev SSRİ Elmlər Akademiyasının geokimya və analitik kimya, Ümumittifaq elmi-tədqiqat nüvə geofizikası və geokimyası institutlarında dərində yatan çöküntülərin neftlilik-qazlılıq perspektivini aşkar etmək məqsədilə tədqiqatlar aparmışdır. ("Kommunist" qəzeti, 2 iyun 1985, səh.3).

Elmi axtarışın səmərəliliyi. SSRİ Elmlər Akademiyasının Ümumi Yığıncağı. SSRİ Elmlər Akademiyasının prezidenti (1975-1986-cı illər) A.P.Aleksandrovun çıxışından: "Son illərdə SSRİ Elmlər Akademiyasının və respublika akademiyaşının qardaş sosialist ölkələrinin elmi idarələri ilə əməkdaşlığı daha genişlənmiş və möhkəmlənmişdir". ("Kommunist" qəzeti, 3 mart 1985, səh.3).

Terminologiya məsələləri. "Dəyirmi stol" arxasında söhbət. Müasir sosial və elmi-texniki tərəqqi şəraitində termin yaradıcılığı, yeni hadisə və anlayışların dəqiq mənalandırılması xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu sahədə respublikamızda ardıcıl iş aparılır, dilçilər, ayrı-ayrı bilik sahələrinin mütəxəssisləri terminologiyanın inkişafı və təkmilləşdirilməsi üçün böyük səy göstərir. Eyni zamanda çətinliklər və nöqsanlar da az deyildir. Problemin bütün cəhətləri hələ tam aydınlaşdırılmamışdır. Bunlar haqqında "Kommunist" qəzetinin, 7 iyun 1985-ci il tarixli (səh.3) nömrəsində məlumat veril-

mişdir. Orada göstərilmişdir ki, bu günlərdə "Kommunist" qəzeti redaksiyasının və Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Terminologiya Komitəsinin birlikdə keçirdikləri "Dəyirmi stol" arxasında söhbətdə mehiz həmin insanlardan danışılmış, terminologiyamızın bir sıra aktual məsələləri müzakirə olunmuşdur.

Müzakirədə iştirak etmişlər: Azərbaycan SSR EA-nın vitse-prezidenti, akademik C.Quliyev, Azərbaycan SSR EA-nın ədəbiyyat, dil və incəsənət bölməsinin akademik-katibi, akademik M.Cəfər, Azərbaycan SSR EA-nın akademikləri M.Şirəliyev, A.Əfəndizadə, İ.Mustafayev, Azərbaycan SSR EA-nın müxbir üzvləri Ə.Orucov, Ə.Mirəhmədov, fəlsəfə elmləri doktoru M.Ağamirov, tibb elmləri doktoru, professor Ə.Əliyev, hüquq elmləri doktoru, professor M.Xələfov, iqtisad elmləri doktoru Q.Əbdülməlimzadə, pedaqoji elmlər doktoru, professor N.Kazimov, filologiya elmləri doktoru M.Qasimov, Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası baş redaktorunun birinci müavini, filologiya elmləri doktoru A.Dadaşzadə, "Azərbaycan" direktorunun müavini, filologiya elmləri namizədi İ.Əmərov, S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universiteti Jurnalistika fakültəsinin dekanı, filologiya elmləri namizədi T.Rüstəmov, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyəti Nəşr və tərcümə şöbəsinin müdiri V.Kərimov, texnika elmləri namizədi B.Əhmədov, "Kommunist" qəzeti redaksiyası tərcümə şöbəsinin müdiri C.Xəlilov və başqaları.

Şəkildə akademiklər M.Şirəliyev, M.Cəfər, C.Quliyev və Komissiyanın digər üzvləri

Şəkildə akademik İ.Mustafayev, Azərbaycan SSR EA-nın müxbir üzvləri Ə.Orucov, Ə.Mirəhmədov, akademik A.Əfəndizadə və Komissiyanın digər üzvləri

Komissiyanın digər üzvləri

Həmin müzakirədən bəzi qeydləri aşağıda dərc edirik.

C.Quliyev: "Təcrübə göstərir ki, mütəxəssislərin iştirakı ilə terminləri vaxtaşırı nəzərdən keçirmək, onların elmi-texniki, ictimai-siyasi və s. anlayışlara müvafiq olub-olmadığını yoxlamaq yaxşı nəticə verir".

M.Cəfər: "Terminologiyanın müasir elm və texnikanın inkişaf səviyyəsi ilə ayaqlaşa bilməsi çox vacibdir. Hesablamalara görə, son 30-35 ildə təkcə fizika, kimya, riyaziyyat, biologiya və başqa təbiət elmlərinin yüz əlliyyə qədər yeni sahəsi yaranmışdır və bu sahələrdən hər biri özü ilə bərabər çoxlu yeni terminlər gətirmişdir".

M.Şirəliyev: "Terminlərin yaradılması üçün əsas mənbə dilimizin öz lüğət tərkibidir. Ümumişlək sözlərə əlavə mənə vermək, Azərbaycan dilinin öz sözlərinə, eləcə də alınma sözlərə müvafiq şəkilçilər artırmaq, iki və daha artıq sözü birləşdirmək, başqa dillərə məxsus sözləri kalka etmək, sözlərdə ixtisar aparmaq yolu ilə elmi-texniki, ictimai siyasi və s. terminlər yaratmaq mümkündür".

B.Əhmədov: "Dəyirmi stol" arxasında müzakirədə qeyd olunmuşdur ki, elmi-texniki və ictimai-siyasi ədəbiyyatda, dərsliklərdə, televiziya və radio verilişlərində, mətbuatda termin müxtəlifliyinə, təhriflərə yol verilməməsi üçün Azərbaycan SSR EA Terminologiya Komitəsinin hazırladığı terminoloji lüğətlər əsas götürülməlidir".

4. AMEA-nın altıncı onilliyi (1995-2005-ci illər)

Bu dövrdə müstəqil respublika olmuş Azərbaycan artıq elmdən konkret nəticələr gözləməli idi. Lakin əvvəlki illərdə elmə qarşı mənfi münasibətin formalaşması, yüksəkixtisaslı mütəxəssislərin xarici ölkələrə üz tutmaları və ya başqa profilə təşkilatlarda işləməklə özlərini maddi cəhətdən müəyyən qədər təmin etməyə üstünlük vermələri bu dövrdə yeni nəticələr gözləmək baxımından heç də münasib deyildi. Bütün bunlara baxmayaraq elmi-tədqiqat institutları və mərkəzləri gələcəyə inanaraq fəaliyyətlərini davam etdirmişlər və inanışlar ki, mövcud çətinliklər tezliklə aradan qaldırılacaq, formalaşmaqda olan Azərbaycan dövləti elmə münasibətdə yeni baxışlar ortaya qoyacaqdır. Həqiqətən

Akademiyasının gələcəyə ünvanlanan fəaliyyəti

də, Ümummilli Lider Heydər Əliyev o illər elmi ictimaiyyətin inamını realılığa çevirdi və onları yeni akademik mühitin yaradılmasında yaxından iştirak etdi. O illərdə əldə edilmiş bir sıra mühüm nəticə və hadisələr təqdim edilir:

Nazirlər Kabinetinin 8 iyul 1993-cü il tarixli qərarına əsasən Azərbaycan EA-nın Arxeologiya və Etnografiya Sektoruna İnstitut statusu verilmişdir. (AMEA-60, Bakı, "Elm" - 2005, 468 səh., s.458).

Türkiyə Respublikasının Prezidenti Süleyman Dəmirəl Azərbaycan Elmlər Akademiyasının fəxri üzvü seçilmişdir. (AMEA-60, Bakı, "Elm" - 2005, 468 səh., s.458).

Akademik Ç.M.Cuvarlı "110 kV və daha yüksək gərginlikli elektrik yarımstansiyalarında ferorezonans proseslərinin müəyyən edilməsi, qarşısının alınması üçün elmi əsasların, metodların və texniki vasitələrin işlənilib hazırlanması"na görə 1996-cı ildə Ukraynanın Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür.

1996-cı ilin sentyabr ayında Prezident Heydər Əliyevin sərəncamı ilə Əlyazmalar İnstitutuna dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Məhəmməd Füzulinin adı verilmişdir. (AMEA-60, Bakı, "Elm" - 2005, 468 səh., s. 347)

Şerqşünas alim G.B.Baxşəliyevanın "Əbdülfə-rəc əl-İsfahanin "Nəğmələr kitabı və klassik Azərbaycan ədəbiyyatı" (1998) kitabı nəşr edilmişdir. (AMEA-60, Bakı, "Elm" - 2005, 468 səh., s. 354).

1999-cu ildə Azərbaycan dilinin üçüncü lüğətinin I cildi çapdan çıxmışdır. (AMEA- 60, Bakı, "Elm" - 2005, 468 səh., s. 350).

3 dekabr 1997-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının prezidenti akademik Fəraməz Maqsudov (1997-2000-ci illər) ilə Avropa Nüvə Tədqiqatları Təşkilatının baş direktoru Kristofer Llevelin Smit tərəfindən Əməkdaşlıq Sazişi imzalanmışdır. Bu Əməkdaşlıq Sazişi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 1 fevral 1999-cu il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir.

Akademik Cəmil Quliyevin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin "Yeni əsr və üçüncü minillik münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciət" ilə əlaqədar çıxışına (yanvar 2001-ci il) dair yazdığı məqalədə deyilir: "XX əsrdə Azərbaycan xalqının ən böyük nailiyyəti, şübhəsiz ki, müstəqil Azərbaycan dövlətinin yaradılmasıdır. Azərbaycan xalqı demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlətin möhkəm təməlini qoymuşdur.

Azərbaycan Respublikasında elmin rolu, əhəmiyyəti və yeri müstəqil Azərbaycanın bərqərarlaşması zəruriyyəti ilə şərtlənir və onun varlığı və gələcəyi üçün əsas amillərdən biridir. İndiki ağır və çətin keçid dövründə, dünya mədəniyyətinə suveren dövlət kimi daxil olan Azərbaycan üçün elm əvəzolunmaz məhsuldar qüvvədir. Dövlətimizin əsl suverenliyini təmin edən ümdə göstəricilərdən biri onun elmi-mənəvi potensialıdır. Azərbaycan Respublikası ümumi bəşəri aləmdə layiqli yer tutmaq üçün birinci növbədə ən yüksək intellektual sərvətə malik olmalıdır. Belə bir sərvət elm və elmi-pedaqoji kadrlardır.

Dünyada ən aktual şey tarixdir. Tarix bizdən qabaqdadır, bizdən sonra deyil... keçmiş tarix artıq əbədiyyətdir. Tarix bu gün də hər an gələcəyə doğru daim inkişaf edir, tərəqqi edir!" (C.B. Quliyev. Tarix: düşüncələr, mülahizələr, qeydlər... (1953-2003), Bakı, "Elm", 2004, 764 səh. 48 səh.şəkil., s.483).

Azərbaycan Respublikasının sabiq Prezidenti mərhum Heydər Əliyevin göstərişi ilə ersəyə gələn Azərbaycan SSR EA-nın akademiki və prezidenti Yusif Məmmədaliyevin heykəlinin 16 sentyabr 1998-ci il tarixində Azərbaycan paytaxtı Bakı şəhərində, İstiqlaliyyət küçəsində, İsmailiyyə binasının yaxınlığında yerləşən ərazidə açılış olmuşdur.

Ümummilli lider Heydər Əliyev Yusif Məmmədaliyevin heykəlinin açılış mərasimində iştirak və çıxış etmişdir.

Heydər Əliyevin açılış mərasimindəki çıxışından: *"Yusif Məmmədaliyevin qızı çox gözəl çıxış etdi və bütün bu abidənin yaranmasında iştirak edənlərin hamısına təşəkkürünü bildirdi. Mən Sevda Məmmədaliyevanın bu sözlərinə qoşuluram və bütün bu abidənin yaranmasında iştirak edənlərin hamısına təşəkkürümü bildirirəm. Çox sağ olun. Sevda Məmmədaliyeva çıxış edərkən mən düşündüm, həqiqətən atasının qızıdır. Çox gözəl danışdı, məzmunlu danışıq və görənir ki, Yusif Məmmədaliyevin fitri istedadı onun övladlarında da öz əksini tapıb və güman edirəm, bu fitri istedad gələcək nəsillərdə də özünü göstərəcək. (Sevda Məmmədaliyeva AMEA-nın müzbir üzvüdür-red.)*

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyev və AMEA-nın müxbir üzvü S.Məmmədaliyeva

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyev, heykəltəras A.Əsgərov və AEA-nın prezidenti F.Maqsudov

Heykəlin müəllifləri Azərbaycan Respublikasının xalq rəssamı, professor Akif Əsgərov, arxitektor E.Əsədov və Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi, rəssam Çingiz Fərzəliyevdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2002-ci il dekabrın 31-də Prezident sarayında Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti Mahmud Kərimovu qəbul etmişdir. Prezident Heydər Əliyev AMEA-nın fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmiş, burada aparılan islahatların, keçirilən seçkilərin, kadr dəyişikliyinə müsbət nəticələr verdiyini vurğulayaraq demişdir ki, "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası 2002-ci ildə yeni bir həyat yaşamışdır. 2001-ci ildə keçirilmiş seçkilər sizə işləri yenidən təşkil etmək imkanı verdi. Çünki ona qədər Akademiyada keçmişdən, deyə bilərəm ki, 1980-ci illərdən mövcud olan vəziyyət yenə davam edirdi. İndi hər şey sizin əlinizdədir, sizdən asılıdır. Biz bunları edərək, təbiidir ki, sizdən Akademiyanın işində yeni keyfiyyət gözləyirik.

Biz ilin son günündə, son saatlarında görüşürük. Demək, yeni il ərəfəsində söhbət aparırıq. Ona görə də, bu görüşün məhz bu gün keçirilməsinin xüsusi əhəmiyyəti var".

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev AMEA prezidenti akademik Mahmud Kərimovla

Akademik Mahmud Kərimov dövlətimizin başçısını Dünya Azərbaycanlılarının həmrəyliyi günü və Yeni il bayramı münasibətilə ürkədən təbrik etdi, AMEA-nın illik fəaliyyətindən, mövcud problemlərdən danışdı. (Azertac. 02.01.2003, <https://azertag.az>)

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 28 dekabr 1998-ci il və 23 iyun 2003-cü il tarixli sərəncamlarına müvafiq olaraq, professor Ş.Muradovun elmi rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə "Azərbaycan Respublikasının demografik inkişaf konsepsiyası" (1999-cu il) və "Azərbaycan Respublikasında demografiya və əhəlişəkilliyinin inkişafı sahəsində Dövlət Proqramı" işlənilib hazırlanmış (2004-cü il) və ölkə rəhbəri tərəfindən təsdiq edilmişdir. Bu dövrdə həmçinin Azərbaycanın yeni rayonlaşma şəbəkəsi də hazırlanmış və dövlət başçısı tərəfindən qəbul edilmişdir. (AMEA-60, Bakı, "Elm"-2005, 468 səh., s. 350).

5.AMEA-nın yeddinci onilliyi (2005-2015-ci illər)

Son iki onillik müstəqil Azərbaycan elminin modernləşmə, elm və təhsilin idarəedilməsinin yenidən təşkili və dövlətin elm siyasətinə uyğun islahatların davam etdirilməsi dövrü kimi seçiyyələnir. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 2005-2015-ci illərdə inkişaf mərhələsi - modernləşmə dövrü kimi xarakterizə olunur.

Elmin strateji rolunun təsdiqi və dövlət siyasəti. 2005-ci ildən başlayaraq AMEA-nın inkişafı yeni mərhələyə qədəm qoydu. Akademiyanın modernləşməsi bu dövrdə Prezident İlham Əliyevin bilavasitə dəstəyi ilə həyata keçirilən tədbirlər sayəsində yeni mərhələ kimi formalaşdı. Prezidentin akademik cəmiyyətə verdiyi mesajlar, onların ictimai nüfuzunu və ölkənin inkişafındakı rolunu önə

çəkması, elmi fəaliyyətin prioritet istiqamətə çevrildiyini göstərdi. İlham Əliyevin 2005-ci ildə AMEA-nın 60 illik yubileyində etdiyi çıxışda vurğuladığı kimi, "elmin inkişafı hər bir ölkənin tərəqqisi üçün əsas amillərdən biridir". Bu çıxış yalnız yubiley təbriki deyil, dövlət siyasətində elmin əsas dayaqlarından biri kimi qəbul edildiyinin göstəricisidir.

Akademiyanın daxili modernləşməsi və struktur yenilikləri. Bu dövrdə AMEA-nın strukturu əhəmiyyətli dərəcədə yeniləndi: yeni institutlar yaradıldı, mövcud strukturların rəhbərliyi dəyişdirildi, maddi-texniki baza gücləndirildi. Bu dəyişikliklər yalnız formal yenilənmələr deyil, həm də Akademiyanın çağırışlara cavab verə bilən çevik və funksional elm mərkəzinə çevrilməsi üçün atılan addımlar idi.

AMEA prezidenti akademik Mahmud Kərimovun bu prosesdəki liderliyi də qeyd olunmalıdır. O, Akademiyanın elmi və təşkilati potensialını genişləndirən təşəbbüslərlə çıxış edərək, dövlət rəhbərliyi ilə elm cəmiyyəti arasında körpü rolunu oynadı.

Humanitar və fundamental elmlərin paralel inkişafı. Prezident İlham Əliyev çıxışlarında həm fundamental, həm də humanitar elmlərə bərabər diqqət göstərilməsinin vacibliyini dəfələrlə vurğulamışdır. Elmi inkişafın yalnız texnoloji tərəflərlə məhdudlaşmaması, həm də milli-mənəvi dəyərləri əks etdirən tədqiqatlara yer verilməsi bu dövrün əsas prinsiplərindən biri idi. Bu istiqamətdə İrəvan xanlığı, Qarabağ məsələləri və Zəngəzur bölgəsinin tarixinin araşdırılması kimi layihələrin dəstəklənməsi, elmi yanaşmanın siyasi və mədəni təhlükəsizliklə necə üst-üstə düşdüyünü göstərdi.

Elmi irsin qorunması və beynəlxalq tanındırılması. Bu dövrdə Azərbaycan elminin görkəmli nümayəndələrinin yubileylərinin keçirilməsi və onların irsinin beynəlxalq səviyyədə tanındırılması mühüm yer tuturdu. Lev Landau və Yusif Məmmədaliyev kimi dünya şöhrətli alimlərin Bakıda keçirdikləri illər və onların elmi fəaliyyətləri ölkənin intellektual tarixindəki yerini ön plana çıxardı. Bu həmçinin Azərbaycan elminin beynəlxalq integrasiya prosesinə töhfəsi idi.

Lev Landaunun 100 illik yubileyinin keçirilməsi təkcə bir alimin xatirəsinin yad olunması deyildi. Bu, Azərbaycan elminin dünya elmi ilə kəsişdiyi, xüsusən də atom layihəsi kimi global əhəmiyyətli tədqiqatlarda iştirak etdiyi bir dövrün təqdimatı idi. Eyni zamanda, Kurçatov, Sinelnikov, Vannikov kimi Bakıda fəaliyyət göstərmiş alimlərin tarixə düşmüş töhfələri Azərbaycanın elmi mirasının bir hissəsinə çevrildi.

Elmi kadrların yetişdirilməsi və sosial tənəiti. Prezidentin çıxışlarında dəfələrlə elmi kadr hazırlığı, alimlərin sosial rifahının yaxşılaşdırılması məsələlərinə toxunması bu dövrdə elmin yalnız maddi deyil, həm də insan kapitalı baxımından inkişaf etdiyini göstərir. Bu, uzunmüddətli strateji yanaşmanın nəticəsidir: elmi inkişaf etmək üçün şərait, stimül və nəsil ardıcılığı lazımdır. Mahmud Kərimovun qeyd etdiyi kimi, elm adamlarının intellektual imkanlarının qorunması dövlətin sabit və məqsədyönlü siyasətinin göstəricisidir.

Elmi məhsul və nəşrlər. Təhlil edilən dövrdə mühüm nəşr layihələrindən biri olan "Böyük İqtisadi Ensiklopediya" (7 cildlik, 2010-cu il) ölkədə iqtisadi nəzəriyyə və praktikaya dair biliklərin sistemləşdirilməsinə yönəlik ciddi təşəbbüs idi. Bu cür layihələr həm akademik, həm də ictimai maarifləndirmə baxımından dəyərli idi.

Infrastruktur layihələri və institusional inkişaf. AMEA-nın əsas binasının təmiri, institutlara əlavə texniki resursların ayrılması, seysmoloji xidmət və Şamaxı Rəsədxanası kimi xüsusi elm sahələrinin dəstəklənməsi həm təbii fəlakətlərə hazırlıq, həm də kosmik müşahidə kimi müasir elmi sahələrdə Azərbaycanın söz sahibinə çevrilməsi üçün atılmış addımlar idi. Prezidentin də dediyi kimi, "Rəsədxana dünya miqyasında öz müasirliyi ilə seçiləcəkdir".

2005-2015-ci illər Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası üçün yalnız yubileylərlə yadda qalan illər deyil, həm də strategiyaların formalaşdığı və gerçəkləşdirildiyi modernləşmə dövrü olmuşdur. Bu illərdə elmin milli maraqlara xidmət etməsi, beynəlxalq elmi müstəviyə çıxarılması, alimlərin rifahının yaxşılaşdırılması və gələcək nəsillərin yetişdirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır.

Azərbaycan elminin bu dövrdə keçdiyi yol, sadəcə inkişaf mərhələsi deyil, həm də ölkənin milli ideoloji əsaslarını, mədəni və intellektual dəyərlərini qoruma və gücləndirmə missiyası daşıyan strateji xətt idi. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının bu dövrü Akademiyanın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin apardığı tədqiqatlar əsasında müəyyənləşdirilmiş modernləşmə dövrünə təsadüf edir. Həqiqətən də, bu dövrdə Akademiyaya yeni üzvlər seçildi, institutlar, bölmə və mərkəzlər yarandı, onların rəhbərliyi yeniləndi və s. Həyata keçirilən tədbirlər onun gələcək çağırışlara cavab verəcək səviyyəyə çatması üçün bir növ şərait yaratmış oldu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 14 fevral 2005-ci il tarixində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının ölkəmizin iqtisadi, sosial və mədəni inkişafında, elmi kadrların hazırlanmasında rolu və yaradılmasının 60 illiyi nəzərə alınaraq Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 60 illik

yubileyi münasibətilə tədbirlər planının hazırlanmış həyata keçirilməsinə dair Sərəncam imzalamışdır.

Müslüm Maqomayev adına Dövlət Filarmoniyasında 14 dekabr 2005-ci il tarixində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 60 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaq keçirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva yığıncaqda iştirak etmişlər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təbrik nitqi:

"Əziz dostlar!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Bu gün Azərbaycanda böyük bayramdır - Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 60 illik yubileyi qeyd olunur. Mən bu münasibətlə sizin hamınızı ürkədən təbrik edirəm.

Bu gün çıxışlarda və baxdığımız videofilmə xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin Azərbaycan elminin inkişafında rolu haqqında deyilmişdir. Bu həqiqətdən də belədir. Bütün dövrlərdə - 1970-ci illərdə, ondan sonra, 1990-cı illərdə Heydər Əliyevin elmə diqqət və qayğısı çox yüksək səviyyədə idi. O, çox gözəl bildirdi ki, hər bir ölkənin, hər bir xalqın tərəqqisində elmin inkişafı müstəsna rol oynayır.

Təsədüfi deyil ki, Ulu Öndərin ilk görüşlərindən biri də məhz Elmlər Akademiyasının binasında, Azərbaycan ziyalıları ilə keçirilmişdir. O görüş çox rəmzi xarakter daşıyırdı. Çünki Azərbaycan alimləri, ziyalıları ölkəmizin, cəmiyyətimizin elitisidir. Onların dünyagörüşü, mövqeyi, hərəketləri, fəaliyyəti Azərbaycanın inkişaf dinamikasını, inkişaf perspektivlərini xeyli dərəcədə müəyyən edir.

Azərbaycan elminin gələcək inkişafı da daim diqqət mərkəzindədir. Artıq burada səsləndi ki, müəyyən konkret addımlar atılmışdır. Bu bir daha onu göstərir ki, bizim söyləyimiz, proqramlarımız realılığı əks etdirir, realılığa əsaslanır və bunun praktiki nəticələri də var. Qərar qəbul olunur, dərhal icra edilir və ondan sonra nəticə də əldə olunur. Bundan sonra da Azərbaycan elminin inkişafına diqqət, qayğı göstəriləcəkdir.

Fundamental elmin inkişafı böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanın bu sahədəki uğurları çox böyükdür. Mən ümid edirəm ki, bu istiqamətdə inkişaf gələcəkdə də davam edəcəkdir.

Eyni zamanda humanitar elmlərin inkişafına böyük diqqət göstərilməlidir. Bu sahədə də böyük uğurlar var. Ancaq hesab edirəm ki, biz bu sahədə daha da fəal olmalıyıq, daha ciddi işlər görməliyik.

Elmlər Akademiyasının maddi-texniki bazasının möhkəmlənməsi işində əlavə addımlar atılacaqdır. İndiyədək olanlar ilk addımlardır. Biz gərək bu maddi-texniki bazanı daha da möhkəmləndirək, Akademiyanın nəzdində fəaliyyət göstərən institutlara daha böyük həcmdə kömək göstərək".

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev çıxışının sonunda demişdir:

"Əziz dostlar!

Mən çox şadam ki, bu bayramda sizinlə birlikdəyəm. Çalışacağam ki, Akademiyanın inkişafında bundan sonra da öz əməyimi əsirgəməyim. Mən bir daha demək istəyirəm, bu, qəti fikrimdir ki, hər bir ölkənin normal inkişafı üçün ilk növbədə bilik, savad, elmin inkişafı lazımdır. Azərbaycanda çox güclü elmi potensial vardır. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının üzvləri çox dəyərli şəxslərdir. Həm elm sahəsində, həm də ictimai həyatda xalqın hörmətini qazandıran insanlardır və biz bu insanlarla fəxr edə bilərik. Mən də fəxr edirəm ki, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası bu gün yüksək səviyyədədir. Çalışmalıyıq ki, gələcəkdə öz işimizlə, əməyimizlə Akademiyaya kömək göstərək, onun bütün məsələlərini həll edək və Azərbaycanda elmin gələcək inkişafına nail olaq.

Sizi bu gözəl bayram münasibətilə bir daha təbrik edirəm. Sizə uğurlar, cansağlığı arzulayıram. Sağ olun!"

(Ardı var)

Mənəvi kamillik və xeyirxahlıq ünvanı

Azərbaycan xalqının və dövlətinin qazandığı möhtəşəm uğurlarda Ulu Öndər Heydər Əliyevin dostu, silahdaşı və ömür-gün yoldaşı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan, ilham Əliyevin anası, həyatının hər anı mənəvi kamillik və səfəli, xeyirxahlıq və humanizm məktəbi olmuş böyük oftalmoloq-alim, novator tədqiqatçı, Əməkdar elm xadimi, AMEA-nın həqiqi üzvü, tibb elmləri doktoru, professor Zərifə Əziz qızı Əliyevanın da önəmli payı dənilməzdir.

Zərifə xanım Əliyevanın elmi irsi insan həyatına yalnız biliyi ilə deyil, həm də məsuliyyət və vicdanla yanaşması ilə nüfuz qazanmışdır. O, sadəcə mütəxəssis deyildi, insan sağlamlığına, cəmiyyətin rifahına və tibb elminin inkişafına ürəkdan bağlı olan bir ziyalı idi.

Dəyərli elmi töhfələri ilə adını dünya tibb elminə qızıl hərflərlə yazdırmış Zərifə xanım Əliyeva 28 aprel 1923-cü ildə Naxçıvanın Şaxtaxtı kəndində, ölkəmizin səhiyyə və dövlətçilik tarixində silinməz izlər qoymuş görkəmli alim, dövlət xadimi, Əməkdar həkim, professor Əziz Əliyevin ailəsində dünyaya gəlmişdir. Qərbi Azərbaycanda böyük hörmətə malik bu nüfuzlu ailənin taleyinə erməni işğalı və köçkünlük acısı yazılmışdır. 1918-ci ildə İrəvanda erməni terror dəstələrinin törətdiyi qırğınlar gənc Əziz Əliyevin Sankt-Peterburqdakı ali tibb təhsilini yarımçıq qoyaraq Vətənə qayıtmasına və nəhayət, bütün ailənin Naxçıvana sığınmasına səbəb olmuşdu.

Sonralar Əziz Əliyevin yarımçıq qalmış təhsilini davam etdirmək üçün Bakıya köçməsi ilə gələcək akademik taleyində də yeni dövrün başlanğıcı qoyulmuş, Zərifə xanım orta təhsilini 1932–1942-ci illərdə Bakıda almışdır.

1942-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olan Zərifə Əliyeva təhsil illəri ərzində yalnız fəvqəladə intellekti və çalışqanlığı ilə deyil, həm də elmi tədqiqatlara olan həvəsi və tələbə heyətində fəal iştirakı ilə fərqlənirdi. Onun gələcək dərxtəs sahəsinin müəyyənləşməsində bir neçə amil mühüm rol oynamışdı.

1947-ci ildə institutu fərqlənmə diplomu ilə bitirdikdən sonra Zərifə xanım öz peşəkar biliklərini daha da dərinləşdirmək üçün Moskvaya – SSRİ məkanında tibb üzrə ən nüfuzlu elm, təhsil və innovasiya mərkəzlərindən biri olan Mərkəzi Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutuna yollanmışdı. Burada oftalmologiya üzrə keçirdiyi ikillik ixtisas kursu gələcək elm xadiminə böyük təcrübə qazanmış, oftalmoloq kimi püxtələşməyə, Bakıda əldə etdiyi dərin nəzəri bilikləri praktiki bacarıqlarla zənginləşdirməyə imkan yaratmışdı.

Vətənə qayıdış

1949-cu ildə Vətənə qayıdan Zərifə Əliyeva Azərbaycan SSR Səhiyyə Nazirliyinin Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda ordinator kimi fəaliyyətə başladı. 1950-ci ildə aspiranturaya qəbul olunması onun elmi karyerasında yeni mərhələ açdı. 1953-cü ildə aspiranturayı fərqlənmə diplomu ilə bitirdikdən sonra Zərifə Əliyeva bütün qüvvəsini traxoma ilə mübarizə sahəsində səmərəli müalicə-profilaktika tədbirlərinin işlənilib hazırlanmasına həsr etdi. Bu dövr Zərifə xanımın təkcə yüksək ixtisaslı həkim kimi deyil, həm də elmi axtarıslarda xüsusi fəallıq göstərən istedadlı alim kimi formalaşmasında mühüm rol oynamışdır.

1950-ci illərin əvvəllərində Zərifə xanımın həyatında baş verən yenilik, Azərbaycanın gələcəyində misilsiz rol oynayacaq bir insanla tanışlıq yalnız iki şəxsin taleyini deyil, bütövlükdə, Azərbaycan xalqının gələcəyini formalaşdıracaq tarixi bir an hesab edilə bilər. Gənc oftalmoloqun Heydər Əliyevlə tanışlığı – elə ilk görüşdən başlayan qarşılıqlı hörmət, dərin məhəbbət, fərqli mühtirlərdə böyüsələr də fikirlərində meydana çıxan tam uyğunluq – ilahinin qədərçisi kimi təzahür etdi. 1954-cü ildə baş tutmuş evlilik yalnız şəxsi xoşbəxtlik deyil, eyni zamanda, dövlətçilik məfkurəsinin, milli dəyərlərin və elmi irsin sintezi idi ki, bu da nəticədə Azərbaycanın müasir tarixində ən parlaq səhifələrdən birinə çevriləcəkdə.

Zərifə xanımın elmi işlərindən ictimai xidmətlərinə qədər hər fəaliyyətində xüsusi bir mənəvi enerji, insanlara qarşı sonsuz sevgi və məsuliyyət hissi özünü göstərirdi. Bu gözəl, sadə və təvəzökar insanın təbiətində birləşən həkim məhəmməti, alim dərinliyi və əsl vətəndaş amalı onu xalqın gözündə həqiqi "sağlamlıq məleyi" statusuna qaldırmışdı.

Gənc alimin ilk elmi axtarıslarının istiqamətini dövrün amansız reallıqları müəyyənləşdirmişdi. 1950-ci illərdə Azərbaycanın kənd bölgələrində epidemiyaya çevrilən traxoma xəstəliyi mərhəmətli və kövrək həkim qəlbinə dərin düşüncələrə qərq etmişdi. O, özünü tamamilə bu sahədəki tədqiqatlara həsr edərək, o dövr üçün innovativ sayılan sintomisin antibiotikinin effektiv istifadə imkanlarını və üsullarını öyrənərək tətbiqi metodikasını işləyib hazırlamışdı. 1959-cu ildə uğurla müdafiə etdiyi "Traxomanın digər terapiya üsulları ilə birlikdə sintomisinlə müalicəsi" mövzusunda dissertasiyası yalnız elmi nailiyyət yox, eyni zamanda, minlərlə insanın görmə qabiliyyəti üçün həqiqi xilas yolu oldu.

Nəzəriyyə və praktikanın harmoniyası

1960-1967-ci illər Zərifə Əliyevanın bir alim və praktiki təbib kimi tam yetkinlik dövrü kimi xarakterizə oluna bilər. SSRİ Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən 1963-cü ildə "Oftalmologiya" ixtisası üzrə baş elmi işçi adına layiq görülməsi elmin zirvəsinə gedən yolda növbəti uğur oldu. Zərifə xanımın işləyib hazırladığı müalicə üsulları praktika-ya geniş tətbiq edilərək traxomanın sosial xəstəlik kimi ləğv edilməsində həlledici rol oynamışdır. Nəzəriyyə ilə praktikanın harmoniyasına ən gözəl nümunə olan bu tədqiqatlar dünya oftalmologiya elmində Azərbaycan məktəbinin nüfuzunu xeyli artırdı.

1967-ci ildə Azərbaycan SSR Səhiyyə Nazirliyinin Əziz Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun Göz xəstəlikləri kafedrasının dosenti vəzifəsində çalışmağa başlaması Zərifə Əliyevanın elmi və pedaqoji yaradıcılığında yeni mərhələnin açılması demək idi. O, 1969-cu ildən bu institutda Göz xəstəlikləri kafedrasının Görmə orqanının peşə patologiyası laboratoriyasının müdiri oldu. Qısa müddətdə keçmiş Sovet İttifaqında böyük nüfuz qazanmış bu laboratoriyanın yaradılması oftalmologiya elmində bir yenilik idi. Ömrünün sonuna kimi institutda çalışan Zərifə Əliyeva 1977-1979-cu illərdə kafedranın professor əvəzi, 1979-1982-ci illərdə professoru, 1982-1985-ci illərdə həmin kafedranın müdiri vəzifələrində işlədi.

Elmi karyerasının qızıl dövrü

1968-ci ildən etibarən görmə orqanının peşəkar patologiyaları sahəsində pioner araşdırmalar aparmış Zərifə Əliyeva elmi karyerasının ən mühüm nailiyyətlərinin birini 1976-cı ildə əldə etmişdir. Moskvanın nüfuzlu M.Helmholts adına Göz Xəstəlikləri İnstitutunda müdafiə etdiyi "Azərbaycanın bir sıra kimya müəssisələri işçilərinin görmə orqanının vəziyyəti" mövzusunda doktorluq dissertasiyası onun elmi yaradıcılığının yeni zirvəsi olmuşdur. Öz dövrünün mühüm elmi nailiyyəti olan bu monumental işdə sənaye oftalmologiyasında Azərbaycanda aparıcı tədqiqatların əsası qoyulmuş, kimya sənayesi işçilərinin görmə qabiliyyətini qoruyan innovativ metodlar təklif edilmişdir.

Bu müdafiyyə görə Zərifə xanım 1977-ci ildə SSRİ Nazirlər Kabineti tərəfindən tibb elmləri doktoru elmi dərəcəsinə layiq görülmüş, 1979-cu ildə görkəmli alimə Göz xəstəlikləri kafedrası üzrə professor elmi adı verilmişdir.

Elmi və elmi-təşkilati fəaliyyətində və kadr hazırlığında əldə etdiyi mühüm nailiyyətlər, onların sosial-iqtisadi əhəmiyyəti professor Zərifə Əliyevaya böyük şöhrət gətirmişdi. Bütün bunlara görə, 1983-cü ildə Azərbaycan EA-nın həqiqi üzvü seçilməsi Zərifə xanımın görmə orqanı ilə bağlı bütün məsələləri, problemləri, profilaktika, diaqnostika və müalicə üsullarını əhatə edən 35 illik elmi fəaliyyətinin pik nöqtəsi hesab edilə bilər.

Tədqiqatın əsas istiqamətləri

Akademik Zərifə Əliyevanın tədqiqatlarının əsas istiqamətlərini ümumiləşdirməyə çalışsaq deyə bilərik ki, o, bütün alim həyatını traxoma xəstəliyinin klinikası, görmə orqanının fiziologiyası və peşə xəstəliklərinin təsiri nəticəsində baş verən göz patologiyalarının profilaktikası, diaqnostikası və müalicəsi, kimya sənayesi müəssisələrinin işçilərinin görmə orqanının vəziyyəti, herpetik göz xəstəlikləri, görmə orqanının virusla zədələnməsi, ağır virus konyunktivitləri, gözün hidrodinamik sisteminin fizioloji-anatomik xarakteristikası, göz sulanmasının müasir cərrahiyyə üsulları ilə müalicəsi, şəkərli diabet zamanı göz xəstəlikləri, göz zədələnmələri, terapevtik oftalmologiya, iridodiyagnostikanın əsasları, göz verəmi, qlaukoma, göz onkologiyası problemləri və s. kimi məsələlərə həsr etmişdir. Bütün bu məsələlərin ümumi şəkildə əhatə edildiyi "Terapevtik oftalmologiya", "Oftalmologiyanın aktual problemləri" kimi monoqrafiyaları dünya oftalmologiya elminə mühüm töhfələrdir.

Klinik diaqnostika məsələləri

Zərifə Əliyevanın göz patologiyalarının diaqnostikası sahəsindəki monoqrafiyaları və digər elmi əsərləri, müasir Azərbaycan oftalmologiyası məktəbinin formalaşmasında bənzərsiz rol oynamışdır. Onun hər bir əsəri təkcə nəzəri bilgilərlə deyil, həm də unikal klinik müşahidələrlə zəngindir. Alimin "Keratitislər, gözün damarlı traktının, torlu qişanın, görmə sinirinin xəstəlikləri, kataraktalar", "Qlaukoma və gözün hipertenziyası", "Şəkərli diabetdə göz xəstəlikləri", "Gözün mikrocərrahiyyəsi", "Göz bəbəyi hashiyəsinin adaptasiya və müdafiə funksiyası" və s. kimi qiymətli əsərləri xüsusi qeyd edilə bilər.

Görmə orqanının peşə patologiyaları

Zərifə xanımın peşə oftalmologiyası sahəsindəki tədqiqatları, tibb elmində tamamilə yeni bir istiqamətin formalaşmasına səbəb olmuşdur. O, SSRİ-də ilk dəfə peşə xəstəliklərinin oftalmik təzahürlərini sistemli şəkildə təsnif etmiş, 4000-dən çox sənaye işçisi üzərində aparılmış və dünyada analoqu olmayan genişmiqyaslı tədqiqatların nəticələrini "Görmə orqanının peşə patologiyası", "Yod sənayesində peşə xəstəliklərinin profilaktikası", "Xroniki yod intoksikasiyası zamanı oftalmopatiyaya", "Şin istehsalında gözün peşə patologiyası" kimi kitab və monoqrafiyalarında ümumiləşdirmişdir. Yod və şin sənayesi işçilərinin görmə orqanında yaranan peşə xəstəliklərini elmdə ilk dəfə Zərifə xanım Əliyeva öyrənmiş və bu xəstəliklərin profilaktikası tədbirlərini işləyib hazırlamışdır.

Zərifə Əliyevanın Əməkdar elm xadimi, akademik A.P.Nesterov və tibb elmləri doktoru, professor Z.M.Skripniçenko ilə həmmüəlliflikdə hazırladığı 2 hissədən ibarət "Görmə orqanının peşə patologiyası" monoqrafiyasında istehsalat amillərinin təsiri altında görmə orqanında yaranan əsas xəstəliklər haqqında geniş məlumat verilmiş, peşə patologiyasının öyrənilməsinin metodları və nəticələri şərh olunmuşdur.

Zərifə xanımın təşəbbüsü və bilavasitə rəhbərliyi ilə 1979-cu ildə Fiziologi-

ya İnstitutunda SSRİ-də ilk dəfə olaraq görmə orqanının fiziologiyası və peşə patologiyası laboratoriyası yaradılmışdır.

Oftalmoloji herontologiya yeni istiqamət kimi

Zərifə Əliyevanın elmi maraq dairəsində görmə orqanının, görmə analizatorunun yaşla bağlı dəyişikliklərinin tədqiqi də xüsusi yer tuturdu. Zərifə xanımın "Gözün və görmə siniri yolunun yaşla əlaqədar dəyişiklikləri: morfohistokimyəvi tədqiqatlar" kitabı oftalmoloji herontologiya sahəsində ilk fundamental əsərlərdən biri olmuşdur. Görkəmli rus oftalmoloq-alimi, akademik A.Brovkina Zərifə xanımın bu kitabı haqqında demişdi: "Bu elmi əsər mahiyyət etibarilə oftalmologiyada yeni bir istiqamətin – oftalmoloji herontologiyanın başlanğıcını qoyur". Bu kitab AR ETN Akademik Abdulla Qarayev adına Fiziologiya İnstitutunda bu gün həyata keçirilən herontoloji tədqiqatlar fonunda daha da aktual və dəyərlidir.

Elmi irsin bəzi faktları

Akademik Zərifə Əliyeva oftalmologiyanın müxtəlif istiqamətlərinə aid 200-ə qədər elmi əsərin, o cümlədən 14 monoqrafiyanın, 12 səmərələşdirici təklifin müəllifi kimi dünya tibb elmində silinməz izlər buraxmışdır. Bir alim kimi çox böyük zirvələri fəth etməyi bacarmış akademik Zərifə Əliyevanın əsərləri, elmi monoqrafiyaları bu gün də öz aktuallığını qoruyub saxlamaqla, oftalmoloqların stolüstü kitablarına çevrilmişdir.

Alimin elmi-pedaqoji fəaliyyəti bunlarla məhdudlaşmır, bütün oftalmoloji müəssisə və şöbələri, kadrın təkmilləşdirilməsi prosesini də əhatə edirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, Zərifə Əliyeva yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasına böyük əmək sərf etmişdir. Onun birbaşa rəhbərliyi ilə gənc alimlərin və həkim-oftalmoloqların böyük bir nəslə yetişmişdir. Zərifə Əliyeva hər zaman ətrafına bacarıqlı və savadlı gənc həkimləri toplamaqla elmi tədqiqat işlərini uğurla təşkil etmiş, tələbələrə zəngin elmi təcrübəsini öyrətmiş, onlara diqqət və qayğı ilə yanaşmışdır.

Görkəmli alim və şəxsiyyətin həkimlik, elmi və ictimai xidmətləri layiqincə qiymətləndirilmiş, o, orden və medal-larla təltif edilmiş, "Azərbaycanın Əməkdar elm xadimi" fəxri adına layiq görülmüşdür.

Tədqiqatlardan alınmış və monoqrafiyalarında (xüsusən, "Şin istehsalında gözün peşə patologiyası" monoqrafiyası) dərc edilmiş uğurlu nəticələrə görə akademik Zərifə Əliyeva 1981-ci ildə oftalmologiya sahəsində ən yüksək mükafata – SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının M.I.Averbax adına mükafatına layiq görülmüşdür. Əlamətdar faktıdır ki, Zərifə xanım keçmiş SSRİ-də bu mükafata layiq görülmə ilk qadın mütəxəssis olmuşdur.

Akademik Zərifə xanım Əliyevanın elmi-ictimai fəaliyyəti də geniş və əhatəli olmuş, sülh, insanlıq, əmin-amanlıq, ehtiyacılı insanlara dəstək istiqamətində gördüyü işlər ona cəmiyyətdə böyük nüfuz qazandırmışdır. O, SSRİ Sülhü Müdafiə Komitəsinin üzvü, Azərbaycan Sülhü Müdafiə Komitəsi sədrinin müavini, "Bilik" Cəmiyyətinin İdarə Heyətinin və Elmi Tədqiqatlar Komitəsinin Rəyasət Heyətinin, SSRİ Oftalmoloqlar Cəmiyyətinin Rəyasət Heyətinin üzvü kimi dövlət və xalq qarşısında böyük xidmətlər göstərmişdir. Zərifə xanımın keçmiş Sovetlər İttifaqında bir sıra beynəlxalq

və yerli konfransların təşkilində mühüm rol oynadığını, bunlardan bəzilərinin təşəbbüskarı olduğunu da qeyd etmək lazımdır.

Zərifə xanım haqqında tanınmış alimlərin fikirləri də böyük maraq doğurmaqla onu bir şəxsiyyət kimi xarakterizə etməyə imkan verir. Dünya şöhrətli oftalmoloq alim, akademik A.Nesterov: "Zərifə Əliyeva çox ağıllı insan və böyük professional idi. Mən onu öz sahəsinin məşhur alimi hesab edirəm. Oftalmologiyada o, bir nömrəli idi"; akademik

N.Puçkovskaya: "Xeyirxahlıq Zərifə xanımın həyat tərzidir"; professor A.Brovkina: "Zərifə xanım nəciblik və mənəvi paklıq timsalı idi"; professor N.Şulpina: "Biz onu sevmişik, sevirik və ömrümüzün sonuna qədər sevecəyik".

Ümummilli lider Heydər Əliyev böyük oftalmoloqun elmi fəaliyyətinə yüksək qiymət verərək deyirdi: "Zərifə xanım çox böyük alim olub. Mən hələ onunla həyat quranda o, artıq elm yolunda idi, elmlə məşğul idi. Onun elmi fəaliyyəti məlumdur. O, çox istedadlı, çox xeyirxah, çox sadə insan idi".

Ulu öndərin aşağıdakı sözləri isə Zərifə Əliyevanın tam obrazını, bütün daxili aləmini hər kəsdən və hamıdan daha yaxşı, zərgər dəqiqliyi ilə gözələmiz önündə canlandırır: "Azərbaycan xanımının mənəvi dəyərlərini özündə təcəssüm etdirən Zərifə xanım bir qadın, bir həyat yoldaşı, bir ana, bir həkim, bir alim, bir ictimai xadim olaraq elə sağlığında əfsanəviləşməyi bacarıb və daşdığı bu titulları mərhəmət, şəfqət, humanizm kimi ali hisslərlə bütövləşdirərək əsl insanlıq zirvəsinə yüksəlib".

Heydər Əliyev SSRİ dövründə və sonralar müstəqil Azərbaycanın qurucusu kimi gərgin siyasi həyatla məşğul olduğu halda, Zərifə xanım onun arxasında dayanan səssiz, lakin möhkəm bir mənəvi dayacağı çevrilmişdi. Onun sadə, sakit, ağıllı və zərif varlığı Heydər Əliyevin həyatında mühüm rol oynayırdı. Onların münasibəti bir çox insanlar üçün ideal ailə modeli hesab olunurdu – orada nə süni nümayiş, nə də soyuqluq vardı. Səmimi, hörmətə əsaslanan, intellektual dəyərlərlə zəngin bir münasibət mövcud idi. Zərifə xanım üçün ailə, sadəcə, sosial bir struktur deyildi, müqəddəs, toxunulmaz və sabit bir məbəd, şəxsiyyətin formalaşdığı ilk məktəb idi.

Zərifə xanımın ana obrazı şəfqətli və savadlı Azərbaycan qadını üçün bir ideallıq nümunəsidir. O, övladlarını təkcə ana qayğısı ilə deyil, alim məsuliyyəti və ziyalı yanaşması ilə tərbiyə etmişdir. Onlara elmə hörmət, kitaba sevgi, insana dəyər verməyi, ən əsası isə xalq qarşısında ən yüksək məsuliyyəti dərk etməyi öyrətmişdir. Prezident İlham Əliyev sonralar çıxışlarında dəfələrlə anasının təsirindən danışmış və onun zəngin mənəvi irsini öz həyatında rəhbər tutduğunu qeyd etmişdir. Müasir Azərbaycanın müzəffər lideri anasını bir alim kimi də çox gözəl xarakterizə etmişdir: "Zərifə xanım Əliyeva böyük həkim, böyük alim idi. O, Azərbaycan oftalmologiyası məktəbinə öz dəyərli töhfəsini vermişdir, gənc kadrların hazırlanmasında çox böyük fəaliyyət göstərmişdir. Alim kimi Zərifə xanım çox böyük zirvələrə çatmışdır. Onun əsərləri, elmi monoqrafiyaları bu gün də öz aktuallığını itirmir".

Azərbaycan xalqının sevimlisi Zərifə xanım Əliyeva ömrünün 62-ci baharında, 1985-ci il aprelin 15-də Moskv şəhərində onu sevənləri, ömür-gün yoldaşını, həyatı qədər sevdiiyi iki gözəl övladını əbədi olaraq tərk etdi.

Zərifə xanımın insanların qəlbində və ölkənin tarixində dərin iz qoymuş şərfəli fəaliyyəti bu gün cənab Prezidentin silahdaşı, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri, yüksək insani keyfiyyətləri, vətəndaş mövqeyi, intellekti və vətənpərvərliyi ilə örnək şəxsiyyət olan Mehriban xanım Əliyeva tərəfindən daha geniş miqyasda davam etdirilir.

Dərin zəkası, el-obaya, ailəsinə, millətinə, ölkəsinə, elmə sonsuz sədaqəti, yüksək daxili mədəniyyəti, insanlıq qarşısında məsuliyyəti və xidmətləri ilə hələ sağlığında qəlbərdə özünə əbədi ucaltmış akademik Zərifə xanım Əliyevanın parlaq xatirəsi, işıqlı obrazı, yaratdığı elmi irs yalnız keçmişin zəxinası deyil, gələcəyə uzanan yoldur. Nuru, işığı, ocağı heç zaman sönməyəcək əbədi bir yol!

İrada HÜSEYNOVA,
AMEA-nın vitse-prezidenti,
akademik

Ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci ildönümü qeyd olunub

AMEA Kimya Elmləri Bölməsinin (KEB) Ümumi yığıncağı keçirilib.

AR Elm və Təhsil Nazirliyi Kataliz və Qeyri - üzvi Kimya İnstitutunda keçirilən iclası açıq elan edən Bölmənin sədri, Kataliz və Qeyri - üzvi Kimya İnstitutunun direktoru akademik Dilqəm Tağıyev qeyd edib ki, iclasın gündəliyinə Heydər Əliyev və Azərbaycan kimya elminin perspektivləri, AR Prezidentinin 4 aprel 2025-ci il tarixli Sərəncamı ilə əlaqədar qarşıda duran vəzifələr haqqında, AR Prezidentinin 16 yanvar və 19 mart 2025-ci il tarixli sərəncamları haqqında, 2026-2030-cu illərdə KEB üçün "Yol xəritəsi" və onun icrası haqqında, hesabatların tərtibatı və təqdim olunma tarixləri haqqında və s. məsələlər daxil edilib.

Akademik qeyd edib ki, may ayının 10-da Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci ildönümüdür. Ulu Öndər Heydər Əliyev Elmlər Akademiyasının, bütövlükdə Azərbaycan elminin böyük hamisi idi. O, elmə, alimə həmişə yüksək qiymət verirdi. Bu elm ocağının yeni yüksəlişi də məhz Heydər Əliyevin adı ilə bağlı idi. 70-ci illərdə akademiya onun böyük təşkilatçılıq istedadı nəticəsində dünyada şöhrət qazandı, özünün kadr potensialını, texniki arsenalını yaratdı. "Milli Elmlər Akademiyası bizim milli sərvətimizdir. Onu qoruyub saxlamalıyıq", - Ulu öndərimizin dediyi bu sözlər bütövlükdə Azərbaycan elminə, akademiya əməkdaşlarına verilən ən yüksək qiymət, ən böyük məsuliyyət idi.

Birinci məsələ haqqında danışıq akademik bildirib ki, Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki elmi müəssisələrin fəaliyyətinin optimallaşdırılması və səmərəliliyinin artırılması ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti 4 aprel 2025-ci il tarixində sərəncam imzalamışdır. Sərəncam əsasında oxşar və bir-birini tamamlayan istiqamətlər üzrə fəaliyyət göstərən institutlar birləşdirilərək ixtisaslaşmış 8 institut - Geologiya, Coğrafiya, Fizika, Kimya, Riyaziyyat, Botanika, Canlı Sistemlər və Molekulyar Biologiya institutları yaradılacaq. Burada əsas məqsəd elmi müəssisələrin fəaliyyətinin effektivliyini artırmaq, dövlət büdcəsindən səmərəli istifadəni təmin etmək, idarəetməni sadələşdirmək və alimlərin əməyinin daha yüksək səviyyədə qiymətləndirilməsini həyata keçirməkdir. Müəssisələrin publik-hüquqi şəxs statusunda yaradılması nəticəsində alternativ maliyyələşmə mexanizmlərinin istifadəsinə şərait yaradılacaq.

Sonra akademik "Azərbaycan Respublikasında Rəqəmsal İnkişaf Konsepsiyası"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanına toxunaraq qeyd edib ki, qəbul edilmiş sənəd dövlət qurumlarının rəqəmsal fəaliyyətinin vahid mərkəzdən idarəsinə və sistemləşdirilməsinə təkan verəcək. Konsepsiyanın əsas məqsədi rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi ilə dövlət idarəetməsinin təkmilləşdirilməsi, iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi və vətəndaşların həyat keyfiyyətinin artırılması və nəhayətdə ölkə səviyyəsində rəqəmsal dövlət qurmaqdır - deyən alim bu sənədi elmi nöqtəyi-nəzərdən yüksək qiymətləndirib, iclas iştirakçılarına Konsepsiyanın əsas müddəaları ilə yaxından tanış olmağı, bu sənəddən irəli gələn vəzifələrin icrasında fəal iştirak etməyi tövsiyə edib.

Sonra akademik ölkə başçısının 19 mart 2025-ci ildə imzaladığı "Azərbaycan Respublikasının 2025–2028-ci illər üçün süni intellekt Strategiyası"nın təsdiq edilməsi haqqında Sərəncamına toxunaraq qeyd edib ki, Sərəncam Azərbaycan Respublikasında süni intellektin inkişafını sürətləndirmək, bu sahədə tədqiqatların aparılmasını təşviq etmək, süni intellekt üzrə informasiya texnologiyalarının və onların idarə edilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsini, infrastrukturunun əlçatanlığını təmin etmək, habelə ixtisaslı kadr potensialını gücləndirmək məqsədilə verilib. Akademik bildirib ki, süni intellekt aləti vasitəsilə tədqiqat prosesinin sürətləndirilməsi və vaxta qənaət, etibarlı və aktuallığı təsdiqlənmiş mənbələrə əsaslanaraq tədqiqat keyfiyyətinin artırılması mümkündür. Süni intellektin imkanlarından istifadə fundamental tədqiqatları daha çəvik, geniş mənbələr əsasında sürətli şəkildə həyata keçirməyə imkan verəcək.

Daha sonra akademik AMEA-nın 2025-2030-cu illərdə "İnkişaf strategiyası və yol xəritəsi", Kimya Elmləri Bölməsinin verdiyi təklifləri və bu dövrdə Kimya Elmləri Bölməsinin qarşısında duran vəzifələrdən danışaraq qeyd etdi ki, Azərbaycan Respublikasında 2030-cu ilə kimi sosial-iqtisadi inkişafın əsas prioritetlərini nəzərə almaqla kimya elmləri sahəsində dayanıqlı inkişafa nail olmaq üçün neft kimyası və üzvi kimya, kataliz və fiziki-kimya, qeyri-üzvi materialşünaslıq, polimerlər kimyası və kimya mühəndisliyi istiqamətlərini AMEA-nın "İnkişaf strategiyasında" və Yol xəritəsi"ndə mühüm elmi tədqiqatlar sırasına aid etmək olar. Konkret olaraq yaxın 5 ildə "Yaşıl" enerji təchizatçısına çevrilmək üçün prioritet istiqamətlər üzrə elmi tədqiqatlar, o cümlədən hidrogen energetikası, biokütlənin emal problemləri, "Yaşıl" və sirkulyar texnologiyaların yaradılması, ekoloji problemlərin həllinə, o cümlədən ətraf mühitin mühafizəsi, ekoloji gərginlik yaranan tullantıların idarə olunması, zərərli qazların zərərsizləşdirilməsi və s. sahəsində tədqiqatların artırılması, təbii və alternativ xammalın kimyəvi emalı üçün ekoloji təhlükəsiz texnologiyaların yaradılması, dekarbonlaşma və karbon-dioksidin istifadə yollarının araşdırılması, neft kimyası sənayesinin yan məhsullarının təkrar emalı və əlavə dəyər yaranan məhsullara çevrilməsi üçün innovativ həll yollarının axtarılması, təbii qazdan kiçik molekululu olefinlərin və digər qiymətli məhsulların alınması üçün enerji qənaətli texnologiyaların yaradılması, "Yaşıl" dünya prinsiplərindən istifadə etməklə müxtəlif təyinatlı funksional materialların və fizioloji fəal birləşmələrin alınması kimi perspektiv tədqiqatlara üstünlük verilməlidir.

Sonra akademiklər Vəqif Fərzəliyev, Vəqif Abbasov, Adil Qəribov, AMEA-nın müxbir üzvü İslam Mustafayev və başqaları Ümummilli Lider Heydər Əliyevin həkimiyyətə olduğu bütün dövrlərdə Azərbaycanda elmin və təhsilin inkişafı ilə bağlı gördüyü işlərdən danışılar, eyni zamanda iclasın gündəliyinə daxil edilən məsələlərə münasibət bildiriblər.

Fəlsəfə - taledir

Məqsəd Səttarovun 100 illik yubileyinə və unudulmaz xatirəsinə ithaf olunur

Çətin ki, fəlsəfənin düşüncələr və kəşflərin yalnız bir-birini qarşılıqlı surətdə əlaqələndirdiyi, şərtləndirdiyi deyil, həm də insanın xasiyyəti, başqaları ilə münasibətləri və onun taleyi ilə bağlılıqda bulunduğu xüsusi bir elm sahəsi olduğu ilə kiməsə mübahisə edər.

Görkəmli Azərbaycan müəllimi, fəlsəfə elmləri doktoru, professor, Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü Məqsəd Məmmədli oğlu Səttarovun həyat və yaradıcılığı bu fikrimizi təsdiq edir. O, uzun illər boyu Elmlər Akademiyası sistemində çalışmış, Fəlsəfə Kafedrasına rəhbərlik etmiş, o zamanlar, peşə seçimindən asılı olmayaraq, fəlsəfədən imtahan verən və bunun, onların fikrincə, alim karyeralarına əsla mane olmadığını, əksinə, təkəkkülərinin daha məntiqli olmasına kömək etdiyini, dünyagörüşlərini genişləndirdiyini etiraf edən bütün alimlər arasında xüsusi nüfuz sahibli olmuşdur.

Məqsəd müəllim 1925-ci il mayın 13-də o vaxtkı Qazax qəzasında (9 dekabr 1867-1929) ziyalı ailəsində anadan olub, II Dünya Müharibəsində iştirak edib, ağır yaralandıqdan sonra Vətənə qayıdaraq müəllimliyini davam etdirib. Qeyd etmək lazımdır ki, biz azərbaycanlılar dünyaya göz açdığımız yurda həmişə xüsusi hüsn-rəğbət bəsləyirik, Qazax bölgəsi isə bir çox məşhur Azərbaycan maarifçi və şairlərinin doğulduğu yerdir, görünür, elə buna görə də o, sonralar, elmi karyerası illərində, Azərbaycan təhsili və mədəniyyətinin xüsusiyyətlərinin dərkinə müraciət edərək, kiçik Vətəni, onun gözəlliyini, məktəblərini, xüsusi ab-havasını və orada müəllimliyə, təhsilə göstərilən ehtiramı həmişə qeyri-adi məhribanlıqla xatırlayırdı.

1945-ci ildə Məqsəd Səttarov, yüksək keyfiyyətli fəlsəfə olmadan fundamental tarix elmi yaratmağın çətin olduğunu yaxşı başa düşərək, Azərbaycan Dövlət Universitetinin (ADU) tarix fakültəsinin nəzdindəki fəlsəfə şöbəsinə daxil olur. 1950-ci ildə ADU-da təhsilini müvəffəqiyyətlə, fəxri diplomla başa çatdırır və elə həmin il Universitetin aspiranturasına qəbul olunur və onu bitirən kimi fəlsəfə elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün dissertasiya müdafiə edir. O dövrdə ölkədə alim az idi və alimlik dərəcəsi layiqli ehtiram doğururdu, çünki bu, onun sahibinin xüsusi elmi statusundan xəbər verirdi.

Məqsəd Səttarovun aspiranturada oxuduğu illər ərzində nüfuz qazandı, zəhmətkeş və istedadlı, uğurlu tədqiqatçı olduğu barədə sonralar onun tələbə yoldaşları olmuş akademik Firdun Köçərli, müxbir üzv Ziyəddin Göyüşov və o dövrün bir çox başqa filosof və tarixçiləri xatırlayırdı. Tezliklə Məqsəd müəllim fəlsəfə kafedrasında baş müəllim, sonra isə dosent vəzifəsində çalışmağa başlayır. Bununla belə, düşünürük ki, onu elmi fəaliyyət, filosof alim karyerası daha çox cəlb edirdi və bu səbəbdən artıq 50-ci illərin sonlarından etibarən o, taleyini ömürlük olaraq Fəlsəfə İnstitutu ilə bağlayır. Demək gərəkdir ki, Fəlsəfə İnstitutunun özünəməxsus aurası var idi və indi də vardır, düşünürük ki, vaxtilə burada işləyən və indi də çalışanların arasında onu sözdə sevən də, bəyənməyən də ola bilər, lakin karyerasını onunla əlaqələndirənlər, gördüyü kimi, həyatlarını onunla möhkəm bağlamış olurlar. Bu İnstitutun profili və adı bir çox dəfə dəyişib, lakin o, həmişə ölkədə fəlsəfi araşdırmaların mərkəzində olub; onun filosofları ondan kənarda da tanınıb və tanınır, onların vəzifə və dərəcələrinə,

ən əsası isə - biliklərinə hörmət edilib və göstərilir. Xatırladaq ki, 60-80-ci illərdə o vaxtkı Orta Asiya respublikalarında Müdafiə Şuraları olmadığından onların alimləri dissertasiyalarını bu cür şuraların olduğu bizim Fəlsəfə və Hüquq İnstitutunda müdafiə edirdilər, İnstitutun aparıcı mütəxəssislərindən biri kimi Məqsəd Səttarov isə ənənəvi olaraq həmin şuraların tərkibinə daxil edilirdi və onun sözü geniş Sovet İttifaqı məkanında olduqca keçərlili idi. Həmin dövrdə o, Dialektik və Tarixi Materializm Şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışırdı. İndi, əlbəttə, bütün bunlar fəlsəfənin mühüm inkişaf təmayülü deyil, amma o zaman bu, əsas fəlsəfi fənn sayılırdı və təbii ki, belə bir şöbəyə ölkənin ən nüfuzlu filosoflarından biri rəhbərlik etməli idi. Məqsəd müəllimin Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə Kafedrasının müdiri təyin edilməsi, onun Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü seçilməsi, yəni o vaxt ölkədəki bütün filosofların biliklərini yoxlamaq üçün bir növ kart-blans, tam sərbəstlik alması bu nüfuzun varlığına şəhadət edirdi. Fəlsəfədən imtahan vermək isə asan iş deyildi: bunun üçün sən çox şey bilməli, belə demək cəizsə, biliklərinin mötəbərliyi sınağından keçməli idin. Bunları sonralar 70-90-cı illərdə filosof olmuş İnstitutun indiki tanınmış əməkdaşlarından bəziləri, o cümlədən Eynulla Məddətli (direktor müavini), Rəna Mirzəzadə və Sakit Hüseynov (şöbə müdiri) xatırlayırlar. Hazırda onların hamısı artıq elmlər doktoru və görkəmli alimlərdir, bunula belə, Məqsəd müəllimin tələbkərliliyi və bilik zənginliyini, eyni zamanda, gənc və perspektivli alimlərə göstərdiyi qayğıkeş münasibəti unutmaya bilərik.

Alimlərdən söz düşəndə onların seçib keçdikləri yol, kitabları, məqalələri yada düşür. Məqsəd Səttarov təxminən otuz ildən çox Fəlsəfə Kafedrasına rəhbərlik etmiş və fəlsəfə, din, ontologiya, qnoseologiya və etikanın bir çox aktual problemlərinə həsr olunmuş otuz kitab, monoqrafiya və çoxsaylı məqalələr yazmışdır. Onun tələbələrindən biri hesablamışdır ki, həcm etibarilə bu, 200-dən çox çap vərəqinə bərabərdir. Bəli, o illərdə əsər dərc etdirmək çətin idi, bunun üçün bir çox maneələri keçməli, hər bir sətir üçün narahat olmalı idin və buna görə də bu, son dərəcə yüksək kəmiyyət və müvafiq keyfiyyət göstəricisidir. Əlbəttə, bu, sovet dövrünün fəlsəfəsi idi, amma həmin elm Məqsəd müəllimə, əməli olaraq, marksist ideologiyasının süqutundan dərhal sonra fəlsəfə, ideologiya və ilahiyyat problemləri ilə məşğul olmağa imkan verdi. O yaxşı anlayırdı ki, dindarlıq və ilahiyyat həmişə fəlsəfi refleksiya obyektidir. Onu həm də o zamanlar yalnız marksist-leninist adlandırılan bilən etika cəlb edirdi, lakin o dövrün filosofları, məsələn, Məqsəd Səttarov və ya onun dostu və həmkarı Ziyəddin Göyüşov bildirirdilər ki, etika sadəcə insanların səadət, ədalət və vicdan haq-

qında düşüncələrini, onların bəslədikləri arzu və ümidləri ehtiva edir. Məqsəd Səttarov, onun dost və həmkarları kimi alimlər bunu başqalarının sözündən deyil, Azərbaycanın kənd və şəhərlərindən onlardan məsləhət istəyən, tövsiyə gözləyən insanların onların yazdıqları məktublardan bilirdilər. Hazırda bunu çox vaxt elmdən uzaq adamlar edir, bu isə, bizcə, təəssüf doğurmaya bilməz. Məqsəd müəllimin nəsihətlərini bir çoxları bu gün də xatırlayır. Görünür, bu, həm də onun elmi əsərlərin çox gözəl redaktoru olması ilə də bağlıdır. Bu gün İnstitutda XX əsrin sonlarında hazırlanmış fəlsəfi əsərləri gözəldən keçirəndə görə bilərik ki, Məqsəd Səttarov onlardan bir çoxunun redaktoru, çox vaxt kollektiv nəşrlərin redaksiya heyətinin üzvü olub. Bu məqalənin müəllifi onu da xatırlayır ki, Məqsəd müəllimin fəvqəladə hafizəsi var idi, o, dünya siyasətini yaxşı başa düşür, ədəbiyyatı əla bilir, musiqi sənətinin qədir-qiymətinə dərindən anlayırdı.

Onun əsərləri çoxaspektlidir, fəlsəfə və ictimai elmlərin bir çox aktual məsələlərinə həsr olunub. Ömrünün son illərində ərşəyə gətirdiyi "Fəlsəfə və ideologiya" və ya Məqsəd müəllim həyatdan gedəndən sonra işıq üzü görmüş "İnsan və cəmiyyət haqqında düşüncələr" adlı əsərlərini xatırlayıram. Filosof bu kitablarında o dövr üçün yeni olan problemlərə toxunur və onları mənalandırır. Onun cəmiyyət və ideologiya haqqında düşüncələri o illərin filosoflarının fikir və ideyalarının təsdiqi kimi müəyyən maraq kəsb etməklə bərabər, həm də misilsiz əhəmiyyət daşıyır. Gənc filosoflar bəzən belə hesab edirlər ki, keçmiş artıq arxada qalıb, amma onun bu gün yaşayanların fikir və düşüncələrində varlığını nəzərə almırlar. Odur ki, Məqsəd Səttarovun ideya və düşüncələri alimlər tərəfindən müzakirə edilir, məsləhətləri yada salınır, bu isə o deməkdir ki, yaddaş mürəkkəb və polifonik fenomendir, onu bəsitləşdirmək olmaz, ona ciddi yanaşmaq lazımdır. Hafizə bizim özümüzdə çox şeyi anlamağa kömək edir.

Və nəhayət, bu məqalə müəlliminin özü də Məqsəd müəllimi yaxşı tanıyır, onunla ünsiyyətdə olur, məsləhətləşir, bəzən cavabında ona nəse deyirdi. Onun 90-cı illərin əvvəllərində ölkədə yaranmış vəziyyətlə, Azərbaycanın gələcək taleyi ilə bağlı keçirdiyi böyük narahatlığını xatırlayıram. O, Ümummilli Lider Heydər Əliyev haqqında dərin ehtiramla danışır, Heydər Əliyev əvvəlcə ölkəyə qayıdanda və sonra ona rəhbərlik etməyə başlayanda isə Məqsəd müəllim xatircəm oldu ki, indi tələş etməmək olar: Azərbaycan tərəqqi edəcək, sabit, çiçəklənən dövlətə çevriləcək.

Onun elmlərin ən əhəmiyyətli, onların şahı hesab edərək çox sevdiyi fəlsəfə haqqında dediyi söz və fikirlər yaddaşımda qalmışdır. O həm də əmin idi ki, əski və müasir fəlsəfi məktəblər haqqında hər şeyi bilmək, metodologiya və metodikalarla maraqlanmaq gərəkdir, amma bu, doğma Azərbaycan fəlsəfəsinə, mədəniyyətinə xidmət göstərməkdir. Onsuz keyfiyyətli pedaqogika, psixologiya, sosiologiya və s. ola bilməz. Əfsus ki, çoxları bunu unudub və bu huşsuzluğun bəhrəsini görür.

Biz bilirik ki, Məqsəd müəllimin ailəsi fəlsəfəyə yad deyil, onun surəti, yaradıcılığını parlaq xatirələrdə yaşadır və biz filosoflar da onlara qoşuluruq...

İlham MƏMMƏDZADƏ
AMEA Fəlsəfə və Sosiologiya
İnstitutunun direktoru,
professor

Azərbaycan neft tarixinə əsaslı töhfə

Uzun illər Azərbaycan neft sənayesində çalışmış neftçi-geoloq Rafiq Abdullayevin "Azərbaycan nefti - tarixə baxış" monoqrafiyası nəşr olunmuşdur.

Qədim və zəngin Azərbaycan tarixinin çox mühüm dövrünü ən qiymətli təbii sərvətlərdən biri sayılan neftin kəşf olunması, hasilatı, emalı və istifadəsi tarixi təşkil edir. Azərbaycan dünyanın tarixi neft mərkəzlərindən biridir. Neft bir təbii sərvət olaraq əcdadlarımızın neolit dövründən məlumdur. Qədim şumerlər nefti "esir" adlandırırdılar ki, onun da mənası "nurlu su" deməkdir. Dünya neft və qaz sənayesinin inkişafında Vətənimiz Azərbaycanın müstəsna rolu olmuşdur. Təsədüfi deyildir ki, dünya neft-qaz sənayesi tarixində "ilk dəfə" sözü tez-tez bizim ölkəmizlə bağlı istifadə edilir. Təbii sərvətlərlə çox zəngin olan Azərbaycan torpağı tarixin bütün mərhələlərində qonşu xalqların və dövlətlərin maraq dairəsində olmuş və bunun nəticəsi olaraq çoxsaylı hərbi təcavüzlərin və işğalların obyektinə çevrilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, XIX əsrin ikinci yarısından başlayaraq əsas enerji resursu kimi neft, xüsusilə Azərbaycan nefti, bəzi Ön Asiya və Yaxın Şərq ölkələrini özərlərinin müstəmləkələrinə çevirmiş böyük dövlətlər və onların maliyyə maqnatlarının əsas rəqəbət sahəsinə çevrilmişdir.

1879-cu ildə Nobel qardaşlarının Bakıda təsis etdiyi "Nobel Qardaşları Tərəfdaşlığı Cəmiyyəti" səhmdar cəmiyyəti təzliklə dünyanın ən böyük neft şirkətlərindən birinə çevrildi. 1880-ci illərin sonunda parislilik bankir Rotşildin təmsil etdiyi Fransa kapitalının Bakıya axını başladı və "Xəzər-Qara Dəniz Neft Sənaye və Ticarət Cəmiyyəti" yaradıldı. Bu şirkət 1890-cı ildə Bakı neftinin ixracının 42%-nə nəzarət edirdi. Həmin illərdə Britaniya kapitalını Bakıda Ceyms Vişau başda olmaqla bir neçə maliyyə maqnatının yaratdığı üç şirkət təmsil edirdi. 1901-ci ildə istismarda olan quyuların 11%, hasil edilən neftin 17% ingilis şirkətlərinin payına düşürdü. Bütövlükdə Birinci Dünya Müharibəsi ərzində üç şirkət (Toshen General Oil Company, Shell və Nobel Brothers Partnership) Bakıda neft hasilatının 60%-nə nəzarət edirdi. Bakı nefti həttə ABŞ-n ən böyük maliyyə maqnatı Con Pokfellerin də diqqətini cəlb etmişdi.

XIX əsrin əvvəlində Bakı dünya neft hasilatının 52 faizini, çar Rusiyasında hasil edilən neftin 95 faizini verirdi. Çar Rusiyasının maliyyə naziri, daha sonra Baş naziri olmuş Sergey Vittenin sözləri ilə desək: "Bakı nefti çar Rusiyasının iqtisadiyyatı üçün məhəm rolunu oynayırdı".

Bakı neftinin tarixi öz fantastik süjet xətti, gözənilməz döngələri, bənzərsiz insan talelərinin kəşməsi ilə ən məşhur detektiv romanlardan geri qalır və bu gün də xeyli suallar doğurur. Görkəmli neftçi-geoloq, istedadlı və fədakar tədqiqatçı Rafiq Abdullayevin ARDNŞ-nin yeni rəhbərliyinin dəstəyi və maliyyə yardımı ilə nəşr olunmuş yeni əsəri - "qaranlıqlara işıq salan" "Azərbaycan nefti - tarixə baxış" iki cildliyi bir sıra suallara aydın cavab verir ki, bu da təsədüfi deyil. Əsərin müəllifi, ixtisasının mükəmməl bilicisi olan R.Abdullayev uzun illər Azərbaycanın neft sənayesində çalışmış, Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən işləniş hazırlanmış neft strategiyasının mərkəzi elementi - "Əsrin müqaviləsi"nin hazırlanması və imzalanması prosesinin bilavasitə iştirakçısı olmuşdur.

Azərbaycanda neft sənayesinin bütün sahələrinin tarixi 1209 səhifəlik ikicildlik əsərdə xronoloji ardıcılıqla öz əksini tapmışdır. Müəllif əsər üzərində iş prosesində bu sahənin bütün cəhətlərinə və xüsusiyyətlərinə bələd olan professional mütəxəssis kimi fərqli mənbələrdən, ilk növbədə elmi ədəbiyyatdan, rəsmi dövlət və arxiv sənədlərindən, müxtəlif dövrlərə aid mətbuat materiallarından istifadə etmiş, böyük əmək sərf edərək möhtəşəm bir elmi işi başa çatdırabilmişdir.

Monoqrafiyanın 611 səhifəlik I cildində müəllif Azərbaycan neft geologiyası və geofizikasının, qazma sənayesinin, neft emalı, neft-kimya sahələrinin, neftin və qazın nəqlinin və digər infrastruktur sahələrinin yaranması və inkişafı tarixinin geniş mənzərəsini yaratmışdır.

Monoqrafiyanın I cildində müəllif, XIX əsrin II yarısından başlayaraq çar Rusiyası, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti, SSRİ dövründə, dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra Azərbaycan Respublikasında neft-qaz geologiyası elm sahəsinin yaranması, formalaşması və inkişafı prosesini, neft və qaz yataqlarının yaranması, palçıq vulkanlarının meydana gəlməsi və onların əlaqəsindən bəhs edir.

Əsərin I Fəslə "Azərbaycanda neft geologiyasının yaranması və inkişafı" adlanır və bu fəsildə müəllif ən qədim zamanlardan bu günədək dünyada geoloji biliklərin meydana gəlməsi, bu haqda məlumat verən qədim, antik, ilk və orta əsrlər, yeni və ən yeni dövr müəllifləri, yunan, Roma, ərəb, fars, türk və Avropa səyyahları və alimləri haqqında məlumatlar verir, neftin yaranması barədə müxtəlif nəzəriyyələri gözədən keçirir. Bununla yanaşı, həmin fəsildə geologiyanın bir elm sahəsi kimi yaranması və formalaşması, XIX-XX əsrlərdə Şimali Azərbaycanda neft-qaz geologiyasının müstəqil bir elm sahəsi kimi inkişafı mənbələr və sənədlər əsasında əks olunmuşdur. Monoqrafiyanın II Fəslə "Azərbaycanda neft geofizikası sahəsinin yaranması və inkişafı" adlanır. Burada müəllif XIX əsrin II yarısından başlayaraq bu günədək Şimali Azərbaycanda neft-qaz geofizikası elm sahəsinin yaranması və inkişafı tarixinin bütün mərhələlərini tarixi-xronoloji ardıcılıqla təqdim etmişdir. "Azərbaycanda neft quyularının qazılmasının tarixi" adlanan III Fəsildə Abşeron yarımadasında neft quyularının mövcudluğu barədə IX əsr ərəb mənbələri işıqlandırılmışdır. Müəllif Şimali Azərbaycanda

neft quyularının qazılmasının ən sadə, - kankan üsullarından başlayaraq bu gün tətbiq edilən ən müasir sənaye texnologiyalarından bəhs edir. Monoqrafiyanın "Azərbaycanda neftin və qazın emalının tarixi" adlanan IV Fəslə Azərbaycanda neft-qazın emalı sənayesinin yaranması və inkişafı tarixinə həsr olunmuşdur. Müəllif Abşeronda XII əsrdə neft emalı tarixini, dünya ölkələrində neft emalı sənayesinin yaranması və inkişafı məsələlərini işıqlandırmışdır. Monoqrafiyanın V Fəslə "Azərbaycanda kimya və neft-kimya sənayesinin inkişafı tarixi" adlanır. Bu fəsil Azərbaycanda neft-kimya sənayesinin yaranması və inkişafı tarixinə həsr edilmişdir. Müəllif kimyanın qədim dövrlərdə, orta əsrlərdə Şərqdə və Avropa ölkələrində əlkimiyadan başlayaraq keçdiyi yol haqqında çox dəqiq və sanballı məlumatlar verə bilmiş, neft-kimya elminin yaranması və inkişafı tarixinə toxunmuşdur.

Əsərin II cildi "Azərbaycanda neftin, neft məhsullarının və qazın nəqli və saxlanması tarixi" adlı VI Fəsilə başlayır. Bu bölmə Şimali Azərbaycanda ən qədim zamanlardan bu günədək hasil edilən neft və neft məhsullarının ölkə daxilində daşınması və dünya bazarlarına ixracı tarixinə həsr etmişdir. Müəllif burada Böyük İpək Yolundan başlayaraq müasir beynəlxalq ixrac neft kəmərləri sistemi vasitəsilə Azərbaycandan neft və neft məhsullarının nəqli məsələlərinin tarixinə geniş yer vermişdir.

Monoqrafiyanın VII Fəslə neft tarixinin çox maraqlı məsələsinə - böyük dövlətlər arasında enerji resursları uğrunda mübarizə tarixinə həsr edilmişdir və "Neft və qaz bazarları uğrunda mübarizə" adlanır. Bu fəsil neft tarixinin iki dövrünü - XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan neftinin və neft məhsullarının dünya bazarındakı yeri və müasir dövrdə Azərbaycan nefti və qazının dünya neft bazarlarında mövqeyi məsələlərinə həsr olunmuşdur. Müəllif dünya ölkələrinin Azərbaycan neftinə olan maraqlarından, onun neft və qaz satışı bazarlarına çıxarılmasından bəhs edir və son 150 il ərzində bu sərvətlərin Azərbaycan xalqının siyasi və sosial həyatında və müasir dövrdə Azərbaycan Respublikasının enerji ehtiyatlarının dünya ölkələrinin iqtisadi həyatında oynadığı rola geniş yer vermişdir.

Monoqrafiyanın II cildinin VIII Fəslə "Neftin və qazın qədimdə istifadəsi tarixi" adlanır və müəllif burada təbii ki, ilk dəfə neft və qazdan istifadə işinin qədim, antik, orta əsrlər, yeni və ən yeni dövrlərdə bu enerji resurslarının məkanı kimi Azərbaycan Respublikasında da həyata keçirildiyini ön plana çəkir və bu işin hazırda dünya iqtisadiyyatına, siyasətinə və beynəlxalq münasibətlərə necə təsir etdiyini qeyd edir.

Əsərin II cildinin sonuncu - IX Fəslə "Neft və qaz amilinin neft-qaz sənayesinin digər sahələrinə və infrastrukturunun inkişafına, habelə sənayenin başqa sahələrinin inkişafına təsiri" adlanır. Bu fəsildə müəllif neft-qaz sənayesinin Azərbaycan Respublikasının iqtisadi həyatında oynadığı rol, onun ölkə iqtisadiyyatının başqa sahələrinə göstərdiyi təsirdən, Azərbaycan Respublikasında neft-maşınqayırma, energetika, metallurgiya və digər sənaye sahələrinin yüksək sürətlə təşəkkül tapması və inkişafının birbaşa neft-qaz sənayesi ilə bağlı olmasından, bu prosesin bu gün də davam etməsindən bəhs edir.

Bütövlükdə istedadlı tədqiqatçı Rafiq Abdullayevin geniş və hərtərəfli tədqiqat nəticəsində ərsəyə gəlmiş "Azərbaycan nefti - tarixə baxış" kitabı milli neft sənayemizin və Azərbaycan neft elminin yaranması və inkişafı tarixinə həsr olunmuş ilk sanballı ensiklopedik əsərdir. Təqdim olunan əsərin diqqəti cəlb edən xüsusiyyətlərindən biri odur ki, burada müəllif Azərbaycan neft sənayesinin bütün sahələrinin inkişaf tarixinə tarixi-xronoloji ardıcılıq prinsipini gözəlmək şərtlə nəzər salmış və obyektiv elmi fikir söyləyə bilmişdir. Monoqrafiya milli neft sənayemizin tarixinə həsr olunacaq əsərlər yazılarkən qiymətli bir mənbə kimi, ali və orta təhsil ocaqlarında dərs vəsaiti kimi istifadə oluna bilər. Hesab edirəm ki, Rafiq Abdullayevin "Azərbaycan nefti - tarixə baxış" adlı monoqrafiyası bu sahənin alim və mütəxəssisləri, neft tariximizə maraq göstərən geniş oxucu dairəsi tərəfindən də rəğbətlə qarşılanacaqdır.

"Azərbaycan nefti - tarixə baxış" kitabını oxuyarkən istər-istəməz Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 4 fevral 2008-ci il tarixli sərəncamını xatırlamaya bilmərsən. Həmin Sərəncamla "Azərbaycanda neft sənayesinin təşəkkülünü, zəngin ənənələrini, ölkəmizin müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsində və bu gün davamlı artan potensialının əldə olunmasında müstəsna əhəmiyyəti, o cümlədən bəşər tarixinə verdiyi əvəzsiz töhfələri nəzərə alaraq, respublikamızın neft salnaməsinin öyrənilməsinə və təbliğinin gücləndirilməsini təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində Neft muzeyinin yaradılması" qərara alınmışdı. Sonrakı illərdə muzeyin yaradılması ilə bağlı bir sıra addımlar atılsa da, Sərəncam hələ də icra olunmayıb və Bakıda Neft muzeyi yoxdur. Hesab edirəm ki, Rafiq Abdullayevin tarixi-xronoloji ardıcılığı, zəngin məzmunu etibarilə Neft muzeyinin ekspozisiya planının əsası ola biləcək "Azərbaycan nefti - tarixə baxış" kitabı bu məsələyə qayıtmaq üçün əhəmiyyətli səbəb, Bakıda Neft muzeyini yaratmaq üçün keyfiyyətli elmi-tarixi baza ola bilər.

İbrahim QULİYEV
AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik
Cəbi BƏHRAMOV
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

MEK rəhbərliyi Gəncədə

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının (MEK) direktoru texnika elmləri doktoru Hüseyn Hüseynov və kitabxananın Rəqəmsallaşma, innovasiya və elektron xidmətlər üzrə direktor müavini tarix üzrə fəlsəfə doktoru Oruc Quliyev Gəncədə elmi konfranslarda iştirak edəblər.

Səfər çərçivəsində MEK-in nümayəndə heyəti Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin (ADAU) təşkilatçılığı ilə keçirilmiş "Müasir Kitabxana 5.0: universitet kitabxanalarının yeni missiyası" mövzusunda forumda iştirak edəblər. Tədbirdə ölkənin ali təhsil müəssisələrinin kitabxana rəhbərləri və müvafiq qurumların nümayəndələri də təmsil olunublar.

Forumda çıxış edən MEK direktoru Hüseyn Hüseynov tədbir iştirakçılarına AMEA prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin salamlarını çatdıraraq, müasir kitabxana konsepsiyalarının aktuallığını vurğulayıb, tədbirin elm və təhsil sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi baxımından əhəmiyyətini qeyd edib və forum iştirakçılarına uğurlar arzulayıb.

Tədbirin "Rəqəmsal İnkişaf və Kitabxanalar: yeni texnologiyalara inteqrasiya" mövzusunda həsr olunmuş ikinci panel sessiyasında isə MEK-in direktor müavini Oruc Quliyev rəqəmsal mühitə keçid, süni intellektin kitabxana xidmətlərində tətbiqi və istifadəçi yönümlü yanaşmalarla bağlı məruzə ilə çıxış edib.

MEK nümayəndələri səfər çərçivəsində, həmçinin Azərbaycan Texnologiya Universitetində keçirilmiş Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci ildönümünə həsr olunmuş "Dördüncü sənaye inqilabı dövründə elm və texnologiyaların mövcud vəziyyəti və inkişaf perspektivləri" mövzusunda beynəlxalq elmi-praktik konfransda da iştirak edəblər.

ELAN-MÜSABİQƏ

AMEA Gəncə Bölməsi

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Gəncə Bölməsi aşağıda qeyd olunan vakant vəzifələri tutmaq üçün müsabiqə elan edir:

Nizami Gəncəvi Mərkəzi
"Nizami yaradıcılığının tərcüməsi" şöbəsi üzrə
Böyük elmi işçi - 1 yer

Diyarşünaslıq İnstitutu
"Arxeologiya" şöbəsi üzrə
Elmi işçi - 1 yer

"Etnoqrafiya" şöbəsi üzrə
Kiçik elmi işçi - 1 yer

Müsabiqədə böyük elmi işçi vəzifəsini tutmaq üçün fəlsəfə və ya elmlər doktoru elmi dərəcəsi və bu sahədə kifayət qədər iş təcrübəsi və elmi məqalələri olan elmi işçilər, digər vəzifələri tutmaq üçün isə bu sahədə 5 ildən artıq iş təcrübəsi və elmi məqalələri olan işçilər iştirak edə bilərlər.

Sənədlər müsabiqənin tələblərinə uyğun olaraq elan dərc edilən gündən etibarən bir ay müddətinə aşağıdakı ünvana təqdim edilməlidir.

Ünvan: AZ-20000, Gəncə şəhəri, Heydər Əliyev prospekti, 419
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Gəncə Bölməsi

Dilçilik İnstitutu

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu
Kompüter dilçiliyi şöbəsinin bazasında daxili imkanlar və mövcud ştat cədvəli hesabına yaradılmış Süni intellekt və kompüter dilçiliyi şöbəsi üzrə vakant yerləri tutmaq üçün müsabiqə elan edir.

Şöbə müdiri vəzifəsi - 1 yer,
Baş elmi işçi vəzifəsi - 2 yer,
Aparıcı elmi işçi vəzifəsi - 2 yer,
Böyük elmi işçi vəzifəsi - 1 yer,
Elmi işçi vəzifəsi - 3 yer.

Müsabiqədə filologiya üzrə elmlər doktorları və fəlsəfə doktorları, bu sahədə təcrübəsi olan mütəxəssislər, magistrələr iştirak edə bilərlər. Sənədlər müsabiqənin tələblərinə uyğun olaraq, elan dərc edilən gündən etibarən 1 ay müddətində elmi katibliyə təqdim edilməlidir.

Ünvan: AZ1143, Bakı ş., H.Cavid pr., 115, V mərtəbə
Elmi katib: (+994 12) 5372088

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev,
Nərgiz Paşayeva, Rəsim Əliyev, Tofiq Nağıyev,
İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Arif Həşimov,
Cəmil Əliyev, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 2000

Основано на доверии и общих ценностях

Азербайджанские ученые обсудили перспективы развития двусторонних научных связей

Состоялось очередное заседание Президиума НАНА, в котором приняли участие ее президент академик Иса Габиббейли, члены и заведомы аппарата президиума, вице-президент Российской академии наук (РАН) академик Сергей Алдошин, директор и сотрудники научных учреждений и организаций.

Открыв заседание вступительным словом, академик Иса Габиббейли ознакомил всех с вопросами, стоявшими на повестке дня. Вначале действительно члену НАНА Абель Магеррамову была вручена юбилейная медаль "300-летие Российской академии наук".

В своем выступлении глава НАНА сообщил, что научные связи между Азербайджаном и Россией имеют исторические традиции, это сотрудничество поддерживается договорами, подписанными между двумя научными структурами. Академик Иса Габиббейли отметил, что в последние годы связи между академиями наук обеих стран ещё больше расширились, реализуются совместные научные проекты, подписана Дорожная карта.

Научные связи плодотворны

Затем руководитель НАНА представил вице-президента РАН академика Сергея Алдошина и рассказал о его научной деятельности.

Поблагодарив руководство НАНА за гостеприимство, академик Сергей Алдошин передал приветствия от президента РАН академика Геннадия Красникова и рассказал о сотрудничестве между НАНА и РАН, отметив, что в годы независимости реализуются многочисленные проекты и ведутся совместные исследования. Гость подчеркнул, что достижения академика Аделя

Магеррамова в области химии высоко ценятся учеными и вручил академику юбилейную медаль "300-летие Российской академии наук".

Далее выступил вице-президент НАНА академик Дильгам Тагиев, который отметил, что считает двусторонние научные связи в области химии плодотворными.

В своем выступлении академик Абель Магеррамов поблагодарил руководство Российской академии наук за награду, а также президента НАНА за организованную встречу.

Затем на заседании были рассмотрены научно-организационные вопросы.

Первым на обсуждение был вынесен вопрос об утверждении Плана мероприятий НАНА в связи с исполнением Распоряжения Президента Азербайджанской Республики от 4 апреля 2025 года "О праздновании 190-летия Сеида Азима Ширвани".

В свете вызовов периода независимости

Академик Иса Габиббейли сообщил, что в первом пункте распоряжения Министерству культуры и НАНА поручено подготовить и реализовать План мероприятий, а для обеспечения исполнения распоряжения 14 апреля 2025 года Президиум НАНА принял постановление, согласно которому Отделению гуманитарных наук НАНА поручено подготовить и представить для утверждения

президиуму проект плана с учётом предложений, выдвинутых другими научными отделениями, учреждениями и организациями.

За истекший период, продолжил академик, проект плана подготовлен и вынесен на обсуждение Президиума. В нем предусмотрено проведение юбилейного мероприятия на родине поэта - городе Шамаха, а также круглых столов, научных семинаров и конференций на такие темы, как "Язык поэзии Сеида Азима Ширвани", "Сеид Азим Ширвани как один из наиболее выдающихся представителей поэтической школы Физули", "Сеид Азим Ширвани: фольклорное сознание и интерпретация классической литературы", "Роль Сеида Азима Ширвани в просветительском движении Азербайджана", "Единство общественных и нравственно-этических тем в творчестве Сеида Азима Ширвани", "Художественное наследие Сеида Азима Ширвани", "Наследие Низами в жизни и творчестве Сеида Азима Ширвани", "Творчество Сеида Азима Ширвани и традиции классической восточной поэзии" и т.д., а также подготовка монографии, освещающей жизнь и творчество классика в свете вызовов периода независимости.

Чингиз Айтматов и Азербайджан

Учитывая вышеизложенное, План мероприятий НАНА в связи со 190-летием Сеида Азима Ширвани был утвержден.

Далее президент НАНА академик Иса Габиббейли рассказал об итогах своей поездки в Кыргызскую Республику с 16 по 19 апреля, во время которой он про-

вел ряд встреч, и были подписаны договоры о сотрудничестве.

К примеру, во время встречи с президентом Национальной академии наук Кыргызстана членом-корреспондентом Канатбеком Абдрахматовым были обсуждены перспективы развития двусторонних научных связей, работа над томом "Энциклопедии Чингиза Айтматова" под названием "Чингиз Айтматов и Азербайджан", а также подписан Меморандум о взаимопонимании между двумя академиями наук, нацеленный на расширение научного сотрудничества и осуществление совместной научной деятельности.

Академик Иса Габиббейли отметил, что в рамках визита в Кыргызстан он посетил Институт литературы имени Чингиза Айтматова НАН КР, в ходе встречи был обсужден и утвержден словник тома "Чингиз Айтматов и Азербайджан", над которым работают институты литературы обеих академий наук, а также были отобраны авторы статей со стороны Азербайджана и Кыргызстана.

Говоря об участии на V Международном конгрессе тюркской цивилизации, который прошёл при организации Кыргызско-тюркского университета "Манас", руководитель НАНА сообщил, что он выступил на пленарном заседании с докладом "Фактор науки и литературы в формировании и развитии тюркской цивилизации". В то же время состоялась встреча с ректором университета "Манас" профессором Алпасланом Джейланом и был подписан договор о сотрудничестве между НАН Азербайджана и университетом "Манас".

(продолжение на стр.14)

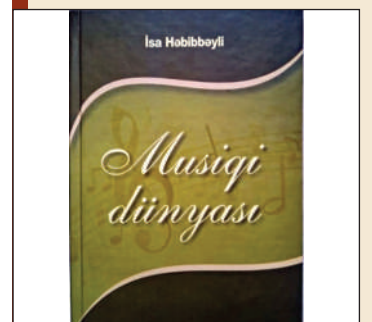
Неотъемлемая часть культуры

стр. 14 ⇨

Жить по заветам предков

стр. 15 ⇨

Научное путешествие в "Мир музыки"

стр. 15 ⇨

An event dedicated to the 95th anniversary of Academician Faramaz Magsudov

page 16 ⇨

Основано на доверии и общих ценностях

Азербайджанские ученые обсудили перспективы развития двусторонних научных связей

(начало на стр. 13)

Помимо этого, академик Иса Габибейли посетил могилу великого кыргызского писателя Чингиза Айтматова в мемориальном комплексе "Ата-бейит", а также центр Mediamanap Кыргызско-турецкого университета "Манас", дал интервью на Manas TV и Manas FM.

Учитывая вышеизложенное, Президиум НАНА принял соответствующее постановление.

Следующим на заседании был рассмотрен вопрос о преподнесении профессором факультета искусств Университета Афион Коджатеппе (Турция) Мамедом Ширзадом в дар НАНА ряда своих картин.

Академик Иса Габибейли отметил, что по случаю 80-летнего юбилея НАН Азербайджана профессор Мамед Ширзад подарил академии ряд своих картин, в связи с чем он направил президенту НАНА обращение, в котором говорится: "Широкомасштабные созидательные работы, которые в настоящее время претворяются в жизнь под руководством Президента Азербайджана господина Ильхама Алиева, создают предпосылки для достижения ещё больших успехов не только в сфере науки, но и в области изобразительного искусства. В то же время идущие в Азербайджане важные созидательные процессы сопровождаются вниманием и заботой государства о развитии науки и культуры. Под вашим руководством в НАНА проводятся реформы. Видеть и ценить внимание и чуткость, с которыми Вы относитесь к делу пропаганды науки и культуры, - моральный долг каждого представителя интеллигенции Азербайджана".

Руководитель НАНА сообщил, что среди подаренных Академии наук профессором Мамедом Ширзадом произведений есть большое панно "Bizim toğraq" ("Наша земля"), табло "Üzümçü qızlar" ("Девушки, собирающие виноград"), ряд портретов и произведения, написанные на тему Грузии.

В связи с этим, продолжил академик, профессор Мамед Ширзад посетил НАНА, за заслуги в пропаганде и развитии изобразительного искусства Азербайджана художник был удостоен Благодарственной грамоты НАНА.

Для актуализации проблем археологии

Президиум НАНА принял постановление о регистрации подаренных картин и их включении в соответствующий инвентарный список.

Затем на заседании был рассмотрен вопрос об учреждении в Институте археологии и антропологии (ИАА) НАНА журнала "Археология и антропология Азербайджана" на английском языке (Azerbaijan Archaeology and Anthropology). Академик Иса Габибейли сообщил, что для доведения результатов археологических и антропологических исследований азербайджанских ученых до научной общественности, популяризации научных новостей, актуализации различных теоретических проблем археологии возникла необходимость в учреждении отвечающего требованиям современности журнала на английском языке.

В нем предусмотрена публикация статей и исследовательских работ, освещающих результаты археологических исследований, которые ведутся на освобожденных от оккупации исторических территориях Азербайджана, материалов, освещающих новостей мировой археологии, а также статей, охватывающих сферы не только археологии, но и нумизматики, антропологии и эпиграфики.

Учитывая вышеизложенное, было решено учредить журнал, был утвержден состав редакционной коллегии.

Помимо этого, для пропаганды материально-культурного наследия Азербайджана, а также для доведения до широкой аудитории сведений о результатах раскопок, которые ведутся на различных территориях республики, обнаруженных памятниках материальной культуры и их истории в ИАА был учрежден журнал "Археологическое наследие", утвержден состав редколлегии.

Далее на заседании были приняты постановления о юбилеях - академиков Мустафы Топчубашева (130), Ирады Гусейновой, Мухтара Иманова (70), Зияда Самедзаде (85), членкоров Вели Бахшалиева (70) и Шахбаза Мурадова (85).

Неотъемлемая часть культуры

Национальная кулинария Азербайджана отражает традиции, мировоззрение и образ жизни народа

Состоялась презентация проекта "Национальные вкусы" (Milli Dadlar) и одноименной онлайн-платформы, разработанной по инициативе Государственного агентства по туризму (ГАТ) в рамках сотрудничества между Национальным кулинарным центром (НКЦ) при ГАТ и НАНА.

В мероприятии приняли участие президент НАНА академик Иса Габибейли, председатель ГАТ Фуад Нагиев, сотрудники аппарата президиума, научных учреждений и организаций НАНА и ГАТ, представители СМИ.

Вначале были возложены цветы к бюсту общенационального лидера Гейдара Алиева в здании Президиума НАНА.

Открыв церемонию презентации вступительной речью, академик Иса Габибейли сообщил, что национальная кулинария Азербайджана, обладающая богатыми историческими корнями, является неотъемлемой частью общенациональной культуры, а также отражает быт, обычаи и традиции, мировоззрение и образ жизни нашего народа. Он подчеркнул особую значимость сохранения и системного изучения богатого культурного наследия, его пропаганды в мире и передачи будущим поколениям.

В последние годы, продолжил академик, НАНА тесно сотрудничает с Госагентством по туризму в сфере проведения археологических раскопок, а сегодняшнее мероприятие будет способствовать расширению совместной научно-практической деятельности в области кулинарии.

Для пропаганды духовных ценностей

Отметив, что в институтах истории и этнологии, фольклора НАНА уже начато изучение богатой гастрономической культуры Азербайджана, он добавил, что в связи с этим в указанных учреждениях за счет внутренних ресурсов будут созданы новые отделы, кулинарное наследие будет комплексно изучаться с точки зрения истории, фольклора и этнографии, а результаты исследований будут пропагандироваться ГАТ на республиканском и на международном уровнях. Руководитель НАНА отметил, что для осуществления сотрудничества в данной сфере при совместной организации обеих структур предусмотрено проведение конференций и других мероприятий, а также подготовка изданий.

Академик Иса Габибейли сообщил, что другими народами предпринимаются попытки присвоения образцов нашей национальной кухни, поэтому научные исследования и пропаганда данной сферы будут также способствовать защите нашего кулинарного и культурного наследия на международном уровне. Руко-

водитель НАНА продолжил: "Наша совместная деятельность, презентация платформы "Национальные вкусы" - это важный шаг, поддержка проводимой Президентом Ильхамом Алиевым последовательной политики, направленной на развитие сектора туризма, изучение и пропаганду идеологии азербайджанства и наших национально-духовных ценностей. Это - вклад ученых и сотрудников агентства в проведение этой политики".

Затем выступил председатель ГАТ Фуад Нагиев, подчеркнувший, что основной целью проекта является сохранение, популяризация и обеспечение передачи будущим поколениям образов национальной кулинарии. Он отметил: "Одной из основных сфер деятельности агентства является пропаганда и популяризация нашей национальной кулинарии. Этот вопрос находится в центре внимания руководства страны. Я хочу поблагодарить за это господина Президента Ильхама Алиева и первого вице-президента Мехрибан Алиеву. До настоящего времени мы реализовали в данной сфере различные проекты, работа над некоторыми ещё продолжается. Одним из них является проект "Национальные вкусы", который долгое время осуществляется НАНА и НКЦ. Цель проекта и созданной на его основе одноименной онлайн-платформы - сохранение присущей нашему народу гастрономической культуры, восстановление забытых древних блюд и обеспечение их передачи будущим поколениям".

Сформирована надежная научная база

Председатель агентства сообщил, что, так как при реализации проекта среди основных приоритетов было обеспечение научного подхода и точности, возглавляемая им организация тесно сотрудничала с НАНА, опираясь на сведения и рекомендации, полученные от академии, были научно обоснованы состав, способы приготовления, история и культурная значимость национальных блюд, сформирована надежная и устойчивая научная база.

"Эту платформу, - заявил он, - можно назвать новейшей энциклопедией азербайджанской кулинарии. Выражаю глубокую благодарность НАНА, лично академику Исе Габибейли за научную поддержку и сотрудничество". Он отметил, что богатый гастрономический потенциал страны дает возможность развивать гастротуризм, популяризировать наше богатое материально-культурное наследие, исторические традиции и культуру в мире. Национальные блюда, продолжил Фуад Нагиев, отражают нашу историю и национальную идентичность; учитывая это, на втором этапе проекта будут изучены и вопросы, связанные с историей, культурой и образом жизни

людей, которые стоят за формированием национальных вкусов: "Конечно, все эти работы будут выполнены вместе с фольклористами, историками, этнографами, лингвистами и специалистами по кулинарии. Мы верим, что проект "Национальные вкусы", который имеет стратегическое значение с точки зрения не только кулинарии, но и сохранения национальной идентичности, сыграет важную роль в сохранении и популяризации нашей национальной гастрономической культуры".

Своеобразие региональных блюд

Далее заведомом гастрономии Центра управления заповедниками при ГАТ Сакина Аскерова представила онлайн-платформу "Национальные вкусы".

На мероприятии также выступили замдиректора Института фольклора НАНА доктор философии по филологии Афаг Рамазанова, заведомом Института истории и этнологии (ИИЭ) НАНА доктор исторических наук, доцент Ильхама Мамедова и главный научный сотрудник ИИЭ доктор исторических наук Солмаз Магеррамова, которые говорили о важности изучения национальной кулинарии и разработки онлайн-платформы "Национальные вкусы".

Отметим, что в рамках проекта "Национальные вкусы" в экономико-географических районах Азербайджана были собраны сведения об образцах национальной кулинарии, задокументированные на основе научных исследований. На первом этапе проекта был проведен опрос среди представителей различных возрастных категорий, отобранные на основе собранного материала образцы кулинарии были приготовлены, задокументированы и каталогизированы при участии представителей промышленности и экспертов. На одноименной онлайн-платформе, разработанной в рамках проекта, представлена информация о своеобразии региональных блюд, приводятся их название, состав, способы приготовления и т.д.

На втором этапе проекта, наряду с кулинарными аспектами блюд, предусмотрено изучение социальных, культурных и исторических аспектов гастрономической культуры. Основная цель на данном этапе будет заключаться в собирании и систематизации связанных с присущими различным регионам блюдами и продуктами материалов, которые находят отражение в мифах, легендах, народных верованиях и других источниках устного и письменного народного творчества. Этот этап также будет реализован в рамках сотрудничества ученых НАНА и специалистов по кулинарии, а результаты, полученные в ходе исследований, будут размещены на онлайн-платформе.

Фундамент победы был заложен в Баку

В Республиканской научно-практической конференции "Азербайджан в войне 1941-1945 годов", которая состоялась в Институте истории и этнологии имени Бакиханова (ИИЭ) НАНА, приняли представители сразу нескольких структур - специалисты НИИ Национального университета обороны Министерства обороны, Национального музея истории Азербайджана, Минкульт, БГУ и Азербайджанского государственного педуниверситета.

По словам президента НАНА академика Исы Габиббейли, война 1941-1945 гг. - это история не только одного народа, а общая история всех граждан бывшего СССР, и ее объективное изучение трудно переоценить. Глава НАНА отметил, что в первые годы независимости участие Азербайджана в таком историческом событии старались нивелировать, однако с возвращением к власти великого лидера Гейдара Алиева справедливость была восстановлена, и в результате его дальновидной и основанной на национальных интересах политики роль нашего народа в этой войне была по достоинству оценена.

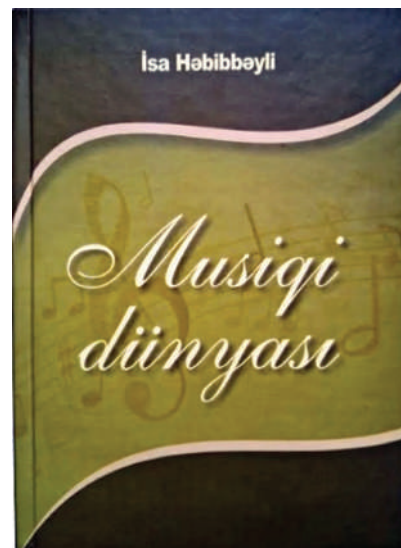
Президент Ильхам Алиев успешно продолжает эту политическую линию, участники II мировой войны почитаются на государственном уровне, забота о них всегда в центре внимания нашей власти. "Это является ярким примером того значения, которое наше государство придает героическому наследию нашего народа", - заявил академик Габиббейли и особо подчеркнул, что на наших историках лежит большая ответственность объективное всех фактов тех далеких военных лет.

Научное путешествие в "Мир музыки"

На днях вышла в свет книга президента НАНА академика Исы Габиббейли "Мир музыки", в которой представлены написанные ученым в разные годы статьи, посвященные музыкальному искусству Азербайджана и выдающимся музыкальным деятелям, а также исследовательские статьи, тексты и ноты песен, фотографии с различных мероприятий.

В книге "Мир музыки" вниманию читателей представлены статьи "Наука об азербайджанском мугаме: реалии и перспективы", "Проблемы изучения музыкальной культуры тюркских народов", исследовательские работы о выдающемся представителе ашугского искусства Азербайджана Ашуге Алескере.

Кроме этого, в книге собраны статьи, посвященные творчеству гениального азербайджанского композитора, выдающегося музыковеда, педагога академика Узеира Гаджибейли, всемирно известного азербайджанского певца, народного артиста Муслима Магомаева, пианиста и композитора, профессора, народного артиста Фархада Бадалбейли, оперной певицы Азербайджана, народной артистки Хураман Гасымовой, известно-

го исполнителя кеманчи, народного артиста Агаджабраила Абасалиева, председателя Союза композиторов Азербайджана члена-корреспондента НАНА, народной артистки Фирангиз Ализаде и других музыкальных деятелей, а также научной деятельности видного ученого, исследователя истории азербайджанской музыки академика Земфиры Сафаровой.

Представленные в сборнике исследовательские статьи охватывают и творчество представителей ашугского искусства - Ашуга Алескера, Деде Шамшира и Пир Султана Абдала, приводятся тексты ряда песен и ноты произведений, написанных на стихи автора.

А в части "Фото-презентация" представлены фотографии, сделанные во время различных мероприятий, посвященных миру музыки и поэзии.

Отметим, что книга "Мир музыки" вышла в свет в издательстве "Элм ве техсил". Научным редактором ее является завотделом истории и теории музыки Института архитектуры и искусства НАНА академик Земфира Сафарова, а составителем - завотделом по связям с общественностью, печати и информации аппарата Президиума НАНА доктор философии по филологии доцент Агагусейн Шукюров.

Жить по заветам предков

Победа над фашизмом - это триумф всего прогрессивного человечества

Исторический путь тюркского мира от победы к триумфу - именно так была обозначена тема Международной конференции, состоявшейся в Институте истории и этнологии (ИИЭ) НАНА и приуроченной двум важнейшим историческим датам - 80-летию победы во Второй мировой войне и пятилетию победы в Отечественной войне 2020 года, итогом которой стало восстановление суверенитета на всей территории нашей страны.

Мероприятие было организовано отделом истории и этнологии тюркских народов ИИЭ и Казахстанской общественной организацией Atamnyn amanaty.

Работа научной конференции состоялась в гибридном формате - в Баку приехали учредители, психологи, юристы, волонтеры ОО из Астаны и Алматы, а на онлайн-площадке выступили председатель Объединения ветеранов Карабахской войны из Астаны Ержан Айтыков, а также известный общественный деятель Республики Казахстан, член-корреспондент Международной академии наук экологии и безопасности жизнедеятельности, вице-президент Республиканского общества дружбы "Азербайджан и Казахстана", почетный член Союза писателей Азербайджана Насиха Кенжина.

От победы - к триумфу

Из означенной тематики конференции понятно, что речь на ней шла о двух событиях, наложивших отпечаток и на жизнь двух наших стран, и в целом - на все человечество. Причем, организаторы мероприятия построили работу форума таким образом, чтобы эти две темы не существовали по отдельности, а так или иначе перекликались. Это отчетливо прослеживалось, к примеру, в выступлениях замдиректора ИИЭ доктора философии по истории доцента Ильгара Нифталиева ("Память о войне в Азербайджане и преемственность поколений") и заведующей институтским отделом истории и этнологии тюркских народов доктора исторических наук, доцента Гюлюлю Йологлу ("Тюркский мир от победы в войне 1941-1945 гг. к триумфу во второй Карабахской войне").

"Победа над фашизмом, - поделился Нифталиев, - это победа всего прогрессивного человечества, и отгородиться от нее - значит совершить непростительную ошибку".

В выступлениях представителей Казахстана (Алия Сагимбаева - соучредитель ОО Atamnyn amanaty, семейный кризисный консультант, Райгуль Мушанова - ее заместитель, кандидат политических наук, Сауле Мусина - соучреди-

тель ОО, Гульбаршин Заирова - тележурналист) рассматривались такие проблемы, как влияние отдаленных социально-психологических последствий войн на модели поведения потомков, восстановление памяти о пропавших без вести в годы Второй мировой войны, общественные инициативы как путь к социальной реабилитации и исцелению коллективной травмы народа, роль публицистики Мустафы Шокая в истории тюркской медиаиндустрии и т.д.

Долгая дорога в Карабах

Ветеран Карабахской войны, этнический казах Алтынбек Жусупов, который подключился к конференции в онлайн-формате, поведал свою военную историю. Он - выпускник Бакинского высшего общевойскового командного училища (БВОКУ) 1988 года. Сразу по окончании вуза начал воинскую службу в рядах Азербайджанской национальной армии и до 1993 года воевал в Карабахе - Шуша, Газах, Кяльбаджар "Мне не давала покоя мысль, что тюркскую землю топчут сапоги оккупантов, и сейчас я безмерно счастлив, что спустя почти три десятилетия справедливость восторжествовала, и Азербайджан наконец изгнал со своей земли врагов. После войны мне довелось побывать в вашей стране, я лично убедился, что вы, азербайджанцы, какими были, такими и остались - доброжелательными, гостеприимными, душевными", - заключил ветеран.

А эмоциональное выступление Насихи Кенжиной вызвало просто шквал аплодисментов, что довольно редко бывает на научных форумах. Насиха ханым известна в нашей стране как автор десятка публикаций, литературных произведений и книг, среди которых есть и посвященные Азербайджану - "Баку глазами казахстанки", "Дети - жертвы войны, геноцида, террора, насилия, пожара" (о Ходжалинском геноциде), "Ербол - шехид Карабаха", "Карабах. Долгая дорога домой".

Ну, здравствуй, дорогая моя Шуша!

"Я молилась за победу азербайджанского оружия и стала одной из первых, - говорит Насиха ханым, - кто посетил жемчужину азербайджанской культуры в ноябре 2020 года. На Джыдыр дюзю, где плясал пьяный Пашинян, я воскликнула: "Ну здравствуй, дорогая моя Шуша!", - еле сдерживая слезы, произносит казахская мать и продолжает. - В нашей стране проживает 130 национальностей, и каждый человек должен знать не только историю своей страны и своего народа, но и других народов, особенно родственных, с которыми мы жили и живем в дружбе и согласии. Азербайджан - мощная тюркская страна, выдержавшая многолетнюю оккупацию и доказавшая свою правоту: Отечественная война показала, кто есть кто. И она не была одинока в этой войне, ее поддерживали многие государства, и прежде всего тюркские, мусульманские. Азербайджан, Карабах, Шуша - это моя боль, моя любовь и сострадание братской республике и ее народу".

Героем ее книги "Ербол - шехид Карабаха" стал 19-летний казахский паренек из Жамбылской области Ербол Барымбеков, воевавший разведчиком в батальоне спецназа и погибший за тюркскую землю в первой Карабахской войне (в тертерском направлении фронта), став

навечно символом подвига, дружбы, солидарности и патриотизма.

Со всеми воинскими почестями отважный боец был похоронен на второй Аллее почетного захоронения, рядом с героями-шехидами. Родственники разведчика решили не увозить его прах в родной Казахстан: Ербол отдал свою молодую жизнь за азербайджанскую землю, и она дала ему свой последний приют.

Подарившие мир человечеству

Большой резонанс на форуме вызвали и серьезные, глубоко научные доклады азербайджанских ученых, сотрудников Института истории и этнологии НАНА - завотделом истории Западного Азербайджана, доцента Джаби Бахрамова ("Вклад азербайджанского народа в победу над германским фашизмом в войне 1941-1945 гг."), завотделом истории советского периода Азербайджана доктора исторических наук, профессора Икрама Агасиева ("Вторая мировая война и лагеря немецких военнопленных в Азербайджанской ССР") и ведущего научного сотрудника отдела доктора философии по истории Раисы Джафаровой "Женщины азербайджанки - узницы АЛЖИРа", а также доктора исторических наук, профессора Маиса Абрахова ("Война 1941-1945 гг. и 44-дневная Отечественная война: исторические параллели").

По официальным данным, 80 лет назад из Азербайджана на фронт было мобилизовано до 800 тыс. азербайджанцев, причем большинство из них составляли наши соотечественники из 22 районов Западного Азербайджана. Половина из них погибла на полях сражений. Бесстрашные воины проявляли массовый героизм на полях сражений, а звания Героя Советского Союза были удостоены 128 наших соотечественников.

Как отметила соучредитель ОО Atamnyn amanaty Алия Сагимбаева, потомки воинов, чьи предки воевали и пали на полях сражений смертью героя, в большинстве своем повторяют тот же путь и также совершают подвиги во имя Родины. "Я уверена, что в роду ваших шехидов были отважные деды и прадеды, с честью прошедшие дорогами войны и подарившие мир человечеству. А наша задача - помнить и свято чтить их память. Аманат с казахского языка переводится как "завет", "наказ" - думаю, это слово понятно всем тюркам. Именно надо жить вровень со своей душой, по совести, по заветам наших дорогих предков".

Галия АЛИЕВА

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

An exhibition of universities of Uzbekistan was held at the Central Scientific Library

On May 3, an exhibition of universities of Uzbekistan was held at the Central Scientific Library of ANAS, organized by "Inqla School Baku". The event partners were the Ministry of Higher Education of Uzbekistan, the Embassy of Uzbekistan in Azerbaijan, the Central Scientific Library of ANAS (CSL), and the Crossmedi.az Analytical Information Portal.

More than 40 representatives from up to 15 prestigious universities of brotherly Uzbekistan took part in the exhibition. These included STARS International University, the University of Journalism and Mass Communications, the National Research University, Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers, Uzbekistan-Finland Pedagogical University, Samarkand State Institute of Foreign Languages, Bukhara State University, Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sino, Tashkent State Technical University named after Islam Karimov, Tashkent Medical Academy, Webster University (Tashkent), Turin Polytechnic University in Tashkent, Kokand State Pedagogical University, Tashkent Pharmaceutical University, and Tashkent State University of Economics.

At the official opening ceremony of the event, President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli underlined that the relations between Azerbaijan and Uzbekistan are grounded in ancient history. The Uzbek poet Alisher Navoi considered Nizami Ganjavi his master in his Turkish-language "Khamsa," while Muhammad Fuzuli referred to Navoi as his teacher. "These relations were consistently developed during the Soviet period and in the years of independence, thanks to the initiative of National Leader Heydar Aliyev. Uzbekistan is not just a friend but a brotherly country to Azerbaijan. Relations in the fields of science and education are also expanding rapidly. After Uzbekistan, Azerbaijan is the country where Alisher Navoi is most widely promoted and studied," he stated.

The head of ANAS said that holding such an exhibition at the Central Scientific Library in Azerbaijan, organized by "Inqla School Baku", is a significant contribution to strengthening the educational and cultural ties between the two countries.

During his speech, Member of the Milli Majlis Mushvig Jafarov highlighted that the education in Uzbekistan is developing at an international level. He highly praised the contribution of Uzbekistan to the revival of Karabakh.

In his speech, Member of the Milli Majlis Aydın Hüseynov thanked the organizers of such a high-level event and stated: "The future of every nation lies in science, education, and culture. The most important thing is that the two brotherly countries are together today. I believe that after this event, our relations will grow even stronger in all fields."

Member of the Milli Majlis Jeyhun Mammadov also underlined the strategic importance of cooperation between the two brotherly countries, stating: "Today, relations among Turkic states are developing even further. Uzbekistan is taking part in the reconstruction of Karabakh. We should encourage our youth to pursue education at universities in Uzbekistan and other Turkic countries. Such exhibitions make a great contribution to strengthening the ties."

Atabek Ramazanov, Cultural Affairs Assistant at the Embassy of Uzbekistan in Azerbaijan, spoke about the political, cultural, educational, and other areas of relations between the two countries, highlighting their positive dynamics. He expressed his belief that these relations would continue to develop further in the future.

Speaking at the event, Director of "Inqla School Baku" Lala Nasibova mentioned that the exhibition would increase the interest of Azerbaijani students in Uzbekistani universities.

Rectors and vice-rectors of the Uzbekistani universities also delivered speeches, discussing the educational and cultural ties between the two countries and future collaboration in these fields.

The participants familiarized themselves with Uzbekistan's academic programs in medicine, engineering, information technology, and other in-demand fields. Comprehensive information was also provided on scholarship opportunities and application procedures for students.

An event dedicated to the 95th anniversary of Academician Faramaz Magsudov

The event dedicated to the 95th anniversary of the distinguished mathematician, Honored Scientist, Academician Faramaz Magsudov was held at the Institute of Information Technology of the Ministry of Science and Education.

The meeting was opened with a welcoming speech by the President of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Academician Isa Habibbeyli. He noted that an Action Plan had been prepared in connection with the implementation of the Presidential Order dated March 18, 2025, on the celebration of the 80th anniversary of the Azerbaijan National Academy of Sciences. The Academician underlined the significance of holding an event dedicated to the 95th anniversary of Academician Faramaz Magsudov, who served as the president of ANAS from 1997 to 2000, in terms of reviewing the 80-year history of ANAS.

Academician Isa Habibbeyli mentioned that Faramaz Magsudov had dedicated nearly 50 years of his life to the Azerbaijan National Academy of Sciences. Significant contributions of the distinguished scientist in advancing mathematics in Azerbaijan as well as his fundamental scientific achievements in several areas of mathematics and mechanics brought him recognition not only in Azerbaijan but also beyond its borders.

The President of ANAS said that Academician Faramaz Magsudov made significant contributions to the achievements of the Institute of Mathematics and Mechanics of the Azerbaijan Academy of Sciences, which he headed from 1974. He underlined that during Magsudov's tenure as president of the Academy, he played a key role in the training of highly qualified scientific personnel and the expansion of international relations.

He also spoke about Academician Faramaz Magsudov's significant role in the struggle for the return of the National Leader of the Azerbaijani people, Heydar Aliyev, to power, thereby preserving our independent statehood. According to the academician the distinguished scientist Faramaz Magsudov always supported the policy of National Leader and was his loyal companion.

The President of ANAS mentioned that although Academician Faramaz Magsudov was a mathematician, he had a strong passion for literature, poetry, and the arts, and possessed a profound knowledge of the works of Azerbaijani classical writers. He regarded the event held in honor of

Faramaz Magsudov as an expression of the high respect and esteem.

At the end of his speech, Academician Isa Habibbeyli emphasized that, on the eve of the 80th anniversary of ANAS, it is every scholar's duty to highly value the work of their predecessors and deliver information on their heritage to new generations.

Then, the Director General of the Institute of Mathematics and Mechanics of the Ministry of Science and Education, corresponding member of ANAS, Misir Mardanov, delivered a speech highlighting the rich scientific and pedagogical activities of the renowned scientist, Academician Faramaz Magsudov. Professor Misir Mardanov said that even as a student, Faramaz Magsudov showed great interest in research work and dedicated his entire meaningful life to science, rising from a postgraduate student to the position of institute director and president of ANAS.

Then, the Director General of the Institute of Information Technology of the Ministry of Science and Education and Vice-President of ANAS, Academician Rasim Aliguliyev, delivered a speech emphasizing the great significance of holding an event dedicated to the 95th anniversary of Academician Faramaz Magsudov on the eve of the 80th anniversary of ANAS. He spoke about the exceptional contributions of the prominent scientist to the development of mathematical science in Azerbaijan.

The ANAS Advisor, Academician Telman Aliyev, delivered a speech stating that Academician Faramaz Magsudov made significant contributions not only to the field of mathematics in our country but also to the development of cybernetics and information sciences.

The founder of Khazar University, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor Hamlet Isakhanli, Deputy Chairman of the Scientific Council of the Department of Physical, Mathematical and Technical Sciences of ANAS, Academician Javad Abidinov, and the Chief Researcher of the Shamakhi Astrophysical Observatory of the Ministry of Science and Education, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor Ayyub Guliyev, also delivered speeches at the event. They highly appreciated the event dedicated to the 95th anniversary of the late scientist and shared their memories.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Дильгам Тагиев, Ибрагим Гулиев,
Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Ариф Гашимов,
Джамиль Алиев, Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000